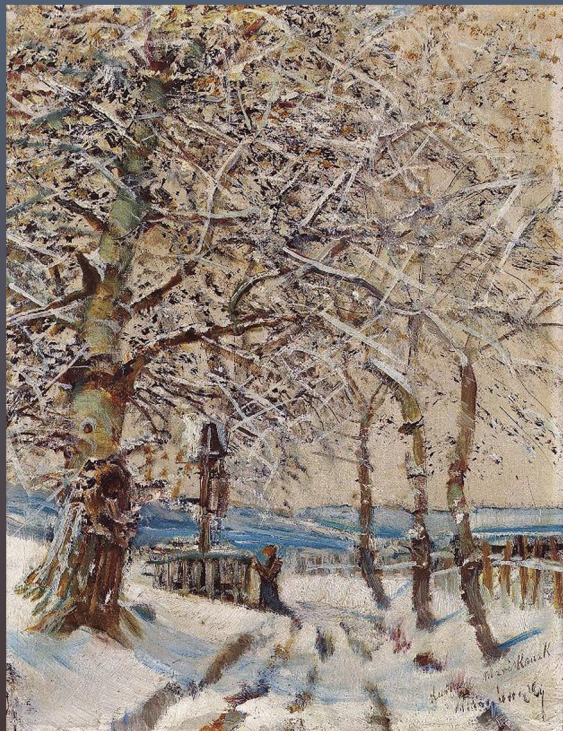

Irodalmi

Jelen

*Elmaradt találkozásaim
Márai Sándorral*

**Böszörményi Zoltán
tárcája**

Böszörményi Zoltán:
Nicola Tesla fehér galambja

Döme Barbara: Júdás fia

Jász Attila versnaplója:
Belső használat

Majoros Sándor:
Javier Asalvino rejtélyes
üldögélése

Lőnhárt Melinda:
Ugyanaz a ház

Nagy Zopán:
Pustina lente – Egy moldvai
és gimesi utazás nyomán

Sirokai Mátyás : A sztúpa

Rojik Tamás: Tériszony

Lackfi János:
Szerelem a négyzetten

Gáspár Ferenc:
Trubadúrvarázs

Szerkesztőség és kiadó:

1081 Budapest, Rákóczi út 59. 3/5

310085 Arad, Eminescu utca 55–57.,

tel.: 0040/257/280-751, 0040/257/280-596 (fax),

<http://www.irodalmijelen.hu>, ij@irodalmijelen.hu.

ISSN: 1584-6288

Kiadja az Occident Média Kft.

Főszerkesztő: Böszörményi Zoltán

Főszerkesztő-helyettes: Bege Magdolna

Főmunkatársak: Szócs Géza, Makkai Ádám (Budapest)

Munkatársak: Laik Eszter (helyszíni tudósítások),

Varga Melinda (vers, interjú), Király Farkas (próza),

Boldog Zoltán (kritika), Szócs Tekla (fotó)

Olvasószerkesztő: Hudy Árpád

Lektor: Jámbor Gyula

Rendszergazda: Csipkár Nándor

Igazgató: Kurjatkó Péter

**A borítón Mednyánszky László (1852–1919)
festménye**

BÖSZÖRMÉNYI ZOLTÁN

Nicola Tesla fehér galambja

Bizalmába fogadott az Isten. Galamb formát öltött.
Az elmúlt hetekben délelőttönként velem volt a Central parkban.
A fehér galambot kenyérmorzsával tápláltam,
mintha a lelkemet etetném jóízű illúziókkal.
Ő már tudta, hogy doktor Wembly ma eljön hozzám
reggel tíz körül a New Yorker Szállodába,
a 3327-es szobába.
Pápaszemet visel, s mielőtt fölém hajolna, orrán megigazítja,
jobban akarja látni a halált.
Én csak fekszem kiterítve a kétes tisztaságú lepedő
takarta ágyon, s hagyom, hogy halottkémkedjen
ez az ismeretlen, de mindenképpen joviális úriember.
Aszott testem nem nyújthat neki kellemes látványt,
de hát nem tart oly soká megállapítani a halál beálltát.
Csak hümmög felettem, mint a Legfelsőbb Bíróság
egyik tagja teszi majd, amikor Marconit tizenhét esetben elmarasztalja.
A szomszéd szobában szól a rádió...
*Még broadcastingnak hívták, s nagyon sok pénzbe került,
Mikor az első szpíker izgatottan a mikrofonhoz ült,
Érces hangja felszárnnyalt és messzire repült,
És egy hallgatóban megszólalt: – A próba sikerült!*

Milyen különös erővel szüremkedik át a hang a falakon!
Még ott a tekintetem a néhány napja eltűnt fehér galambon.
Zajos váróterem a világ. Mindenki siet, kapkod és kiabál,
különös megnyilvánulása ez az anyagból szerkesztett értelemnek.
A Niagara párái alatt szivárvány feszíti mellét a nyugodt égre.
Hangaszál.

Doktor Wembly még mindig itt áll mellettem. Lenézek rá.
Nem oly fölényes tekintettel,
mint ahogyan Edisonra,
amikor lekezelően és elutasítóan beszélt a váltóáramról,
pedig a *fémkeblű dinamókat szopják*
a sivalkodó transzformátorok.

Leng az idő fehér vászna felettem, s a szomszéd szobában
továbbra is kitartóan szól a rádió...

S néha zavar minket, s néha gépek zavarják,
Már zsebre vágjuk, s ha rosszul figyelsz, ő is zsebre vág.
Szép időben minden műsor tisztán fogható,
És a programban a régi dal is újra hallható:...

Ha nem lenne ez a lengő hang,
megmerevedne az univerzum körülöttem,
így csak magam vagyok szikla-merev.
Doktor Wembly indulásra készen áll.
A szoba sarkából még visszapillant,
ajka szavakat morzsol:
genius is one percent inspiration
and ninety-nine percent perspiration,
s búcsú helyett megcsóválja a fejét.

Böszörményi Zoltán

Rosszallóan nézek le rá, csak ne őt idézte volna,
de már be is csukódik mögötte az ajtó,
s a vékony falakon áthallik,
a szomszéd szobában továbbra is szól a rádió.

Még ott a tekintetem a néhány napja eltűnt fehér galambon.

Jegyzetek:

Guglielmo Marconi, olasz fizikus, a rádió feltalálásáért 1909-ben Nobel-díjat kapott. Nicola Tesla 1943. január 7-én bekövetkezett halála után néhány hónappal az Amerikai Egyesült Államok Legfelsőbb Bírósága hivatalosan is megvonta Marconitól a rádió feltalálásának érdemét. A találmányt Nicola Teslának ítélte meg.

A rádió, LGT, 1977, dalíró: Presser Gábor, szövegíró: Sztevanovity Dusán.

József Attila *Munkások* című versének egy sora.

Thomas Alva Edison: *A zseni egy százalék ihlet és kilencvenkilenc százalék verejték.*

DÖME BARBARA

Júdás fia

Ez a lúzer Júdás felcsinált, ordítom bele a fürdőszoba csend-jébe, majd fél csomag fogamzágátlót dobok a kukába. A hideg kőre rogyok. Kinyújtom a lábam, üres vodkásüveg gurul a bejárati ajtó felé. Rágyújtok, koncentrálok, minél mélyebbre szívjam le a füstöt. Gyereksírást hallok. Forog velem a világ.

Júdás a főnököm, igazgatóhelyettes. Hátára hatalmas, szárnyas férfit tetováltak. Amikor a lapockáját mozgatja, olyan, mintha repülne. Egy medencés csapatépítő tréningen láttam először a tetoválást, megkérdeztem, ki az a szakállas, hosszú hajú férfi a hátán. Júdás, mondta az igazgatóhelyettes, és röhögött. A szárnyakra nem tudott magyarázatot adni. Mióta elpletykáltam az irodában, hogy a főnök kit hord a hátán, mindenki Júdásnak csúfolja. A múlt héten időpontot kért a nagyfőnöktől, és közölte, szerinte a dolgozók lopják a fénymásolópapírt. Előléptették, és azóta zárják a raktárajtót.

Négykézláb mászom a fürdőszobától a hálósobáig, bekászálódok az ágyba. Egyedi ajánlat, hallom a tévéből, most tizenötezer helyett csak tizenkétezer, aprít, szeletel, turmixol, ha ezt veszi, száz évig él, mert ezután csak egészséges zöldséget óhajt. Szárad a szám, az éjjeliszekrényen hideg tea, belekortyolok, keserűbb, mint amire emlékeztem, tegnap este főztem orbáncfűből, cickafarkból meg körömvirágból, tettem bele egy lötytyintés aloét is. Keverék, ami vetélést okoz, írták az egyik blogon, ahol nők beszélgettek, milyen szerencsétlen az életük, pont most estek teherbe, amikor nincs pénzük, amikor megkapták azt a menő állást, amikor a férjükkel már egy éve nem szexelnek. A gyógyfűveket össze kell keverni, aztán leforrázni, és legalább egy órát pihentetni, írta a nő, akinek ez a módszer állítólag már többször bevált, összehúzódtott tőle a méhe, és kilökte a megtermékenyített petét. Azt, hogy ez megtörtént, a görcsökből meg a vérzésből lehet tudni, magyarázta. Velem ilyesmi nem történik, pedig két órát áztattam a növényeket, és tegnap este óta iszom ezt a szart. Öklendezem, felveszem az ágyam mellől az üveget,

meghúszom, marja a nyelőcsövemet, remélem, a méhемmel is ugyanezt teszi. Forog velem a világ.

Az első üveg vodkát egy hete nyitottam ki. Ritkán iszom alkoholt, de most szükségem volt a szeszre. A konyhaasztalnál ültem, előttem a rózsaszínre változott terhességi tesztekkel és a fél levél fogamzásgátlóval. Miután az első teszt pozitív lett, még kettőt csináltam. Arra gondoltam: kurva anyját az összes gyógyszergyárnak, meg annak a rohadt Júdásnak.

Összeszedem minden erőmet, felülök az ágyban, ölbe veszem a laptopot, forró az alja, egy hete nem kapcsoltam ki, a keresőben a v betű beírása után automatikusan jön elő: „vetelés előidézése”. Erős vegyszer belégzését kerüljék a terhesek, figyelmeztet egy hosszú cikk, amit dr. Soós nőgyógyász jegyez. Tavaly ablakkereteket festettem, a hígítót eltettem a lomos szekrénybe – de hogy sétálok el ezen a hullámozó parkettán odáig? Bámulom, ahogy a fa repedései tágulnak és szűkülnek, ezekbe a résekbe beleférne a méhемben lévő magzat, ami húsz milliméternyi, gömbölyű sejtlabda, írták a neten, húsz milliméternyi, gömbölyű sejtlabda, majdnem nulla, és mégsem tudok tőle megszabadulni. Forog velem a világ.

Félúton a hálószoa és a spájz között találok még egy üveg vodkát, amikor kinyitom, kicsúszik a kezemből, a fehér szőnyeg felszívja az alkoholt, pár pillanatra leülök, pontosan a tócsa közepébe. Émelygek, és rohadtul fáj a mellem. Nagy nehezen eljutok a lomos szekrényig, kinyitom, előveszem a hígítót, most már óvatosabb vagyok, mint az előbb a vodkával, az üveget a padlóra teszem, úgy csavarom le a kupakot. Erős vegyszer belégzése veteléshez vezet, jut eszembe az olvasott szöveg, a szemközi fehér falon piros felirat villog: lélegezd az erős vegyszert, ha így teszel, nem bánod meg! Leülök, a nyitott palackot az orromhoz emelem, mélyen beleszippantok, azonnal fejbe vág, egyik tenyeremmel megtámasztom magam, nehogy felboruljak. Próbálkozom, de nem bírok többet szippantani a hígítóból, erős hányinger tör rám, lefekszem a kőre, fejem a spájzban, testem a konyhában. Hanyatt fekszem, a plafonon seregnyi csecsemő menetel, pelenka van rajtuk, lábukon csizma, kezükben pisztoly, az egyik hátrafordul, rám fogja a fegyvert, az arca anyámé. Forog velem a világ.

Ez a gyerek genetikai hulladék, mondta anyám a barátnőjének. Én a szoba másik sarkában ültem, mindent tisztán hallottam. Teáztak, aprósüteményt ettek, gyöngysort viseltek Chanel kosztümmel. Anyám félt a felelősségtől és a pluszkilóktól. Amikor megtudta, hogy terhes, még két hónapig erős antidepresszánsokat szedett, azt remélte, így indokolt lesz abortuszt kérni. Nem sejtettem, doktor úr, hogy terhes vagyok! Ha tudom, nem szedem ezeket a mérgeket, hazudta. Ám az orvos közölte vele, elszámolta magát, már a negyedik hónapban jár, nem tudják elvégezni a rutinműtétet. Anyám őrjöngött az orvosi jelentés láttán: a magzat sérült. Apám nem engedte, hogy anyám alávesse magát egy kockázatos beavatkozásnak, amellyel megszabadulhatott volna tőlem, apám ragaszkodott hozzám. Mindaddig, amíg meg nem születtem, aztán lelépett. Az orvosok tévedtek, nem lettem fogyatékos, de anyám nem tudta megbocsátani a létezésemet. A válaszukért szintén engem okolt. Nem szidott, nem ölelt, csak bámult a zöld szemével. Átnézett rajtam. Ünnepnapokon, a barátai előtt dísz voltam drága kabátja hajtókáján, máskor viszont lelépett, mielőtt megérinthessem volna szoknyája szélét. Selejt vagy, ne szülj gyereket, mindenkinek jobb lesz így, vágta a fejemhez. Rossz anya lennél, mint én, vallotta meg, majd egy hónap múlva végleg eltűnt az életemből. Húszéves voltam, próbáltam keresni. Egy év múlva feladtam. Mióta anyám elhagyott, nem tudtam úgy férfi mellé feküdni, hogy ne az ő szavai kísértettek volna. Harmincöt évesen egyedül vagyok.

Elaludtam, nem érzékelem az idő múlását, mikor újra kinyitom a szemem, már nem émelygek, sőt úgy érzem, végre talpra tudok állni. Megkapaszkodom az ajtófélfában, felhúszom magam, közben felrúgom a hígítót, szétfolyik a konyhakövön. Letépek egy csomó konyhai papírtörlet, azzal itatom fel az erős oldószert, most még áthatóbbnak érzem a szagát, mint az előbb. A hígítós papírt erősen az orromhoz szorítom, és beleszippantok. Újra forog velem a világ.

Egy hete folyamatosan iszom. Hét napja derült ki, hogy terhes vagyok. Rejtélyes rosszulletre hivatkozva táppénzbe vetettem magam. Abban bízom, hogy a piálás is vetélést okoz, csakúgy, mint a cigi. Csupán a barátnőm tudja, hogy állapotos vagyok. Ha magam nem tudom elintézni a dolgot, abortuszra megyek, mondtam neki. Megpróbált lebeszélni, azóta nem állok vele szó-

ba. Első perctől kezdve tudtam, meg akarok szabadulni ettől a gyerektől. Utálom az apját, ráadásul a jól fizető munkámat is elveszíteném a szülés miatt. Soha nem akartam gyereket, és most sem akarom ezt a fiút. Tudom, hogy az. Sosem szeretném, ha máris gyűlölöm. Ő sem szeret, érzem, ki akar törni a testemből.

Kávét főzök, ülök, és nézem, ahogy a gép kis ezüst csövéből csöpög a fekete lé, a hűtőből olcsó tejet veszek elő, csészébe öntöm, a poharat a mikróba teszem harminc másodpercre. Vajon ennyi idő elég volt arra, hogy Júdás anyát csináljon belőlem, miután a céges partin lefeküdtem vele? Másnap megbeszéltük, tévedés volt az egész, csak azért estünk egymásnak, mert sokat ittunk, azóta úgy teszünk, mintha meg sem történt volna a dolog. Vajon harminc másodperc elég lenne arra, hogy megöljem a bennem fejlődő magzatot? Nincs mese, meg kell tennem! Amíg a tejeskávét iszom, elhatározom, lépcsőzni fogok. Azt olvastam, hogy a fizikai terhelés növeli a vetélés esélyét, nekem most pontosan erre van szükségem. A hatodik emeleten lakom, ha oda-vissza futva, a lépcsőn teszem meg ezt a távot, kizárt, hogy a gyerek ne menjen el, kapott már eleget, piát, cigit, vegyszert, mérgező teakeveréket, a futás csak megteszi a hatását. Nem akarok abortuszra menni, félek az orvosoktól, félek minden beavatkozástól. A nagymamám néhány éve rutinműtétnek számító vakbél-operációra ment kórházba, mégis meghalt. Műhiba. Én nem akarok így járni! Mintha megbillen a padló, lenézek, millió apró bogár mászik elő a járólapok alól, transzparenszeket cipelnek, rajtuk felirat: *A te gyereked semmiről nem tehet!* Próbálom eltaposni a bogarakat, de egyre több lesz belőlük, a hátukon lévő felirat nő, lassan beborítja az egész konyhát, meg kell tennem, anyám is megmondta, selejt vagyok, rossz szülő lenne belőlem! Forog velem a világ.

Rohanok ki a lakásból, lefelé a lépcsőn, a falak izzanak, lüktetnek, hátam mögött szétporladnak a lépcsőfokok. Kapkodom a levegőt, félek, hamarabb kapok infarktust, mint hogy elvetélek. Leérek a lépcsősor aljára, leguggolok, a papucsom orrát bámulom. Gyereksírást hallok, felnézek, velem szemben egy pici, totyogó fiúcska, rám mered, potyognak a könnyei. Halálra rémít! Istenem, hát itt van?! Kiszabadult a testemből?! Azért sír, mert el akarom dobni magamtól?! Odacsúszom hozzá, feje fölött felirat villog: *Rossz anya, hagyd őt békén!* Nem tehetem, az én

gyermekem!, ordítom. Megfogom a kezét, remeg, megölelem. Forog velem a világ.

Ki ez a gyerek?, üvölt Júdás, aki mintha a semmiből került volna elő, hirtelen előttem áll. Miért nem szóltál, hogy terhes vagy? A barátnődtől kell megtudnom, hogy abortuszra ké-szűlsz? Kitépi a karomból a kisfiút, pofon vág. Megszülöd a gyermekemet, aztán elveszem tőled!, üvölt. Az irodába nem kell bejőnnöd, ki vagy rúgva! A gondnok ajtajához lép, becsenget. Kihasználom, hogy nem rám figyel. A gyerek szipog, elkapom a kezét. A lift pár lépés tőlünk, jó menedék lesz kettőnknek, gondolom. Összeszedem minden erőmet, pillanatokon belül a liftben vagyunk, a kisfiú meg én. Forog velem a világ.

Az ajtó bezáródik mögöttünk, de a lift nem indul. Reménytelenül nyomkodom a gombot. Júdás kintről kiabál: *Nyissák ki a liftet! Az a bolond elrabolt egy gyereket!* Egy nő visít: *Adja vissza a kisfiamat!* Csak egy pillanatra hagytam egyedül. Kiszökött a lépcsőházba.

Szerintem az asszony megőrült. *Ő itt az én kisfiam!,* szipogom. *Nem adom oda senkinek! Meg kell védenem! Ne sírj!,* mondom neki. Meghallják, hogy itt vagyunk. A lift egyik sarkában kupor-gok. Tenyeremmel befogom a kisfiú száját. Magamhoz szorítom. Kintről egyre erősebb zaj szűrődik be. Már nemcsak ketten beszélgettek. Valaki feszegeti a liftajtót. Ezt nem úszod meg, hallom Júdást. A gyerek próbál szabadulni a szorításomból. Rugdos, ahol csak ér. Erős görcsök törnek rám. Még jobban összekuporodom. A fiúcskát elengedem. A liftajtó kinyílik. Kifeszítették. A gondnok áll előttem egy nagy vassal a kezében. Fiatal szőke nő kapja ölbe a gyereket. Öleli, csókolja. Tehetetlenül bámulom őket. Próbálom kérlelni, ne vigye el a fiamat. Nem jön ki hang a torkomon. A lift előtt legalább ötven várakoznak. Rendőrök vannak köztük, és Júdás. Ő hozzám lép. Annyit mond: *Találkozunk a bíróságon!*

Újabb görcsök törnek rám. Vér csordogál a lábszáramon. Né-hány csepp a földre hullik. Óriás tócsává duzzad. Négy kar lesz belőle és két arc. Egyik anyámé. A másik egy csecsemőé. Anyám nekiesik a gyereknek. Fojtogatja. A baba védekezik. Küzdenek egymással. Forog velem a világ.

JÁSZ ATTILA versnaplója

Belső használat

(napló, írás)

Nem írok naplót egy ideje. Verset se, ha lehet. Nem csinálok semmit, élek tehát. Ha lehet. Furcsa vagyok, tudom. Igyekszem még a lényegre figyelni, ha lehet.

Semmi sem reménytelen. Egy hosszú út utáni éjszakai terasz. Éretlen szőlőfürtök. Út menti lopott füge. Zajos utca, pihenés nélküli délelőtt. Két kávé.

Régóta gyanítom, hogy fa vagyok. Erős kéreggel, de az évyűrűk között a szerelem nedve kering. Minél öregebb, annál délcegebb, büszkébb tartással.

Ha lehet, veled maradok. Hántsd le fakérgem, és ölelj át. Szorosan. Abban a ruhában, kérlek, amiben megismertelek. Épp időben még. Egy fényképről.

Sötétkék bögréből iszom a tengert. Kávénak hívom. Mire megjössz, elkészülök. Ahogy a szemközti földnyelv kopár domborzata. Kövek és fák és sziklák és.

A kabócák a pínéákat szeretik, ahogy én is. Vagy inkább törpe kócsagként maradok a sekély, iszapos, sós vízben. Keresek valamit. Mint mindig. Ha lehet.

(fejben, írás)

Fejben egyenesítgetem ki a tengeri füveket a folyó torkolatánál. Lemerülök, simogatom, próbálkozom, de hullámoz a víz, ringat, ezért megvágja az ujjam.

Piros vízben lebegek tovább, homályos minden, vissza fogok aludni, érzem. A halpiacon ébredek hajnalban, kagylót válogatok az egyik standon, és énekelek nekik,

hogy visszacsukódjanak szépen, ne nyíljanak ki. Fejben a teraszon ülök mindig, kávét szürcsölgetek, vagy fokhagymás, petrezselymes sült tintahalat eszem. Lábamon

szúnyogcsípések emléke bizsereg. Fejben egy kopasz barack magházába fekszem be, amit nem vettem meg a piacon. Megeszem a gyümölcs húsát, feltöröm a magot.

Nem alszik benne senki. Fejben gyíkként napozom inkább a tűző napon, ha megunom, fölfutok a falon, és vissza. Beleolvadok a környezetembe. Fejben dől el minden.

Jász Attila

(álom, látás)

Zöld és rozsdavörös a táj. A folyó felől érkezem
tehát. Aztán csak a szomjúság marad. Szárazság.
Ennyire valóságos vízeséseket álomban láttam.

A sziget közepén kolostor álldogál. Benne könyvtár.
Nem is kell más. Aesopus meséi is megtalálhatóak egy
1487-es kiadásban. A tó partjára olajfaligetet álmodok.

Álomban persze minden más, harsányzöld a növény-
zet, miközben megy le a nap. A közeli kisváros közép-
kori templomának harangozója vagyok. Sajnos, süket,

de a munkámat pontosan végzem. Szabadidőmben,
ami kevés, színezem a fákat. A folyó zöldje a minta.
Amíg álmodom, a szélerőművek dolgoznak helyettem.

(hiba, tanulás)

Tudunk-e, képesek vagyunk-e tanulni a hibáinkból?
Költői kérdés valójában. A válasz, ahogy a szél zörgeti
a vaskaput. És ahányszor, összerezzenek. Miközben

az ajtónk elé csempész néhány olvasatlan levelet.
A szél megtanít felejteni, mert kifújja belőlünk a prob-
lémákat. Így kevesebb hibával, több fényt magunkba

engedve élhetjük mindennapjainkat. Csak várni kell,
türelmesen, ahogy a fekete kagylóhéjak nyílnak ki
fehérborban főzve. A legszebb hibából gyöngy lesz.

Jász Attila

(felhő, nézés)

Megittam a maradék bort az éjjel, ne kelljen kiönteni vagy elvinni, becsuktam a spalettákat. Vártam a hajnalt. Gyerekkoromban is így figyeltem a fény érkezését. Minden reggelt

így szeretnék kezdeni egy hosszabb út előtt. Felrúgva minden megszokást. Visszapillantó tükörből a felhőket nézni hosszan. Ne lássam az út szélén sietéstől összetört kocsikat. Csak lassan.

Jász Attila

GÁSPÁR FERENC

Trubadúrvarázs

(Regényrészlet)

A Trubadúrvarázs két idősíkban játszódik. Janus Pannonius, a meghasonlott költő, aki éjszakánként nemcsak tüdőbajától, hanem rémlátomásaitól sem tud aludni, összeesküvést készít elő Mátyás király ellen. A másik szálnak Szénpataki Ádám, egy képzelt trubadúr a főszereplője majd' háromszáz évvel korábban, Imre király udvarában.

2.

Első emlékem nem az anyámhoz fűződik. Megyek apám mellett, fogja a kezem. Szénszagú és füstszagú. A keze is fekete, a ruhája is... Néha félek tőle, mert ennyire sötét, néha meg szeretem, ahogy rám mosolyog. A völgy hosszú, észak-dél irányú. A patak vidáman csörgedezik benne. Szénpatak, így hívják, a szénégetőkről. Apám is velük dolgozik. Ezért hívnak így: Ádám, a Szénégető fia.

3.

A püspök néha úgy érzi, nincs egyedül. Mintha ketten lennének ők: az egyik csinos arcú, ügyesen verselő ember, kánonjogot tanult, s úgy felvitte az Isten a dolgát, hogy egyszer még magánál a római pápánál is járt követségben; míg a másik egy púpos, sánta, sötét alak. Néha, amikor a tükörbe néz, látja maga mögött a foghíjas figurát, ahogy kretén módra rávigyorog. S közben beszél. Ilyeneket mond, hogy kelj fel Mátyás ellen, mert a király szörnyű despota! Még érsek is lehetsz, vagy pápa, de ha Mátyás marad a király, akkor neked lóttek. Még a püspökséget sem tarthatod meg, nem ám! És ha pápa leszel, megint jöhetnek a nők! Ezt mondja a púpos, és mikor idáig ér a beszédben, rázkódni kezd a röhögéstől. Csúnyán röhög, fröcsköl közben a nyála. A püspök letörli a tükröt, a látomás eltűnik. De csak azért, hogy amint megfordul, mindjárt megpillanthassa az ajtóban. Ott tá-

maszkodik a falnak, és röhög tovább. A püspök néha úgy érzi, még a farkát is látja, amint előkunkorodik a háta mögül a gazficónak. De az arca olyan, mint az enyém.

4.

Anyám meghalt, mikor az öcsém megszületett. A nővérem vigyázott rá, amíg apánk dolgozni járt. Igaz, nem ment messzire, a kunyhónk a földbe volt ásva nem messze a kőfejtőtől, közel a boksákhoz. Ott láttam először királyi embert. Az ember lóháton ült, díszes mentét viselt, és parancsokat osztogatott a kőfaragóknak. A faragók gyönyörűen dolgoztak, szép egyenletes köveket faragtak vésővel meg kőműveskalapáccsal, s nem voltak füstszagúak. Ráadásul a kalapálás ritmusra történt, sokszor énekeltek is munka közben. Ez nagyon tetszett nekem, néha úgy kellett elrángatni a kőfejtőből.

A másik gyerekkori emlékem egy vasárnaphoz fűződik. Szép, tavaszi nap volt, már kora reggel odakint szaladgáltunk a réten. Egyszer csak apám előbújt a kunyhóból, nagyot nyújtózkodott, és elindult a tó felé. A tavat a patakból duzzasztották fel a szénégetők és a kőfejtők, hogy szárazság idején is legyen vizük. Halak úszkáltak benne, meg békák. Rengeteg béka. A napokban a békák elárasztották az egész környéket, egymás hátán ültek, s úgy brekegtek. Én már akkor tudtam, hogy így készül az ebihal, és a brekkencsek ilyenkor annyira el vannak bódulva a nagy ebihalgyártásban, hogy se látnak, se hallanak. Könnyedén összekapkodja őket az ember, fejbe csapja, levágja a lábait. Tűz mindig van a szénégetőknél, rost szintén könnyen akad, gyorsan megsülnek az apró combok. A maradékot meg felfalják a madarak. Most azonban nem kötöttek le az ízletes békacombok, mert apám olyat művelt, amelyet még sose. Ledobta a rongyait, s megmártózott a tóban! Közben persze nagyokat prüszkölt, nemrég olvadt el a hó, hideg volt a víz nagyon.

Kijövet tiszta ruhát húzott magára, alig ismertem rá, úgy megváltozott. Én is kaptam egy fehér inget, s abban indultunk el testvéreimmel együtt a faluba. A falu nem volt messze, de engem hamar kifárasztott a gyaloglás. Apám a nyakába vett, friss volt a bőre és jószagú. Mintha egy idegen vitt volna a vállán...

Hamarosan feltűntek az első házak, meg a templomba igyekvő emberek sokasága. Virágvasárnap volt, s én először hallottam templomi éneket.

5.

A misét aztán úgy tartotta meg, mintha ott sem lett volna. Megszokásból darálta az adventi imákat, s arra sem kellett annyira figyelnie, melyik részt olvassa az Újszövetségből.

„És nem volt nékik gyermekük, mert Erzsébet meddő vala, és mind a ketten immár idős emberek valának.”

A püspök, akármennyire nem figyelt, akárhogy is rángatózott ellentétes érzelmei, látomásai között, melyek hol a pokolba, hol a mennyországba röpítették, attól függően, hogy mi jutott az eszébe – a különös kép az ifjú dalnokkal és a lánnyal a virágzó mandulafa előtt, vagy éppen démoni, púpos hasonmásának bűnös biztatásai –, mégis fennakadt az általa automatikusan elhadartakon. A figyelem nem is jó szó ide, talán inkább hogy a saját, már unos-untalan elhadart, monoton beszédének az értelme eljutott a tudatáig, és felszínre tört, akár a föld alatt megbúvó patak a Mecsek oldalában, mely váratlanul előbukkanva, tiszta habjaival elsöpör minden szemetet maga elől.

„Nem volt nékik gyermekük.” A püspök öröklött érzékenységnél fogva, meg a költői énjéből következőleg hajlamos volt meghatódni saját magától – nem állt tőle távol a melodramatikus önsajnálát. Természetesen eszébe jutott a gondolat, ami gyakran kínozza. Nincs gyereke, talán nem is lesz, akkor pedig mit ér az élete. Verset sem ír már annyit, mint régen. És becsapja magát azzal, hogy az igazságért küzd, a szebb jövőért, a zsarnok ellen.

„Lőn pedig, hogy amikor ő rendjének sorában papi szolgálatot végzett Isten előtt... végzett Isten előtt...” Janus megakadt az olvasásban. Felpillantott. Csodálkozva látta, hogy üres a templom, alig néhányan lézengenek benne. Advent idején... „A papi tiszt szokása szerint reá jutott a sor, hogy bemenvén az Úrnak templomába, jó illatot gerjessen.” Újból felnézett. Tele a templom.

Halucinálok. Már megint képeket látok... S valahol felröhög a púpos. Az első sorban ül, már látom, rázkódik a kacagástól. Nem messze tőle viszont egy tiszta tekintetű lány... talán gyónni akar... Meghallgat, szentatyám? Miért akadt meg a felolvasásban? Miért fordul el tőlem? Nem hatja meg szűzi szemérmem?

Janus csak a friss levegőn tér magához. A délelőtt a misével, a lánnyal, aki meggyónt neki, oly gyorsan röpi el, mint mikor egyszer Váradról hajtottak ki gyors kerekű kocsikkal. A lány képe még sokszor felvetődött benne, nem tudta eldönteni, hűsvér ember volt-e, vagy ő is csak lázas képzeletének a szüleménye. Vágynak kínozták, felvillantak a régi, pajzán ferrarai emlékek.

Úgy vélte, ha most gyorsan beleveti magát a politikába, akkor megint kitisztul a kép, elfelejti ezt a zaklatott vasárnapot. Betemeti majd a hó, akár az utat mögötte.

– Csomagolj! – adta ki a parancsot a diakónusnak a palotában, amikor hazaért. – Holnap hajnalban utazom Esztergomba a nagybátyámhoz!

Este, lefekvés előtt már úgy érezte, tiszta a feje. Megnyugodva koppantotta el a gyertyákat, s a sarokban bujkáló ördögök ellen Mária-imákat mormolt. El is párologtak mind. Csak egy rondán röhögő púpos maradt az asztalnál, a széken ülve. Gyorsan keresztet vetett rá, mire eltűnt ez az átkozott is. Janusnak ezúttal könnyű álma volt, megkönnyörültek rajta az istenek.

6.

Ki az az ember a fakeresztben? – kérdem apámat a templomban. Lepisszeg. Nem érdekel tovább a sovány figura a furcsán pislantó szemével, mellén a vöröslő sebbel. Inkább a lányokat nézem. Mert akármilyen kicsi vagyok, megigéz a szépségük! Különösen egy barna lány tetszik nekem, oldalt ül tőlünk, nem túl messze... Rám pillant, huncutul nevetni kezd, eltakarja a száját a tenyerével. De hamarosan valami egészen más dolog tereli el a figyelmem. Ének szólal meg, templomi kórus. Nálunk ott-hon mindenki énekel, de ez, amit most hallok, valami egészen más! Erősek a hangok, földöntúliak. Mintha felemelnének, fel, a

templom magasába. És még egy hangszer is megszólal hirtelen, egy... Ez az első találkozásom a hangszeres zenével.

Gyakran eszembe jutnak ezek az emlékek, hiszen annyira lehetetlen, hogy én, az egyszerű szénégető gyermeke itt lehetek Imre király udvarában, Esztergomban. Sokan csúfolnak a származásom miatt, s mivel a nevem is Szénégető fia Ábel, ezért szinte kínálkozik az alkalom, hogy belém kössenek. Mint például ma is. Ez a gazfickó, aki Peire Vidal névre hallgat, ez kötözködik velem. Sérült a nyelve, mert egy francia gróf kilyukasztatta, hogy ne csókolózhasson a feleségével! Annyira azért nem lyukas a nyelve, hogy ne tudjon vele beszélni, csak örökösen csurog a nyála, és nehezen érteni, amit mond. Ha visszakérdezed, bedühödik, és a kardja után kapkod. Lehetetlen alak... A király kedveli, mert ha nem köpköd és szitkozódik, akkor tényleg szépen zenél a kobzán, de énekhanggal már nem kíséri. Szóval ma délből, amikor ebédhez készülődtünk, megrántja a karomat, és ezt hörgi a fülemben:

– Hallom, te nagy békász vagy, komé! A király szereti a békacombot! Kért engem, szóljak: kapd magad, szaladj ki a Duna partjára, s szedj össze néhányat!

De engem nem olyan fából faragtak, hogy rögvést elhiggyek minden marhaságot.

– Kapkodd magad a békát, ha annyira odavagy értük!
– Nem vagyok én olyan ügyes. Jobban kezelem a lantot, mint a békafogó hálót!
– Ti meg mit sustorogtok itt?

Maga az esztergomi érsek kérdezi ezt. Hirtelen lép ki a szobájából, szigorú tekintettel néz ránk, homlokán összeráncolja a redőket. Jób érsek hatalmas termetű ember, s bár öregkorára háta kissé meggörnyedt, alakja még így is erőt sugároz. A lókötő Vidal mindjárt hétrét görnyed ijedtében, no meg az igekeezettől a seggnyalásban, amint meglátja.

– A délutáni zeneelőadásunkról beszélgetünk, arra készülünk, ó, nagyúr – sóhajtozik a gazember, ahogy magához tér

a görnyedésből. Én, mint második vonalbeli muzsikuss, csak udvariasan állok mögötte, míg összeszedi magát.

Az atya meg csak biccent kimérten, és faképnél hagy bennünket.

Sejtem, mire megy ki a játék. Vidal akármennyire nyalta be magát az udvarnál, mégiscsak idegen. Én meg pór vagyok... Mondja is:

– Te póri származék, te paraszt, te! – és eltorzul az arca. A lyukas nyelve meg csak úgy fröcsköli az undorító nyálát. – Ha elevett volna a fene idejében békázni, nem förmed úgy ránk az érsek úr az imént!

De én erre csak megvonom a vállam, és belépek az ebédlőterembe. Nem tulajdonítottam különösebb jelentőséget az első zenész dühkitöréseinek. Mint hamar kiderült: nagyot tévedtem.

7.

A püspök, mielőtt elutazott volna Esztergomba Jézus Urunk születését követő 1470. év adventjében, álmában még egy farkasnyúlra benézett a könyvtárba. Izgatta az a csodaszép vers a fantáziáját. Vajon mikor írhatták? Az idő közben megjavult, odakint a virágzó mandulafára ragyogott a decemberi nap. Janus álmában felkapta a kódexet, s amint kinyitotta, úgy hullottak belőle az újabb és újabb pergamenek, mint ősszel a falevelek. S versek rajtuk, mind-mind magyar nyelven. Lehajolt, összekötötte a széthullott lapokat. Aztán újra belepillantott a kódexbe. A színes iniciálé ezúttal nem szentet mutatott, hanem egy fiatal férfit, kobozzsal a kezében.

8.

Az ebéd alatt fene jól éreztem magam. A király maga mellé ültetett, köszönhetően annak a dalnak, amit nemrégiben írtam a tiszteletére. Ki gondolta volna, hogy én, az egyszerű szénégető fia, ilyen magasra viszem, hogy a királlyal szalonnázom egy asztalnál? Amúgy nem is szalonna volt, hanem mindenféle sülték már-

tásban. Ettiünk, dobáltuk a csontokat a kutyáknak, és én pompásan éreztem magam. Szemben velem a nádor ült meg a felesége, egy bővérű, teltkarcsú asszony, nekem meg annyira megnőtt a bátorságom, hogy meleg pillantásokat lövelltem feléje. A nádor úgy tett, mintha nem vett volna észre semmit, az asszonyka viszont elmosolyodott. Egyáltalán nem pirult el! Ez még jobban felbátorított, és barátságos szavakat intéztem hozzá.

– Ki ez az ember? – érdeklődött a nádor a királynál, mivel ő engem korábban sohasem látott.

– Elfelejtettem bemutatni – szabadkozott a király. – Ádám ügyes kezű zenész és énekes, a minap megörvendeztetett bennünket szerzeményével.

– Bámulja asszonyom – mordult a nádor, akit, úgy látszik, nem örvendeztetett meg szerzeményem híre. Hát persze, ha nem hallotta!

– Biztosan nem látott még ennyire előkelő dámát – felelte a király, én meg gyorsan bólogattam. Ezután nem beszélünk. Nemsokára az ebéddel elégedetten lépegettem a folyosón dalnoktársaim felé, kik irigykedve nézegettek. A felhők felett jártam, így fel sem tűnt nekem, hogy a nádor és Vidal gondterhelten sugdolóznak az egyik sarokban. Csupán azon járt az eszem, miképpen lehetne közelebb férkőzni a nádor feleségéhez...

LŐNHÁRT MELINDA

Ugyanaz a ház

Ez az a ház, ismerem.
Itt éltem egykor.
Ő is itt volt,
Ez az a ház.

Csak három évet kellett volna várj, apám, és reggelente nem lett volna több vasalóval szétolvasztott világoskék nyloninges és piros nyakkendő, se poroszkék szarafános kapkodás, nem idegesített volna az utolsó percekben hajkurászott hajpánt, se karszám.

Csak három évet kellett volna várj, és megmutatnám, hogy most már minden más: nincs tanár elvtársnő, se tanár elvtárs. Nem hinnéd el, pedig szombaton nincs iskola, vasárnap páros-páratlan autószabályozás, nincs kenyérjegy, nincs liszt-cukor-vaj-olaj-tojás-porció, nincs hússor, tejsor, nincs sorbanállás, nincs tolongás.

Mi nem oroszul, mi már angolul tanulunk. Már nem a Volga, Volga, máty rádnejá, és nem a knyigá és a kárándás, most már az Edelweis és a Please to meat you és a Hello és a Hi és a Yes és a No, és a Pink Floyd, na, azt ha láthatnád, a Fal, a videó!

(És anya mondta, hogy a gyárban se lesz több pártgyűlés, de lesz majd a templomban vallásóra és konfirmáció.)

Hát látod, apa, három évet kibírhattál volna még te is, hogy értelme legyen a halálnak, meghalhattál volna az utcán, a múlt hónapban, decemberben, rád lőhettek volna a Főtér sarkán, akár Luchianra, a rajztanár, vagy a sörgyár falára

is odarobbanthattad volna agyad rózsáit, véred, ahogy nagymama mondja, egy jobb világért, a szabadságért, értem.

De hogy egy kocsmai verekedésben!...

Most már örökre minden más, és most már örökre Pink Floyd, és Comfortable Numb.

Ma újra varázsló vagyok,
Mézsínű borostyánkővem
Buborékából életre lehellek:
Teljesítsd kívánságom!
Bújj elő, te vezess, te
Segíts, ha kell, hetvenhétszer is,
Ami volt, újra látni kívánom.

Irány a konyha. Így, mezítláb, talpam alatt jéghideg vinillin.
A kopott konyhaajtó, a kilincs, éppen a kilincsig érek.
Nagyapám kávéfőz, elnyomja szivarját, bömből a rádió,
Lehalkítja, majd elzárja a gázt: – Jó reggelt, csillagom, jaj, meg ne fázz!
Felkap, asztalhoz ültet. Én ülök, s hallgatok,
Még ma is ott vagyok, s ez ugyanaz a ház,
Bár régen más, nekem csak ugyanaz, csak ugyanaz a ház.

NAGY ZOPÁN

Pustina lente

Egy moldvai és gyimesi utazás nyomán

A leíró egyik alteregója, akit a közelmúltban bizonyos népszokások és események fotózásával, videózásával bíztak meg, Pusztinán, Csíksomlyón és környékén eltöltött napjairól elmélkedik, avagy: egyféle félálom-montázs formájában, epizód-töredékekkel fűszerezve közvetíti emlék-részleteit.

Festina lente – szólított a hang, már az utazás előtti álomban, ahol egy teknőcre szerelt vitorla is megjelent. Mintha a különleges építésű szarajevói híd hasonmásán mentem volna át, majd ismeretlen, feldúlt, sárral felvert faluba értem. A kihalt falu határában egy romos, vályog sarokházat láttam. Kétfelé néző, omladozó arca felismerhetetlenné vált, tetőszerkezete, gerince megroppant, szinte kettétört. E ház sóhajtott, nyöszörgött, sőt: milliónyi szüpercegés alig hallható zizegésével sírt – és teljesen letérdelt...

Reggel, a májtea mellé fészkelődő *Antologia Humana* itt nyílt ki: „Ismerd meg Krisztust, és pedig a megfeszítettet...” – Luther. – A tojánhéjban tarka, mocsárfoltos lét-nyomok. A tekintetben (ma) záptojás... A salaktalanító és májvédő gyógyszerekhez Tóth Menyhért festményei: a *Lóápolás* című képet Supka Manna szelleme idézi, elemzi éppen, elfogultan, zavarosan, szépen... Egy albumból kifakadva, akár törött tojások felhígult sárgái és csomósan sűrű fehérjei folytak az asztallapra, egy hétköznapi tájba: szétázott filter, kapszulák, fél szelet kenyér, teavaj és fél paradicsom közé...

Másfél nap múltán Pusztinán láttam egy megrogyott építményt, amire ott így mondják: „leesett” ház. A falu szélénél térdelt, a hatalmas olajfűró szerkezetekkel teleültetett legelő közelében. A kimagasló vas-szondák egy-egy példánya (a párás pusztaságban, a lovak és kecskék között) abszurd feszületnek tűnt, amely működés közben lassan a földig hajolt, majd a föld mélyébe hatolva, kissé teátrális mozdulattal, felső testrészével és robotsáska-fejével módszeresen munkálkodott, azaz: „szíptá a degenyeget”...

Néhány nap múlva a stációkat éjjeli fél háromkor közelítjük, Krisztus hágóját a sötét hegyoldalon kézi-kamerákkal másszuk meg, és mobiltelefon fényénél „forgatunk” – villant meg fejemben, miközben egy villanypóznán vérszín-maszatos koszorút figyeltem éppen, egy üres gólyafészket...

Az első éjszaka (nemileg) kissé nyugtalanul telt. A zavaros lera-kódásokat a mentalikőr és a köményes pálinka sem oldotta fel...

Kománfalva vonzásában, a Szeret folyón túl, Jylán és Besenyőkön és a dús fenyveseken innen, ahol a Molyok már más „Kunokat” rágnak, nos: arra vetül árnyam – s arra vetünk ágyat: a nagy hegyek kaptatói között...

Három kulipintyó, három ló... Csíkszent, Gyiloktó és Ó-Gyergyó!

Helyközi járatra várunk. A busz egy ütött-kopott, miniatűr járgány. A fiatal, sötét-képű sofőr egy ápolatlan, tántorgó férfit lökdös le a felszállók közül, de az ismét visszatámolyog, így már hátracsavart karjánál fogva kíséri néhány méternyire, és a halomban heverő kerékpárok közé támasztja, fekteti. Mondhatni, hogy óvatosan, rutinosan, arccal a küllők közé. A megállóban 8-10 kóbor kutya portyázik, némelyik mindenre elszánt, de többségük közömbös állat. A tántorgó, nagyon bűdös férfi helyett egy természetes cigányasszony és három gyereke nyomul fel a megtelt buszra, majd még két részeg is: a sofőr ismerősei. Mindenki nyomorogva, egyesek hörögve, támoalyogva, szagokat és hangokat préselve egymáson át...

Mojnest. Bádogból, plexifélékből, deszkákból összetákolt „restiben” várjuk az átszállást, a harmadikat. A helyközi járat mintegy 15-20 személyes. A buszsofőrt félúton leállítják, parkolnak ott más járművek is, több vezető áll sorban egy nyitott oldalú rendőr-kisbusz előtt, és szondákat fújnak. Mindezt három szakértő véleményezi, majd vitatkoznak, egymás között is, de főleg a sofőrökkel. A járó motor mögül szurkolunk emberünknek, a hőség miatt – és mert kisvártatva bevizelek. – „Ittas vezetés”, de nem lehet komoly, szóbeli dorgálások után tovább is mehetünk. Úgy tűnik, ez mindennapos... Balra tekintek. Egy óvodaudvarból kisfiú mászik ki a felül szögeccses kerítésen, egy padon ülő pocakos várakozó sapkáját veri le éppen, kapálódzik, de mielőtt

észrevennék: inkább visszaesik az udvarba. Szökési kísérleteit napról-napra így fejlesztgeti? Az óvónők mobilokat nyomogatnak egy üvegezett, művirág-giccses oltár alatt dohányozva... – A buszon bűz és (általános, de nem túl zavaró) káromkodás... Pusztina. Nekünk a temető fölötti megálló lesz megfelelő...

A kályha: (a) szoba, a szoba: (a) ház, az udvar: (az) Élet!

Beszélgetések. Egy-lejes csángó menyecskék a szegény székeley fiúknak...

Tatros, Hidegség-patak, Bálványos, Forrófalva, Tarhavas, Hallámfalva, csikvacsárcsi vacsi... Gyógyfürdő: barátok „feredeje”, babjósítás, profán vízivás, Duma András (költő): szakrális mesék, Mária-jelenés sztorik, tudatos-ízes „hülyítések”...

Lázárka a szép-szoba melletti kuckóban, öt-hat órája a „román karton net”-et nézi,

Imola és Otília a nyári konyhában sűrög-forog... „Szurd bé a prizába^{1!}” – hallatszik valahonnan...

Létezik-e, tevékenykedik-e kenőember, javasasszony vagy Deák a környéken? – Nem, nem tudnak róla, de szó esik egy énekmondó kántorról, aki a halottaknál virrasztott, Frumószán élt, de „belehalt a bánatba”... – Őt idézve, valószínűleg pontatlanul: *nyelvemet, a parfémes nyelvemet a romány papok elveszik*... Majd a pusztinai Deák János Margit is szoba kerül, aki az *utolsó Deák* 77 év körüli lánya, és akinek személyét a helyiek nem igazán javasolják, ahogyan a helyi vezető-egyéniség, a sokat látott, nyugatot-keletet és a Vatikán belső bugyrait is többször megjárt Tinka sem tartja jó ötletnek, hogy az iszákos-bogaras öregasszonyhoz ellátogassunk, aki ráadásul mostanság járókerethez is van kötve... Mi mégis megkeressük, és végül ő lesz a legérdekesebb, leginformatívabb, leg-emberközelibb riport-alanyunk...

Kócsolók, kilincsek: kenetlenül nyekegnek, nyikorognak, nyüszőgnek. Lihegő-szűkülő kulcsok: „zárban mozgó kutyafiak” – erre ébrednek...

Reggeltől a töltike (csángó galuska) készítéséről forgatunk filmet: ó, csiperus-paszternák-csombor-kapor-lestyán-káposztalevél-céklalevél-szőlőlevél-bablevél tormalevél... ó, laboda, laboda... Minden fázist ízes elbeszélések kísérnek... Délidőben még elérjük a falu szélén a vásár utolsó rúgásait, de a maradék-hangulat, a lim-lomok hézagos ritmusa, a sivárság igen lehangoló... Hargita sörök a közeli kiskocsmaboltban. A miniatűr terasról fapadosan kortyol-szemlélődünk.

A buszmegálló-bodegában férfi fekszik, déli delíriumosan, arcra borulva, mereven. Romosan álló, csimbókokban vedlő lova a hőségben várakozik, a megrogyott férfinép csendesen italozik, a fekete lóhoz egy fekete tyúk árnyéka közeledik, beszélgetnek... Visszafelé pajkos, vidámítóan szemtelen gidával és kecske-családjával barátkozunk, miközben 10 kiló cipót cipelünk, jó lesz a délutáni savanyú leveshez, a faszulykához² is...

Később „savanyú veres bor” vásárlás egy szomszédtól, aki nem fogadja el a pénzt, inkább hozzunk majd neki vásárfiát a búcsúból (úgy is lesz, mézeskalács-huszár, kakasos nyalóka)... Estefelől szöszedetekkel játszadozunk... Egy besika a grányícon csitil. Csudája van az üszegnek... Furtuna³ közeleg... Sok parába⁴ került az a nuntá⁵! Annak a ragyogó menyecskének szívesen megnéztem volna a nuntáját⁵... Szétnyitott soldjai⁶ a rokoly alatt nagy szekréttet⁷ rejtenek... A szeringa⁸ beszúr az oválba... Pidirost⁹ vindekál¹⁰... Mi a tyánk? – Rakás. Timp, tyim (idő az idejében)... Magácskájára maradt, pedig valórája ez a cefre... Eddig elkerülte a fericsírea¹¹...

Mély-éjből kaptató, hajnali nyereghez felhágó: stá-ci-ók...

„S ne tekints vissza a Jézus hágójáról, mert nem lesz érdemed” – de nem állod meg... Kétszer is visszánéztem, majd harmadszor a legtejetéről: filmezve a hátrahagyott múltat-jelent, az eltűnő-megvillanó fénycsóvákat, láthatatlan jele(nete)ket...

Zümmögő *drónok* a hegyek fölötti ködlevesben. És mocorgó sziluettek a pirkadó erdőben: huszárok a remetelak melletti fák között, „jelenésre” várva... „Az” (most s később is) elmaradt... Ám egy tegnapi emlékből kirajzolódó dupla szí-

várvány, e vaskos, teljes boltívű élmény, két vihar között ismét megjelent...

Háromnapi alvásmegvonás után, éber-álomban, püünkösdsársnap délutánon: terméskövekkel zúztak szét idegen férfiak. Üvegcserepekkel szabdalták testemet, arcomat... Mindezt egy ingatag épületben, sok-sok emeletnyi fel-le úton keresztül: elrejtőzésben, visszaesésben, kinyilatkozásban... Múlt idők erőszakával is szembesültem, miközben egy kínzót én is megköveztem. Nem akartam tovább menekülni, ám a végsőkig üldözött, kaszabolt, ezért, szinte félvállról visszavágva: fejét éles kővel behorpasztottam, majd gerince is roppant, amint rátapostam... Agyveleje sárga nadrágomra loccsant, ezt vizsgálgattam volna, de sietnem kellett... Kutyám bevizelt egy ismeretlen lakásban – és a vérkásás folyadék egyre terjedt, folyt ki a lépcsőházba...

Püünkösdhétfő. Reggeltől zuhog. Tátika néni áthív magához. Melegség. A platnin (plitán) lipa készül, juhtúrós-kapros lepény. A köményes pálinka is előkerül... Itt pedig monológgyelegek és montázsfüzérek folynak egy mederbe, több elméből nagy kehelybe, agy-kehelyből egy verembe... Jelenések:

„Anyatárs” is jó, őt cefre¹² keseríti, akit meg a hormonok... Húsos Alfréd, Fűrész Ferkó, Patronos Heni, Györöki Gyurkó, Zsidó Mara, Czukor Boriska, Barackosy Doki, Nyámnyila Nyika, Bükkhavas Kincsó, Dragon Malvina... Egy moldvai csángó asszony „furmányos beszédjít” egy gyimesi asszony elképedve, de lelkesen idézi. Amaz mobiltelefonba ordítja a fiának, aki a távoli kollégiumban eltörte a kezét: „ha valamiféle prosztiába¹³ beleimplicálódttál¹⁴, a sebes trénnel¹⁵ rád megyek, s kiütöm az agyadat...”

Gyimesközéplök. Plakát: IV. Fűrész és Harcsafűrész Verseny!

Sztorizások.

Részeg kántor: akisjézus megszűi lete-etetett... – A pap megböki: Húsvét van! – Folytatja: jaa, párhét-ide-vagyo-daaa... máárfelis-táá-maa-doott...

S ötön-haton bé is rúgtuk a motrot, az otromba fetekét s mondtam, a haveremnek: a hevederek is ott hevernek...

Túlkapások, román papok sötét ügyei. Mi az, hogy „középkor”? Manapság sincs máshogy, itt volt az a lány, böjtöléssel kínozták, hamis gyónásokra is kényszerítették, ájulásig gyötörték, ördögűzés gyanánt lekötözték, csontra-bőrré fogyott, és már ő is úgy hitte, hogy az ördög szállta meg, de később kiderült, hogy epilepsziás volt, és a rohamoktól rángatózott... Ám késő bánat az a később, mert addigra belehalt az éhezésbe és a kínzásokba... Úgy is lett belőle, de ne higgyék, hogy valaki megbűnhődött ezért, ááá, dehogya... Középkor, mi? Ugyan, kérem...

Itt járt, de bé nem gyűtt... Holnap négyszáz gyümifa jön Hiedegségről... Járunk mi is titokcserélni a füzértársaságba... Bécsapják egymást mindenhol, csak rományul miséznek... Babi meg van halva tavalytól... Lili, a rományos fehérnép is beteg, a kenőember bácsitól is félünk mán... Dalmán például méhdaganatot ismert fel... Gyertyánfagyökér kell ide, s katángkóró (Cichorium intybus)... Morzsának mindene zsibbadt. Még leánya vót, téves vót a diagnózis, a cisztája el vót tűnve, aztán mégse... Isten patikájából olvastam a zsurlófűves biopszichikát, de magunktól is tudni kellene gyógyulni... Cickafarkfürdő. Rendetlen menzesz, bolond doktorok, italos mind...

Az egyhetes kisborjút hogy szereti az inas, ez a rosszcsont gyerek... Rozsdásnak megint négy tigrismacskája született, de az egyik a „tudomány áldozata lett”. Kinyuvadt, egy doboznyi könyv ütötte agyon... A kis rókakutya ipeg tizenhat esztendő, még mindig hozza-viszi a tenyérynyi бүркедаробот¹⁶. Nesze, na! Azt őrizi... Sáríkáánál az ikreknek meghót az egyike, a szomszéd gyereknek az agyában elburjánzott a daganat, az anya addig ette magát a polippal, cisztával, míg maga alatt lett erőst... Már az anyajegy is halálos errefele... Ki tudja, meddig van (még) az élőnapom...

Lábcsonstgyulladás lüktet, iszonyúan parázslík, erekción mégis fölfut homlokig... A gyógyszerek nem hatnak. Elvonás, elterelés: a mai lefekvésnél Hamvas Bellára gondolok...

Álmatlan vergődés... A zsenge füvek, bársonyos növények durva gazokká változnak... Keserűen, szúrásoktól meg-meg-rángva forgolódom, az ágy verejtéktől ragacsos, majd hirtelen megdermed... Hamvasságból – ótvasság, áporodott átfagyás... Bögyös Böske, Zsíros Maca, Czefre Sára... Taszító alakzatok váltakoznak, rám omlanak, agyon-nyomnak, hidegrázás csapkod, rángat... ám az egyik lény nagy testéből hőség árad... Bűdös, de meleg kemence, most hozzád bújok: cemende...

Félálom, háromnegyed fájdalom... Pajzán mesék, valós jelenetek, hempergés, dulakodás, lopott csókok, csalfa intrika... Petronela, ó, csángó erotika! Sabina is megjelenik... Mély-fekete szemei „tutajosként” hatottak reám, nemileg: „erőst”...

Sáros földutak mellett heverő okostelefonok... Lerakódások, identitásproblémák, melyeknek feloldáskísérlete, boncolgatása újabb problematikákhoz vezethetne... Oldódjunk inkább az ismeretlen-ismerős tájban, a sokat élt hegyek sziklaformáiban, a változatos-kortalan fa-lények rezgésében, a rejtőző madarak szívverésében, az idők tenyér- és arcbarázdáiban, az ökrök, juhok, lovak tekintetében, vagy mindinkább a viruló kamaszleányok réveteg sugárzásában, a zavartan zárt és öntudatlanul nyitott csábításban, melyek külső-belső utazásaink visszatérő motívumai, állomásai is lehetnek, lehetnének... Úgy legyen!

(Csíkszereda–Gyimes–Kománfalva–Mojnest–Pusztina, 2016 májusában.)

A csángó nyelvjárásban használt román szavak jegyzéke:

¹ priza – konnektor

² faszulyka – paszuly

³ furtuna – vihar

⁴ para – pénz

⁵ nunta – lakodalom

⁶ sold – csípő

⁷ szekrét – titok

⁸ szeringa – fecskendő

⁹ pidirost – kívülről, könyv nélkül

¹⁰ vindekál – gyógyít

¹¹ fericisirea – boldogság

¹² (itt) kisleány, aki még nincs

eladórsorban

¹³ butaságba

¹⁴ belekeveredtél

¹⁵ vonattal

¹⁶ bürke: perzselt disznó bőre

SIROKAI MÁTYÁS versei

A sztúpa

A sztúpához közeledve,
miközben tudtuk, minden épület
délbáb csupán a buddhatermészet
jegenye-idegvégződés határolta
horizontján, mégis, a fák antennái
közé lépve gyomrunk remegni kezdett,
és megindultunk az üledékek
réteglépcsőjén lefelé

a préselt, szilánkos, sokszögű mélybe
a talajtükör partjára vezető úton,
hallva a szemhéjak mögött
feldübörgő patákat, talpakat, rönk-lábakat,
látva a villogó szemfogak
körül elforgó arcokat –

s azt is, mely állat testén kell
áthaladnunk, újra földdé válva,
hogy onnan végre felfelé bukjunk,
özönnövényként árasztva el minden
betonutat, vezetéket, hírfolyamot.

Hogy nyíljon ablak

Hogy nyíljon ablak, s ne csak
becsukódni, utánunk, ahogy
az erdő függőnye zuhan a tó
mögött nyomokkal telerótt

partra, ne csak így, de táruljon
egyszerre felfelé s befelé,
ablaka az érzékeknek,
kémlelő nyílás minden zugra

a gyümölcsöktől véres kertben,
a zöld tornyok legfelső
szobáira, honnan színüket
vesztett virágok hullnak

egy másik ég alatti mélybe,
röptükben maguk mögött hagyva
a szárnyak emlékét, a zsongás
hideg fuvallatait, le, a füveket

ringató roppant állat hátára,
mely oldalára fordul a sötétben,
de a Hold tányérjába bámulva
nem ismeri fel a pofájából kiálló,

Sirokai Mátyás

hófödte agyarakat, a hegycsúcsokon
fennakadt, örvénylő felhőket,
melyek átjárók maguk is, köldök-gyűrűi
a magasság csüngő hasának,

tajtéka sötét haboknak, a hideg hullámnak,
mely végignyalja zöld tornyainkat
levelenként, minden ablakot felnyitva,
hanyattlökve bennünket a padlón,

s a lovak kegyelmére bíz mindannyiunkat,
a távolodó patakopogásra, a közeli
horkantásokra, a bokrok között felmeredő
fülekre, a nyikorgó ablaktáblán

puhatoló orr remegő cimpájára,
bennünket, akik csüngő kötőfékkal
kezünkben még egyszer, utoljára
vágatnánk megvakult tornyok között.

ROJIK TAMÁS

Tériszony

Nincsenek szárnyaim.

Talán ez az egyetlen oka annak, hogy rettegek a magasban. Semmi biztonság, amit a két láb ad a földön. Az olimpián nem nézem a magasugrást, mert a gyomrom együtt zuhan a versenyzővel. Kettesem volt testnevelésből, amikor köteleket kellett volna mászni, egy lánnyal azért szakítottam, mert a kilencediken lakott, Párizsban csak letről szemléltem az Eiffel-tornyot, és inkább vonattal utazom napokon át, csak repülőre ne kelljen ülnöm.

Gyerekkoromban egy éven át zuhantam álmomban.

Azóta sok dolgot hallottam, olvastam erről, hogy érzelmihiány, talajvesztettség, a szüleim azt mondták, normális és a növekedéssel függ össze. Az oka valójában nem érdekelt, csak a félelmet éreztem, ahogyan tehetetlenül hulltam alá. Legtöbbször egy lépcső tetejéről vagy a panelház legfelső emeletéről. Egyébként a földszinten laktunk, de anyám egyszer felvitt az ötödikre, hogy befizessük a közös költséget. Annyira sírtam, hogy a nénitől kaptam egy szelet csokit; tudtam azonnal, hogy illik megköszönni és hallgatni.

Én későn lázadtam.

Húszévesen éltem a dackorszakom csúcsát, de mivel mindenki jót akart nekem, jobb híján magam ellen fordultam. Módszeresen kerestem a hibáimat, mint a foltot a bútoron vagy a karcolást az új gépeken. Kevesebbet kezdtem enni, sportoltam, letettem az alkoholt, tanultam a vizsgákra, kitakarítottam a lakást, de a magasság problémája eszembe sem jutott. Aztán egy nap a barátaim unszolására elmentem egy fesztiválra a nyári szünetben, ott láttam meg, hogy lehet ugrani. Szabadesés egy

kötélhez kötve. Persze mind befizettek rá, nem volt drága, engem viszont egy percig sem kényszerítettek, ismertek. Aztán évekig bántam, hogy nem mentem velük.

Egy kanapén aludtam át Európát.

A pesti lakásomat mindig nagyinak éreztem, mert egyedül laktam ott. Az egyik szoba teljesen feleslegesnek tűnt, csak egy kanapé állt benne és a könyveim. Amikor megtudtam, hogy szállást lehet adni külföldieknek, azonnal feladtam egy hirdetést. Rengeteg érdekes emberrel megismerkedtem, akik rendszerint vissza is hívtak magukhoz, a saját heverőjükre. Eleinte csak a szomszédos országokba mentem el, de aztán bátrabb lettem, pénzt gyűjtöttem, és egészen messzire eljutottam, bár mindig kinevettek, amiért az értékes napokat inkább a vonaton töltöttem.

Katja volt az első, akivel lefeküdtem.

Többnyire férfiak jelentkeztek az olcsó fekhely lehetőségére, időnként párok – a berlini lány volt az első, aki egyedül érkezett. Igazi kalandor, huszoneves, rövid fekete hajára baseballsapkát húzott, nem viselt mást, csak egy feszülős topot és egy forrónadrágot, az utcán mindenki minket bámult, annyira gyönyörű volt. Én félttem tőle, ahogyan mindig a jó nőktől, zavartan mutattam meg neki a várost, de amikor már látta a nagyját, berángatott egy olcsó kocsmába, és mesélni kezdett magáról, nekem elég volt figyelnem. Hogy merre járt, mivel foglalkozott, New Yorkban pincérnő, Szerbiáig biciklivel, indiai szerető, aki elhagyta, mert rangján alulinak érezte a család, én pedig csak néha szóltam meg, hogy láttam Rómát, Párizst, Pozsonyt, Berlinben még sohasem, többnyire egyedül vagyok, a fene tudja, miért, és nagyon félek a magasban. Akkor mondta, hogy ő meg ejtőernyőzik és siklórepül, nekem pedig annyira remegni kezdett az egész testem, hogy mellém ült, átölelt, megcsókolt, és aztán abba sem hagyta másnap reggelig.

Egy hónap múlva mentem utána.

Eladtam, amit tudtam, hogy a nyár végéig vele lehessenek, annyira beleszerettem. Már felvettem otthon, talán kiköltözöm,

a nyelvet jól beszélem, a végzettségem is nemzetközileg elismert, ha nem jönnék haza, segítsenek eladni a lakást. Soha ennyire elszánt nem voltam. Csak arra a pillanatra tudtam gondolni, amikor utoljára szeretkeztünk, és annyira tökéletesen éreztük egymást, hogy egy pillanatra kívülről láttam magunkat, ahogyan szorítjuk, harapjuk, lökjük a másik testét, és elszomoroztam, hogy ez annyira tökéletes, hogy ilyen mással már soha nem lesz, nekem most a legjobb az életemben, ezután már csak a lejtő van.

Olyan volt, mint az előre hozott mézeshetek.

Katja tündökölt, egyre csak beszélt, megmutatta Berlint, főztünk, szeretkeztünk, sétáltunk, későn feküdtünk és soká kel-tünk, megismertem a barátait, a családját, azt hittem, már haza sem fogok menni. Győzködött, hogy madártávlatból a legszebb a város. Mondtam neki, hogy nekem a Reichstag vagy a Brandenburgi kapu lentről is nagyon tetszik. Úgy tűnt, végül rám hagyja a dolgot.

Az utolsó napok mégis eljöttek.

Persze, tudtam, hogy haza kell mennem, legalább elbúcsúzni, ráadásul még mindig bizonytalan voltam, hátra lehet-e hagyni egy hazát a szerelemért. Katja azt mondta, szeretné, ha csukott szemmel végig mernék menni vele a városon. Habozás nélkül hagytam, hogy egy vörös sállal bekösse a szemem, és vezessen. Egy darabig tudtam, merre járunk, következtettem a kanyarokból, autók hangjának erősségéből, elkapott turistaszavakból, de hamarosan teljesen elvesztem. Csak a kezének forró, magabiztos fogását éreztem, ahogyan könnyedén átvizsz utcáról utcára a nyüzsgő belvároson, miközben egyszer sem ütköztem bele semmibe és senkibe.

Aztán egy helyen várni kellett.

Odasúgta, hogy van egy kis sor, de ne aggódjak, nem tart soká. Menni kellett pár lépcsőfokot, aztán ajtócsukódás hangját hallottam magam mögött. Akkor megmozdult alattam a föld. Éreztem az elemelkedést, levert a víz, folyt végig az oldalamon,

remegett a lábam, azonnal lerántottam a kötést. Katja diadalittas arcát láttam meg, üvöltve kérdeztem, mit csináltál, de akkor már láttam, hogy egy léggömbben emelkedünk fölfelé, alattam a város, madártávlatból, ahogyan bizonyára a legszebb, én pedig mindjárt háyni fogok. Szálljunk le, suttogtam kétségbeesetten magam elé, ám tudtam, hogy az lehetetlen, legalább húszan voltunk a léggömb kosarában.

Összezsugorodva ültem a szélén.

Körbefontam a lábam, a combjaim közé dugtam a fejem, halottam, hogy a kormányos bemondja, százötven méter. Katja csitítgatni próbált, szabadkozott, aztán édesen szólongatott, legalább nézzek körbe, de nem segített semmivel. Azt mondogattam magamban, kibírom, talán egy óra az egész, ha magamban énekelek vagy szavalok, az elterelheti a figyelmemet. „Lenn az alföld tengersík vidékin”, motyogtam épp, amikor egy kicsit süllyedni kezdtünk. Apró kellemetlenség, mondta a vezető, lejjebb ereszkedünk negyven métert, a kilátás így is tökéletes lesz, ígérte. De reagálni sem tudtam, mert akkor a kosár oldalához nyomódtam, Katja pedig rám esett.

Mint amikor a gyerek játszik, úgy dobálta a ballont a szél, és a húsz ember egyetlen masszaként nyomódott hol az egyik oldalnak, hol a másiknak. Egyesek kapaszkodni próbáltak, mások a gyerekeiket védték, egy riadt tanárnő valami ismeretlen nyelven adott utasításokat egy csapat diáknak, szinte teljesen feleslegesen. Csapódtam a tömeggel, beütöttem magam, éreztem, ahogyan másokba rúgok, egy idős nő a lábamba mart a körmével, amikor kapaszkodni próbált, nem tudtam koncentrálni. Aztán egy pillanatra mintha megálltunk volna. Azonnal Katját kerestem, de nem találtam magam mellett. Elsodródott néhány méterrel arrébb, a földre borulva kapaszkodott a rácsba, kifejezetlen arccal nézett maga elé. Akkor felegyenesedtem. Közben a szél újra erőre kapott, vitte a ballont, de nem estem el többé. Elterült alattam a berlini látkép, láttam a rengeteg embert, akik kíváncsian várták, mi lesz, a turisztikai cég embereit, akik a kikerülő rendőrökkel együtt próbálják a földdel összekötő kötéllel lehúzni a léggömbünket, közeledett egy helikopter, Katja pedig csak gurult, amerre vitte a tehetetlen teste.

Akkor jöttem rá, hogy bármire képes vagyok.

Erősen megkapaszkodva hozzá egyensúlyoztam, magamhoz öleltem, és nem engedtem el, amíg le nem értünk. Talán húsz perc volt az egész. Olyan volt, mintha mégis kinőttek volna a szárnyaim, mintha hatalmat nyertem volna a káosz fölött: vigyáztam rá. Amikor megérkeztünk, én szálltam ki egyedül a magam lábán, persze dolgoztak a mentők, kamerák vettek körül, de a rendőrök utat nyitottak. Már éppen eltöltött volna a büszkeség, amikor elájultam.

Megint a zuhanós álom.

De most nem ébredtem fel, mert mielőtt becsapódtam volna, felrepültem. Megnéztem alaposan Berlint, közben folyton egymásra mosolyogtunk Katjával, aki mellettem repült a sárkányrepülőjével, megcsillant a gyűrű az ujjamon. Amikor felébredtem, elvakított az ablakon át betóduló hatalmas fény. Férfi kórterem volt. Az orvos megvizsgált, mondott sokfélét, főleg azt, hogy pihenjek.

Telefont kértem.

Felhívtam apámat, hogy jól vagyok, ne aggódjanak, igen, fenn voltam én is a turisztikai ballonon, nincsen semmi baj, kezdje el árulni a lakásomat, hamarosan azért hazalátogatok majd pár napra, és ha tud, küldjön egy kis pénzt, mert gyűrűt kell vennem.

LACKFI JÁNOS

Szerelem a négyzeten

Tudod, én akkor is szeretlek, ha mindent elcseszelsz,
mert mindent elcseszelsz, ez nyilvánvaló,
és akkor is szeretni foglak,
ha megint minden kiesik a kezedből,
földön truttyanó joghurt, szétszóródó kávé,
cisszenő rizsszemek, töredező cigarettaszálak,
akkor is szeretlek,
ha pipaszár-lábaid összeakadnak járás közben,
és orra buksz, és csupa kék-zöld folt leszel,
mintha vernélek, pedig nem is verlek,
holott rászolgáltál a szokásos kétbalkezességeddel
és a szokásos kétballábasságoddal,
hát nézz már magadra,
tényleg, szerinted hogy festesz,
mint egy rakás szerencsétlenség,
de én mégis szeretlek,
egyszerűen mert ilyen vagyok,
nem bírlak nem szeretni, próbáltam már, nem ment,
úgyhogy akkor is szeretlek, ha a ruháid
úgy állnak rajtad, mint vasvillával találomra
egy kupacba dobált turkálós göncök,
azok is, turkálós göncök,

de te is tudod, hogy van, aki turkálóból
is úgy öltözik, mint Lady Diana,
máson meg a legdrágább szalonok áruai is
úgy lógnának, mint tehénen a gatyá,
hát én ilyen gatyás tehénnek is szeretlek,
a sminked tiszta szégyen, mint egy tigrises arcfestés
valami béna majálison, kilencéveseknek,
kész tortúra veled végiglejteni az utcán, de komolyan,
valami mazochista lehetek, hogy ezt bevállalom,
ugyan hol szedte össze ezt a csajt,
a híd alatt vagy egy aluljáróban,
gondolják szánakozva az emberek,
én meg széles vigyorral vonszollak,
mint egy soknapos hullát kötélén,
mert így szeretlek, tényleg, arra már gondoltál-e,
mi lenne veled, ha nem szeretnélek,
összeesnél sisteregve, mint a lepisált tábortűz,
szétesnél, mint kártyavár hurrikán idején,
úgyhogy szedd már össze magad valami trágyavillával,
és ne szipogj itt nekem teljesen értelmetlen dolgokat,
hogy szerelmes lettél, és nem belém,
ez lehetetlen, elhiszem, hogy ő olyan gyengéd,
megértő, szinte már nem is fiú, szinte lány, értem,
belefutottál valami lágytojás-tökű idiótába, értem,
de egyszerűen képtelenség ez az egész,
semmi valóságalapja, hiszen szeretlek,
érted, hogyan verjem ennél jobban a fejedbe,
hogy SZERETLEK?

Lackfi János

MAJOROS SÁNDOR

Javier Asalvino rejtélyes üldögélése

Röviddel azután, hogy az ifjú Belardo Delmer állást kapott a Salamancai Egyetemen, és feleségével, Deliciával kibérelt egy jópofa stúdiólakást a Plaza de Campillo közelében, meghívta egy kis esti borozgatásra újdonság főnökét. A prekolumbián spanyol irodalom magasan jegyzett szakértőjével, Javier Asalvinóval az egyetemre érkezése előtt hosszas és intenzív levelezést folytatott.

Belardo a tolték legendák és a mezopotámiai Urukából előkerült töredékes Utnapishtim eposz kapcsolatából írta a doktoriját, ezért a prekolumbián forrásanyagok hozzáférhetősége miatt nagyobb szüksége volt Javierre, mint a mézédés marokkói fügének az égető szaharai napfényre. Azt már régóta tudta, hogy Javier képzett sommeliérként gyakran szerepel olyan slam poetry esteken, ahol a borba oldott költészet a téma. Salamancába érkezése után Belardo is látogatni kezdte ezeket a klubokat, így elcsípett néhány személyes vonatkozást Javier performance-aiból. Megtudta például azt, hogy egyik nagy kedvence a Châteauneuf-du-Pape, ezért az eBay-en csillagászati összegért levadászott egy 1939-es cuvée spéciale-t, ami bár a Wikipédia szerint nem tartozott a legkiemelkedőbb évjáratok közé, de azzal, hogy Franco hatalomra jutásának évében termett, könnyen járható utat jelentett Javierhez. A mester ugyanis Ciudad Rodrigóból származott, ahonnan a madár sem röppenhetett ki, ha nem volt hithű falangista. Mintha vérbe mártott tenyérrel pecsételték volna rájuk, a mézbarnára kopott házfalakon még mindig ott vöröslöttek azok a Miguel Primo de Rivera idézetek, amelyek egyfajta intellektuális reteszként zárják el az Európából Ibériába törekvő liberális gondolkodás útját. A polgárháborús veteránok leszármazottjai még ma is szakasztott úgy ücsörögnek a boltíves kapualjak mellé helyezett kovácsoltvas könyöklőjű padokon, akár egy kifosztott és a világ minden tájára széthordott szoborpark mohos kerubjai. Ez volt Javier Asalvino szűkebb pátriája, amelybe spirituális vonalon az 1939-es cuvée spéciale jelenthette a belépőt.

Belardót valamelyest elbizonytalanította, hogy amikor megemlítette Javiernek a borkülönlegességet, nem fedezett föl rajta komolyabb érdeklődést az évjárat iránt. De ennek az is lehetett a magyarázata, hogy az erősen jobboldali elkötelezettségűekhez hasonlóan a mester sem vallott színt addig, amíg száz százalékig meg nem győződött arról, hogy a vele szemben álló ugyanazokat az elveket vallja, amelyeket ő. Elképzelhető, hogy Belardóval kapcsolatban is erről kívánt megbizonyosodni, amikor végül elfogadta a meghívást.

Amikor Javier megérkezett, gépiesen bemutatkozott a kissé elfogódott Deliciának, majd meglátta a kitárt teraszajtót, és előtört belőle a lelkesedés. Rálátás a Plaza de Campillóra, ez igen, ez már döfi!, mondta, és kivonult megszemlélni a környéket. Belardo büszkén követte, de hamar úrrá lett rajta a csalódottság, mert azt hitte, a jó levegőn óhatatlanul is előbukkannak Javierből azok a témák, amelyek miatt idehívta. Döbbenetes volt a levelekből megismert és a valóságos, hús-vér Javier Asalvino közötti különbség. Itt, a teraszon csupa olyasmiről fecsegett, amiről a buszon egymás mellé ülő idegenek szoktak: fantasztikus ez a napsütés, úgy hírlík, egészen a jövő hét közepéig megmarad, nincs se hideg, se meleg, a szél is kellemesen fújdogál, ez kell a népnek. Nem tudott hová lenni a boldogságtól, hogy végre magasból is láthatja ezt a híres teret, és hogy az emberek innen úgy néznek ki, mintha kétdimenziósak lennének. Belardo óvatosan közbevetette, hogy a kétdimenziós ábrázolásmód egyre nagyobb teret kap a hispán irodalomban, de Javier nem hagyta kizökkenteni magát. A háztetőkről áradozott, meg arról a csiklandós érzésről, ami gyerekkorában fricskázta meg a hasát az ugyanilyen mézbarna cserepeken, amikor fölmászott a tetőre, hogy meglesse a mosakodó szomszédasszonyt. Aztán rátért az illatokra, meg a hangokra, a gyötrelmesséig részletezve, hogy azok milyen módon alakulnak és lényegülnek át a magasság függvényében. Mintha nem is tanszékvezető tanár lett volna, hanem egy őrült tudós, valamilyen bizonytalan működésű találmánnyal a háttérben.

Olyan lelkesen monologizált, hogy Belardónak csak a zavart hallgatás jutott, pedig már nagyon szeretne volna beinvitálni a mestert a lakásba, hogy rátérhessenek a lényegre. Végül Javier

maga kapott észbe, hogy te magasságos, már vagy húsz perce fecsegek idekint, pedig a ház asszonyának kéne gazsulálnom, és, mint egy tank, megindult a konyhapultnál szöszölő Delicia felé. Ám az utolsó pillanatban váratlanul odahajolt Belardóhoz és megkérdezte, hol találja a mellékhelyiséget.

Belardo és Delicia úgy vélték, jól is jött ez a kis közbjáték, mert kaptak pár percet, hogy rendezhessék a soraikat. Tisztán halották, hogy Javier mögött a kulcs kattan a zárban, pedig elméletben sem fordulhatott elő, hogy egy hátsó szobából kiviharzó harmadik lakó rányitja az ajtót a meztelen üleppel a kagyló fölé görnyedő vendégre. Mindezt két tényező gátolta: a lakásnak nem volt sem hátsó szobája, sem rejtőzködő lakója. Belardo és Delicia össze is mosolyogtak: a professzor vagy a fenekén ékte-lenkedő pattanásokat titkolja, vagy pedig egy szűzlánnyal vete- kedő módon szemérmes, ami valahogy nem fért össze a falan- gista találkozók nagy hangon dalolás szokásrendjével.

A várakozást kihasználva Delicia még egyszer leltárba vette a konyhapultra készített finomságokat: spenótos tortillát készített zöldségraguval, ami a szakirodalom szerint pompás kiegészítője a testes francia boroknak, de volt ott Machego sajt is egy anda- lúziai mintás porcelántálkában, mellette pedig fekete olajbogyó, az elmaradhatatlan emparadillas tésztával. Belardo újból átren- dezte a dohányzóasztalkára helyezett, a lazaság mesterkéltségé- vel csoportosított folyóiratokat, könyveket és kéziratokat. Azon igyekezett, hogy a kompozíció azt a látszatot keltse: egy perccel ezelőtt még buzgón tanulmányozta ezeket, miközben egy öreg, kirojtosodott ceruzát rágcsált, ami csupán véletlenül gurult el valahová az asztal alá, de szinte biztos, hogy borozás közben va- lamelyiküknek meg fogja csiklandozni a talpát.

Egy idő után ez a rendezgetés kezdett kényszeressé válni. Mindketten a nyugalom és a természetesség látszatát keltve szöszmötöltek az evőeszközökkel, szalvétákkal és egyéb tárgyakkal, amelyekre egy közeli ismerős érkezésekor ügyet se szottak vetni, de most mintha azon múlt volna az est sikere, hogy ezek fényesre dörgölve csillognak, vagy egy bizonyos szöveget zárnak be az asztal szélével. Közben arról pusmogtak, hogy a nagy ember remélhetően tiszta állapotban találta a csészét, mert Delicia

úgy emlékezett, hogy félórával előbb Belardo még trónolt, és sajnos megvolt az a rossz szokása, hogy miután lehúzta, nem törölte kefével tisztára a vécét. Rágondolni is rossz, mi lesz, ha Javier flekkeket és kondenzcsíkokat fedezett föl a porcelánon, ámde ezt a lehetőséget Belardo kizártnak tartotta.

Úgy negyedóra múlva Deliciának eszébe jutott, hogy bármennyire is igyekezhetett a higiéniaival, biztos, hogy Belardo nem szellőztetett ki, ami valószínűleg rosszul érintette Javiert. Lehet, hogy a feje fölött kinyitotta az ablakot, és egészen addig ácsorog az arcára borított zsebkendővel, amíg a fülke levegője föl nem frissül. Ez megmagyarázza a hosszas időzést, mert, mi tagadás, vécéhasználatra negyedóra már elég tetemes idő.

Pusmogva beszélgettek, és közben fél szemmel a fülke ajtaját figyelték. Nem hallatszódott ki mögüle semmilyen hang. A főbérő ezt a lakás egyik előnyeként aposztrofálta. Azt mondta, odabent trombitálni is lehet, a kintiek egy sóhajrást sem fognak hallani. Ezt teszi a dupla hangszigetelés. Mindez természetesen csak részben volt igaz, mert Belardo valahol olvasta, hogy ez csupán egy természetes akusztikai jelenség: szűk kabinban a neszezést is robajnak véljük, ám ezt csupán a falak keltette rezonancia okozza. Kívül szinte semmi nem hallatszik abból, ami odabent bántja a fülünket.

Mindezt bőven volt ideje Deliciának is elmondani, mert Javier továbbra sem mutatkozott. Az hangtani kiselőadás közben Belardo bekapott néhány szem olívbogyót, de mert már majd' háromnegyed órája várakoztak, Delicia ezt nem tette szóvá. Az esztétikai élmény egyenes arányban fogy el az idő múlásával: minél tovább várunk valamire – vagy valakire –, annál kevésbé érezzük fontosnak a várakozást széppé tevő külsőségek megtartását.

Delicia a nőkre jellemző érzékenységgel ekkor már fölvetette annak lehetőségét, hogy Javier esetleg rosszul lehetett a vécén. Komoly súlyfelesleget cipelt, és az arcszíne miatt talán a vérnyomásával sem lehetett minden rendben. A kora is okot adott az aggodásra: tele voltak az újságok olyan hírekkel, hogy ez vagy az a híresség egyik pillanatról a másikra a lehető legbanálisabb

helyzetekben csak úgy elhalálozott. Azt ugyan nem írták meg még a bulvárlapok sem, hogy melyik sztárt ütötte meg a guta, amikor a végén ült, de biztos sokan jártak így. Ha az embernek a plafonon van a vérnyomása és az erei eléggé meszesek hozzá, elég egy kis erőlködés, és máris megvan a baj.

Deliciának is bőven volt ideje, hogy mindezt kifejtse, ám valahogy mindketten vonakodtak attól, hogy rákopogjanak Javierre. Amikor megérkezett, nem látszott rajta semmilyen rosszullét, ha pedig ennek ellenére is hirtelen szívhalál végzett vele, akkor nyakig vannak a pácban. A mentők meg fogják tőlük kérdezni, miért hagyták, hogy órahosszat a fölkében maradjon, amikor negyedóra után még megmenthették volna az életét. Csöndes, passzív gyilkosok lesznek, mert az ilyesmi hamar kiderül és szétterjed, és mint valami bűdös, málladozó posztóköpenyt vonszolja maga után a felelősség kérdését.

Belardo végül, ha vonakodva is, de bekopogott. Minden rendben?, kérdezte. Egy mélyről jövő, méltatlankodó morgásra hasonlító *ühüm* volt a válasz. A józan gondolkodás szabályai szerint ettől meg kellett volna nyugodniuk, mert hát az önkéntes bezártságban lévő Javier életjelet adott magáról, de Belardóék ettől még zavartabban néztek egymásra. Na, jól van, nem kapott szívrohamot, de akkor mit a francot csinál? Delicia mérgesen lecsapta a konyharuhát, amivel kényszeresen törölgetett, és azt mondta Belardónak, hogy biztosan valamilyen szindrómáról van szó. Hívd föl apádat, mert ez az ő szakterülete, és kérj tőle tanácsot! Lehet, hogy ki kell hívnunk a mentőt vagy a terrorelhárítást.

Tán csak nem hiszed azt, hogy valami rosszban sántikál?, kérdezett vissza Belardo kikerekedett szemmel, és erőlködve próbált visszaemlékezni, hogy Javier vajon laptoptáskával vagy csak úgy natúrban érkezett. De az ötlet nem volt elvetendő: az idősebb Delmer aktív éveiben a Salamancai Egyetemi Kórház pszichiátriai osztályát vezette, és a kórházban még mindig adtak a szavára. Belardo tétován, szinte gépiesen vette elő a mobilját, és kereste ki a címlistából az apja számát, ám az öreg nem vette fel. Delicia ekkor új támadási felületen próbálkozott, ezúttal Belardo ellen. Biztos megtalálta azokat a könyveket, amiket az

ülőke mellett halmozol, és ha tényleg annyira elvadultan falangista, képtelen magához térni a kábulattól.

Belardónak eszébe villant, hogy bár mindenre gondolt, a liberális magazinokat és hetilapokat valóban nem hozta ki a vécéből. Őszintén szólva eszébe sem jutott, hogy ez is bajt okozhat. Borozgatás közben az emberre nyilván rájön a vizeletnek, de ki a fene gondolta, hogy Javier valami durvább dologtól szenved? Begörcsölhetett a prosztatája? Ha pedig tényleg megtalálta a számára becsstelen irodalmat, az tragikusabb következményekkel jár, mint amikor kamaszkorában az anyja megtalálta az ágya alá csúsztatott pornómagazinokat.

Muszáj lesz erősebben rákopogni, hátha csak elbóbiskolt. Nagyon elfoglalt mostanában, mondta mintegy bocsánatkérően, Delicia pedig intett, hogy ha így gondolja, akkor csak rajta, próbálkozzon.

Ám Belardo tétovázott. Fülét az ajtóra tapasztotta, de nem hallott semmit. Bárcsak ne lett volna olyan tökéletes a szigetelés... A spenótos tortillák közben elfonnyadtak, és a fekete olajbogyó is megfakult, nem beszélve az emparadillas tésztáról, amely összeszáradt és elcsúfult, mint a pincezugban felejtett káposzta. Éhes volt és szomjas, sőt, ha úgy vesszük, sokkal inkább szomjas. Talán nem sértődik meg, ha kibontom a bort, és töltök belőle egy pohárával, mondta, mintha magában beszélne. Ezzel a finom metaforával azt fogom jelezni, hogy kissé túlzásba vitte ezt a dolgot, mert bár ő a vendég, azért nekem, a házigazdának is lehetnek olyan önérzetbeli szempontjaim, amelyekből nem engedhetek. Annak ellenére, hogy megfogadták, a lakásban nem fognak cigarettázni, Delicia tüntetően rágyújtott, és miután a füstöt ugyanilyen demonstratív módon a Châteauneuf-du-Papét rejtő palackra fújta, vállrándítva csak annyit mondott: Miért is ne? Már úgymint túlment minden határon.

Újrahívom az öreget, mondta Belardo, és rábökött a telefonja kijelzőjére. Az apja a harmadik csöngetés után most fölvette. Annak ellenére, hogy már elmúlt tizenegy óra, egy kicsit sem tűnt meglepettnek vagy bosszúsnak. Belardo suttogva magyarázta el neki a tényállást, amire rövid hallgatás után az apja csak annyit

mondott: ez valószínűleg fiziológiai természetű dolog lesz, mert a szakirodalom nem tart nyilván ilyen szindrómát. Aztán gyorsan elkészönt, mintegy jelezve, hogy ezen a kései órán nem érez ambíciót vélt vagy valóságos szakmai ügyek megvitatására.

Majd megpróbálom én!, mondta ekkor Delicia, és meg sem várva Belardo válaszát, energikusan bedörömbölt az ajtón. Minden rendben van?, kérdezte, amire Javier ingerült határozottsággal, ám jól érthetően annyit válaszolt: igen. Belardo erre ledobta magát a kanapéra, és önmegsemmisítő dühből kitöltött magának egy vizespohárnit a Châteauneuf-du-Papéból. Úgy hajtotta le, ahogy a tetőfedő munkások az olcsó, marmonkánás lórétet. Nekem is!, tartotta oda a poharát Delicia, Belardo pedig töltött. Olyan vadul ittak, ahogy a hódító hadsereg katonája becsтеленíti meg a legyőzött ellenség asszonyait. Csak jöj-jön ki a fülkéből az a féreg, és lássa, miről maradt le, gondolták, és ez az elszánt, szembeszegülő érzésük az üveg aljáig megmaradt. Már nem is számolták az órákat meg a perceket. Hajnali három is elmúlhatott már, de lehet, hogy négy is, kit érdekelt? A konyhaablakon keresztül odalátszott a székesegyház tűhegyes tornyának a csúcsa, ami most, a mögötte gerjedő sárgászörös hajnalfényben olyannak tűnt, mint egy startra kész rakéta silója. A bóbiskoló Belardo szórakozottan simogatta az ölében szendergő Delicia selyemkönnyűnek tűnő haját, és elképzelte, hogy a katedrális domborművei közül lehuppan a földre az a kicsiny úrhajósfigura, amelyet a turisták előszeretettel fényképeznek, és, mint a Nyolcadik utas a halál bébi szörnyetege, függőben be-surran a résnyire nyitva hagyott ajtón, hogy működésbe hozza a kolosszust levegőbe emelő, titkos gépezetet. Tudja, érzi, hogy menekülnie kell, mert itt, a Plaza de Campillo közelében, egy sokkal jobb sorsra érdemes stúdiólakás végében lassú metamorfózis következtében megtestesül a Gonosz, és percekben belül szétfeszíti azt a kalitkát, ami jelenleg még fogva tartja, majd pedig vad és pusztító szörnyetegként rázúdul az egészből mit sem sejtő civilizált világra.

Idáig jutott a képzelgésben, meg talán az álmodásban, amikor arra eszmélt, hogy reggel van, a nap éles késként vágja a szeme fehérjében, és a fájdalom meg a káprázat fátyolán keresztül, mint az állandóság és a változatosság utolsó bátyja, ott

tornyosodik előtte a vécéajtó. Ám ekkor – Belardo nem tudta eldönteni, hogy az éjszaka folyamán elfogyasztott Châteauneuf-du-Pape vagy a káprázat folyományaként – az ajtókilincs lenyomódott, és a masszív felület, amely ebbéli tulajdonságával vetekedett a Kheopsz-piramis titkos folyosóját elzáró irdatlan kőtömbbel, félrehúzódott, és megtestesült előtte Javier a lehető legközöségesebb, leghétköznapibb mivoltában.

Te jó ég, hogy elszaladt az idő!, mondta a karórájára pillantva, aztán kivonult a teraszra. Belardo a másnaposságtól meg a kialvatlanságtól kábán figyelte, hogy a főnöke nagy, bodor füstfelhőket ereget az ébredező város fölé, aztán valami agyőfélet intett neki, amikor Javier közölte, hogy most már sajnos mennie kell, és a csikket az andalúziai mintás porcelántálcában elnyomva távozott.

Delicia az ajtócsukódásra emelte föl a fejét. Magától húzott el, vagy te rúgtad ki?, kérdezte álmosan. Én rúgtam ki, hazudta Belardo. Úgy gondolta, legalább ez az apró öröme maradjon meg ebben a budiszágú életben.

KEMÉNY GABRIELLA versei

Az eperhold éjszakáján történt

21:17

Két kisgyerek békákat gyűjt a pataknál.
Energiaital-dobozok és csipszes zacskók
csillognak a parton, tükröződik bennük
a fejlámpáik fénye. Az egyikük egy kicsit
megcsúszik egy hínárral benőtt lépcsőfokon,
és beleesik a patakba. Jó, hogy csak derékig ér.
Azért fázik. A másik talál egy békát, és azzal
van elfoglalva, nem nyújtja a kezét, hogy segítsen.

– Gyere húzz ki! – Nem lehet, akkor elszalad!
– Fogok neked újat! – De nekem ez kell!
Így vitatkoznak. A béka persze úgy is megszökik,
és ezen az éjjel már nem találhatnak másikat.

22:17

K. kiütötte magát három liter sörrel,
K.-né pedig tévét néz a nappaliban,

nem nagyon tudja, mit.
Kell valami háttérzaj a gondolataihoz.

Kinéz az ablakon,
látja a vöröses holdat, eltátja a száját.
Átkiabál K.-nak, hogy jöjjön,
nézze meg, de K. nem jön,
részegen telefonál egy barátjával,
sörös lehelettel röhögnek valamin.
K. nem olvas híreket, nem tudja,

legközelebb negyvenhat év múlva láthat illet.
K.-né viszont tudja. És ha őszinte akar lenni
magához, ez lett volna az utolsó alkalom.

23:17

A városhatár közelében, az autópálya és a
fenyőerdő között félúton, a késő esti szeleknek
hála, felborul egy szarvasbogár. Megszokta, hogy
csupán a csápjai előtt magasodó fűszálakat látja,
és most egyszerre kiterül elé az égbolt, nézi,
ahogy körülölelik a fák a tisztást, amin fekszik
tehetetlenül, és látja a hegyeket világítani az
erdőn túl. Nem érti, csak érzi a saját méretét

és a jelentőségét – azaz a hiányát.
És fél. Percekig várja, hogy a szél végre a
hasára fordítsa. Majd amikor újra a lábacskaín
áll, elfelejti az egészet. Mászik tovább.

Kemény Gabriella

00:17

Egy lány keringőzni tanít egy srácot a sulis udvarán,
a kosárpalánk alatt kapaszkodnak egymásba.
Felhallatszik az erkélyekre: „Volt egy régi
december.” Gyakorolnak. Zavarba jönnek,
ha tudnák, hány szomszéd bámulja őket.
Még jó, hogy nem sejtik. Később, amikor
már mindketten megizzadtak, leszedik
a hálót a pingpongasztalról, és lefekszenek rá.

A hideg kő hűti hátukat. Egy-egy elkóborolt
tücsök ciripel az aszfalton, néhány petárda robban
odakint. Nincs más zaj. A srác beleakad a lány
hajába, és meghúzza egy kicsit. A lány felnevet.

01:17

I. és M. testvérek. I. egy nyugat-magyarországi faluban
éldegél hetvenhét éve, M. viszont még '56-ban megismert
egy amerikai tisztet, hozzáment feleségül, aztán együtt
az Államokba költöztek. A házaspár jól megérti egymást:
nem kedvelik a demokratákat és nem esznek génkezelt
ételeket. Ezen a késői órán szokás szerint csörög a telefon,
és I. tudja, hogy a vonal másik végén csakis M. lehet, aki
valamiért nem képes megérteni, hogy I. hét órával később

jár már az időeltolódás miatt, és különben is, ha ő csak hét
órával lenne öregebb M.-nél, akkor nem is zavarná az egész,
de idehaza megátalkodottan száguld az idő. Miután I. mindezt
végiggondolta, felveszi a telefont. Mégiscsak a nővére.

02:17

Van egy fiú, aki ma éjjel az otthoni
cseresznyefákra gondol. Arra, hogy milyen
volt a régi, rozoga létrára felkapaszkodni,
és gyümölcsöt szedni júliusban.

Van egy fiú, tetovált könnycseppekkel
a nyakán. A cellája falain árnyékok
menetelnek, most is ugyanúgy fél, mint
tíz évesen, amikor először került intézetbe.
Van egy fiú, az apja őt szólongatja
az ablakok alatt. Magában beszél, napról
napra egyre hangosabban. Egy ideje

visszaugat a kutyáknak.
Azok a régi cseresznyefák.

03:17

Három emelettel a föld alatt, a fénytelen folyosók
másik végén, az Y. múzeum alagsorában,
fémporos, vegyszer-szagú szentélyében, asztala fölé
görnyedve ül egy restaurátor. Percenként kettőt
pislog, koncentrálni. Időérzését már évekkal ezelőtt
elvesztette, nem tudja, hogy mások ilyenkor már
aludni szoktak. Van egy matraca a műhelyben, de
jobban szeret a székében szundítani. Szakterülete

a japán harci öltözék; kardokat és páncélokat tisztít
naphosszat. Egyszer volt is Japánban. Elmeséli, ha
megkérdezi rá. Más nem mesél. Egy nap talán majd
újra vágni fog a napfényre. Egy nap talán kész lesz.

Kemény Gabriella

04:17

H. nénit ma hajnalban ismét felzavarja
álmából a vízajtó. Elbattyog a mosdóig,
mire visszaér, már nincs kedve aludni.
Inkább elképzei azt, hogy meghal.
Hályogos szemével nézi a napfelkeltét.
Vajon a másvilágon is lesznek napszakok?
Lesznek felhők? Na és ő? Milyen lesz a teste?
Ha választhat (azt a mennyben csak szabad),

akkor szörnyeteg lesz. Szőr, agyar, szarvak;
megittasul majd a vér szagától. Vadászni fog.
Nem fog vízajtót szedni. – H. néni mosolyog,
és azt reméli, reggelre meghal.

5:17

Fél négykor dőltek ki, és nem kellett sok, hogy
ráunjon a többiek horkolására. Letántorog az
emeletről. Kimegy hányni, majd lehúzza fél liter
vizet, és megmossa az arcát. Nem néz tükörbe.

Berakja azt a számot, ami egész buli alatt a fejében
járt. Kidobálja a papírpoharakat, összesöpri a szemet
a teraszról. Megtalálja az öngyújtóját a kanapé
réseiben, letört belőle egy darab, de azért még

használható. Felül a konyhapultra. Rágyújt egy
cigare; ennyi maradt neki tegnap estéről. Nem
tudjuk a nevét, és a galérián alvók sem tudják.
Nincs hová mennie. Takarít. Majd csak felébrednek.

Zsebuniverzum

(Ha a villám után percekkel sem hallasz mennydörgést, két dolog lehetséges: vagy csak álmodsz az esőről, vagy olyan messze van a vihar, hogy nem érdemes beszélni róla.)

Fény

Szédültem a hintán, míg te kilőttél harminchét képet az ujjaid közül (tudom, mert számoltam a kattánásokat). Nem volt szabad kezed: a kócos hajad és a cipődben zörgő kavicsok gesztikuláltak helyetted, miközben minden erőddel próbáltad bebizonyítani, hogy egy vaku is elég, hogy megvilágítson egy ilyen nyikorgó éjszakát.

Zseb

Álmomban beleestem egy zseb-univerzumba. A kör alakú szobák belülről nyolcszögűek voltak, odébb kúsztak a pontok a helyükről, és egyre forróbbak lettek a falak. Aztán felébredtem arra, hogy puha és lázas a bőröd, és hogy a kerek ujjperceid nyolcszögű kéztartásban végződnek. A sarokban mászott egy pók, te pedig aludtál, a hideg falhoz simulva.

Kemény Gabriella

Elem

A nagynéném órákon át bújta a leleteidet: nehéz megérteni, hogyan dőlhet össze egy olyan ember teste, akinek nem volt halálos betegsége. Egyszerűen elhervadtál, Mama, mint egy préselt virágfej, olyan halkán és tehetetlenül. Bárcsak kicserélhattük volna benned az elemet, vagy újratölthettük volna az akkumulátorod, vagy elmondanád, mi történt.

Egyensúly

Hetente egyszer nem találjuk egymást. Anyának a vasárnap: barackos süti, lusta délelőtt a kertben, regények, hangyák, ribizlibokrok, fagyiskocsi-csengetés a ház előtt. Nekem a vasárnap: kihűlt hosszúkávé, lehúzott redőny, izzadt várakozás, hogy újrakezdődjön a hét. Mintha libikókán ülnénk: az ő pehelykönnyű gyerekkorával szemben ül az én beton-valóságom.

Kemény Gabriella

ZIMONYI ZITA

Gondolatváltás a Kisdeddel

- Nézd, e vérfoltos vásznon vajúdott édesanyád.
- Világra jöttem, ő a karjába vett, s felemelt.
- Majdan te emeled a magasba.
- Akinek erő adatott, az használja önmaga és mások fel-
emelésére!
 - Születhetnél volna Heródes házába is...
 - Semmi sem rossz vagy jó önmagában.
 - De akit sima úton indítanak, hamarabb célhoz ér,
mint akit göröngyök gátolnak!
 - Nem az számít, milyen az út, hanem, hogy ki megy rajta!
 - Kisded, tudod, ki vagy, látod előre sorsodat?
 - Önmagam vagyok. Ember. Véges a végtelenből.
 - Embert mondtál?
 - Embert. Ember fiát.
 - Az Írás és majdani hited szerint Isten fia vagy.
 - Az, miképpen te is.
 - Nem értem: engem nem hívott századok sora, jöven-
dölés, sem népek hada.
 - Minden, ami eddig volt, téged hívott.
 - Nem érzem. Egyedül vagyok a végtelenben!
 - Figyelj jobban világodra!
 - Kisded, tudod, mi vár rád?
 - Mint mindenki másra: élet és halál.
 - Másodszor kérdem: tudod, mi vár rád?!
 - Hordom majd életem terhét, keresztemet.
 - Csak egyetlen szó Pilátus előtt, és megmenthetnéd
majd magad.
 - Csak egyetlen szó, és megmentem majd magamat, s
ezzel magunkat!
 - Ha választhatnál, kiválasztott lennél?
 - Sorsa önmaga az ember, miként Isten is önmaga léte.
 - Tudod, hogy miattad csecsemőket ölnek meg majd, ki-
végeznek több százezer embert, és felszabdálják érted a világot?
 - Nem miattam, hanem a hatalomért!

- Tudod, hogy népedet nevedben üldözi majd e világ?
- Egy tőről fakad itt minden hajítás, egy tőről hullik a mélybe is.
- Péter apostolod utódai köszikla helyett aranytrónuson ülnek majd, tőled soha nem hallott tanításokkal törvénykeznek rubintos pásztorbottal kezükben...
- Tanításom a lélek kincseit gyarapítja, a megismerést oltalmazza. Törvényem ez, nem más!
- Tudod, hogy megtagadnak majd – számtalanszor? Aztán lobogókra tűzik a neved, rád hivatkozva rántanak tört, kardot, gyújtanak máglyát, robbantanak bombát, és újra megtagadnak, majd diadallal felmutatnak?
- Mindazt, amit megtesznek majd a nevemben, egymással teszik.
- Oszd szét vagyonod, mondd majd egykor, de a vagyonát nem osztja szét senki. A gazdagok gazdagabbak, a szegények szegényebbek lesznek. Százezrek nyomorognak, százezrek vesznek éhen.
- Nincs nagyobb teher a vagyonnál...
- Ez a vigasz?!
- Nem. De ez itt a szellem és anyag világa. Egyik erényét vagy bűnét ne kérd számon a másikon!
- Miként te Buddha után, próféták jönnek majd utánad is, igazabbnak hirdetve magukat náladnál.
- Mindegy, hol kutatsz, ha elfogadásra, megnyugvásra, odaadásra találsz.
- Hát nem te vagy az út, az igazság és az élet?! Az egyetlen?!
- Utam a békesség, igazságom a megbocsátás, életem a jótevés!
- De hol rejlik a szerteszórt igazság, s mi az egyáltalán?
- Keresése, felfedezése, elfogadása annak, ami benned jó!
- Születésnapodon kérdelem: Ha elesnék, felemelnél?
- Nem. Nem én sújtalak a földre. Állj fel! Nekem is lesz erőm hozzá –háromszor kereszttem terhe alatt.
- Hát elhagytál mindörökre, vagy nem is voltál velem soha?
- Mindig veled voltam, vagyok és leszek – amíg magaddal leszel!
- S ha testem végleg elveszítem?
- Ami Istentől van benned és bennem, az nem vesz el, emelni sem kell, el sem veszítheted soha!

JEVGENYIJ POPOV

Az Ördögtucat-novellák

HERCZEG FERENC fordításai

Régi idealista mese

Az Ukrán SZSZSZK-hoz tartozó nap sugarai alatt, a kavicsos strandon tobzódtak az üdülőbeli szobatársak dr. Valerij Mihajlovics Carev, Schein ezredes és egy bizonyos Rjabov, nem egészen egyszerű ember.

Bágyadt, hosszúra nyúlt beszélgetés volt. A doktor egy csodálatos tulajdonságú orvosságot ismertetett, amely valami miatt az elég hülyén hangzó „Múmia” nevet kapta. Ezt az orvosságot maga a doktor kereste tavaly egy kutatócsoporttal a priszajánszki tajgán. És megtalálta. Most erről mesélt. Az ezredes ezalatt krákogott és köhécselt. Rjabov pedig mélyen hallgatott elnyújtózva a nyugágyon, még aranyozott szemüvegét sem vette le. Ő maga pedig bártortalan, félénk, csüggedt volt. Nehezen jött ki az emberekkel.

Fokozatosan, ahogy az lenni szokott, a beszélgetés áttért az egyediről az általánosra. Carev szóba hozta mindazokat a csodákat, amelyek a tudománynak fittyet hányva még mindig felbukkannak az életben.

– A tudomány ugyanis minden csoda ellensége – jelentette ki sűrű, erős szakállát simogatva. – Ahol tudomány van, ott nincs helye a csodának, és fordítva!

– Tökéletesen igaz – értett egyet Schein ezredes. Rjabov megint csak hallgatott.

– Például a kutyák! – kiáltotta elnyújtva a doktor. – Nekik nem kell gyógyszer. Maguk keresik meg maguknak a füveket. És a végén az derül ki, hogy a mi összes tudományos kutatóintézetünk semmit sem ér egy átlagos Fifike szaglásához képest.

– Na de kérem...– krákogott az ezredes. – Ez már-már... Hehehe..., a hippokratészi tudomány határozott elutasítása.

Amint látják, a vita érdekes fordulatot vett.

– Nem – szólalt meg hirtelen Rjabov.

A cimborák felé fordultak.

– Hogy érti azt, hogy nem, fiatalember? – feszült meg az ezredes.

– Ön talán nem ért egyet velem? – érdeklődött a doktor.

Ekkor Rjabov zavarba jött. Fogta a szemüvegét, megtörölte, újra felvette, és remegő hangon kijelentette:

– Ugyan! Én önnel értek egyet. De nem vagyok ön ellen – igyekezett megmagyarázni az ezredesnek. – Vagyis mi ketten, doktor, nem utasítunk el minden tudományt. Mi csak hangsúlyozzuk a lét változatosságát, nem igaz? Hiszen az ember a lehetőségeinek csupán 0.000001%-át használja ki. Az ember például mindenre képes. Akár arra is képes, hogy az akaraterije megfeszítésével, mondjuk, a levegőben lebegjen.

– Mi van? – csodálkozott az ezredes.

– Repülni – magyarázta Carev finoman elmosolyodva. – A barátunk azt akarja mondani, hogy az ember magától, minden eszköz nélkül képes repülni, ha a szelleme azt szeretné. De ez csupán... – Kis szünetet tartott. – Ez egy régi idealista mese.

– Ühüm – helyeselt az ezredes.

– Nem repülni – vette magának a bátorságot Rjabov, hogy pontosítsa. – Csak lebegni a levegőben.

A doktor elmosolyodott. Az ezredes e szavak hatására szörnyen megkívánta a sört. Nyelt egyet, a doktor pedig szinte udvariasan fordult Rjabovhoz.

– És ez minden egyszerű embernek megadatott, vagy csak a kiválasztott személyeknek?

– Nem tudom – sütötte le a szemét Rjabov.

– És ön nem tudna demonstrálni nekünk egy ilyen csodás esetet?

– Tudnék – mondta halkán Rjabov.

– De természetesen nem szeretne – nevette el magát a doktor.

– Nem szeretném, de meg tudom csinálni. Egyébként akkor is meg tudom csinálni, ha nem szeretném – mondta egészen zavarban Rjabov.

A doktor előzékenyen tapsolni kezdett.

És akkor Rjabov félig-meddig összehajtotta a nyugágyat, és az asztal felé fordította.

Megfeszült.

És lassan-lassacsckán felemelkedett az égbre.

El tudják képzelni azt a döbbent csendet?

Az ezredesnek tátva maradt a szája. A doktor dadogni kezdett:

– És milyen? Mit látni ott?

Fentről Rjabov csüggedt hangja hallatszott:

– A világúrt. Megnyílt a csillagokkal teli mélység. Micsoda tér! Égi fellegek, örökké vándorló nővérek! Filozófia! És ráadásul, azt hiszem, itt valami női napozó van, tele meztelen női testekkel.

– Mármint hogy teljesen meztelenek? – sóhajtott fel az ezredes.

– Anyaszült meztelenek – kiáltotta ugyanolyan csüggedten Rjabov.

– És látni lehet mind a... bájaikat? – élénkült meg a doktor.

– Persze...

– Figyejje már, te Rjabov! Vigyél minket magaddal – zavarodott össze az ezredes. És a doktorhoz fordult: – Valerij Mihajlovics, te is mondd meg neki, hogy vigyen fel minket!

– Rjabov! – kiáltott a doktor. – Hallasz?

– Nem lehet! – felelte csüggedten, de határozottan Rjabov.

- Na, Rjabov, tudtuk mi, hogy egy ekkora disznó vagy!
- szólt keserűen az ezredes.
- De mennyire – helyeselt hűvösen a doktor.
- Ez az igazság, nem lehet – mondta panaszosan Rjabov. De azért mégiscsak lejjebb süllyedt.

A doktor és az ezredes próbáltak felugrálni, felkapaszkodni. De az asztal nem bírta ki a túlsúlyt, és rögtön visszaesett arra a helyre, ahol előtte állt. Leesett, végleg megdőbbsen az összegyűlt tömeget, amely akaratlan csodálattal szemlélte a fent leírtakat.

Rjabov kivételével mindegyik barát végiggurult a kavicsos strandon bizonyos fizikai sérüléseket okozva magának. A doktor keserűen tréfálkozva törölgette magáról a vért:

- Hát íme! Szemtől szemben a tényekkel, ahogy mondják.

Az ezredes szeme alatt kék monokli keletkezett.

Rjabov pedig hallgatott. Csöndesen ült a széken, és már első pillantásra látni lehetett rajta, hogy nem egészen egyszerű ember. Az ilyen emberek veszélyesek a társadalomra, és amint megjelennek bármely közterületen, haladéktalanul igazoltatni kell őket! Az ilyen emberek veszélyesek a társadalomra! Az ilyen embereket egyáltalán jó volna elszigetelni a társadalomtól, valahová jó messzire!

A papagáj tanítása (szingaléz mese)

Az alábbi történet egy jellegzetes buddhista mese, amely nagyon jól bemutatja a ceyloni nép filozofikus gondolkodását.

Egyszer egy kereskedő vásárolt egy csodaszép papagájt. Hazavitte, és betette a kalitkába.

Egy nap a papagáj azt mondta a kereskedőnek:

– Ó, te kereskedő! Mi hasznod abból, hogy itt tartasz egy kalitkában? Mért nem nyitod ki a kalitkám ajtaját, mért nem engedsz szabadon? Ha megtennéd, elmondanék neked három aranyigazságot, amely még nagy hasznot hoz neked az életben.

A kereskedőt érdekelni kezdte a dolog.

A madár folytatta:

– Megígérem, hogy az első aranyigazságot akkor mondom el, amikor a kezekben ülök. Ha elégedett vagy, engedd, hogy felszálljak a ház tetejére. Onnan fogom elmondani a második aranyigazságot. Ha azzal is elégedett vagy, a harmadik aranyigazságot már a kerti fa egyik ágáról fogom elmondani.

A kereskedő kinyitotta a kalitkát, és a tenyerébe vette a madarat.

– Mondd hát az első aranyigazságot!

A madár megingatta a fejét, és azt mondta:

– Ha valamit el kell veszítened az életben, még ha az életeddel egyenértékű is, ne aggódj miatta.

– Ez a legjobb filozófia – ismerte el a kereskedő. – Felszállhatsz a háztetőre.

A madár felröppent, és leszállt a háztetőre.

Újra megszólalt:

– Ne higgy el semmit, amíg a saját szemeddel nem látod!

– Tetszik ez a jó tanács – kommentálta a kereskedő. – Felszállhatsz a fa tetejére.

A papagáj még magasabbra szállt, és letelepedett a kert legmagasabb fájára, annak is a legtetejére.

– Óh, kereskedő! Két drágakő van a gyomromban. Ha felvágta volna a hasamat, most tiéd lenne mindkettő.

Ennek hallatán a kereskedő szörnyen feldúlt lett. Ha a papagáj elrepül, elveszíti a drágaköveket, de most már lehetetlen elkapni, túl magasan van.

Nagyon ideges volt, durván odavetette:

– Jól van. Mondd a harmadik tanácsot, és menj, amerre látsz.

A papagáj felnevetett:

– Hát nem ostoba vagy? Ha nem vagy képes megfogadni az első két tanácsomat, mi hasznod lehet a harmadikból? Azt mondtam, ne siránkozz, ha elveszítesz valamit, te meg siránkolsz két drágakő miatt, amely sosem volt a tiéd. Azt mondtam, ne higgy el semmit, amíg nem láttad a saját szemeddel, te meg itt azt hiszed, hogy két drágakő van a gyomromban. Hogy tudnék élni kövekkel a gyomromban?

És a papagáj kacagva elrepült.

Elmaradt találkozásaim Márai Sándorral

BÖSZÖRMÉNYI ZOLTÁN tárcája

Torontói tartózkodásom alatt három alkalommal látogatott Márai Sándor a városba Vörösváry István kanadai lapkiadó meghívására. Egyszer sem találkoztam vele, mert sohasem értesültem érkezéséről.

Gondolatban többször megdorgáltam magam ezért, miért voltam ilyen mamlasz, hogyan tudtam ennyi lehetőséget elszalasztani. Igaz, akkor csak hallottam írói nagyságáról, könyveit még nem olvastam, csupán néhány versét ismertem meg kanadai közlésekből. Ez akkor jutott eszembe, amikor Szócs Géza elmondta, neki sikerült találkoznia Máraival az író San Diego-i otthonában.

Megvallom, az elmúlt évtizedben rögeszmémmé vált a sorozatos torontói találkozások elmulasztása. Ugyanakkor egyre több Márai-művet ismertem meg. Minél többet olvastam tőle, annál inkább megfogalmazódott bennem a meggyőződés: jobb is, hogy nem foghattam kezét vele, mit is mondhattam volna neki érdekeset, gondolatébresztőt, mivel nyűgözhettem volna le a figyelmét, ha akkor csak néhány versét ismertem.

Semmit!

Ez jobban fájtna volna ma, mint az elmaradt találkozások sora. Úgy jártam volna, mint a gyulai költő, Simonyi Imre, aki a hetvenes, nyolcvanas években levelezett Máraival, de nem talált fogódzót, lelki, szellemi hidat sem épített vele. A Mester gyanúsaként vélt minden hozzá közeledőt, beteges ragaszkodással és konoksággal védte egyszemélyes „bástyáit”. Nem engedett magához közel senkit. A több mint negyven év, amit az emig-

ráció elszigeteltségében eltöltött, kérgessé, rugalmatlanná, hajthatatlanná tette. Kétségbeejtő, hogy a huszadik századi magyar irodalom egyik legnagyobb alakjának ilyen szomorú sors jutott osztályrészül. Elszigetelten, szegényen és mély magányban töltötte életének utolsó évtizedeit. Ő, aki a magyar íróársadalom, a magyar polgárság érzékeny, őszinte, erőteljes szócsöve volt.

Többször eljátszottam a gondolattal, ha nem veszíti el 1987-ben feleségét, Lolát (született Matzner Ilonát), s a következő évben fogadott fiát, Babócsai Jánost, s nem zuhan teljes apátiába, rákban sem betegszik meg. Talán még kitartott volna, nem lőtte volna főbe magát, ha hónapokkal korábban lehetősége nyílik ünnepelt íróként hazatérnie. Olvasóinak rajongása, szeretete, az őt övező határtalan megbecsülés, biztos vagyok benne, halálos betegségéből is kigyógyította volna. Szomorúan játszom el ezzel a gondolattal. Megrendülés, csalódás, keserűség, vergődő vigasztalhatatlanság, dühvel keveredő játszi remény kavargog bennem.

Valahányszor eszembe jut ő, a különös ember, sorsának kihunyt csillaga, erős fénye remeg felettem.

Hóangyal

VARGA MELINDA tárcája

Huzatos, szmogos, benzingőzös, hideg, nedves, paradús, zúzmarás, latyakos, bűdös, sötétszürke, depresszív, ólmos, szúrós, vérfagyasztó. A főúttal párhuzamosan robog a vonat, a fákon és romos házak tetején zúzmara jelzi, tél van. Kopár mezőségi táj elhagyott gyárakkal, lepukkant állomásépületekkel és a sok huzallal, amelyek kettészelik az ólomszürke eget. Előregedett, kiüresedett vidék, ahol már csak a nyomor ver tanyát.

Elered az eső. Télközép. Lehangelő. Olvasok, egészen Dédáig. Úgysem történik semmi kint. Korán sötétedik, hunyorog már a nappal. Déda után teljesen megváltozik a világ, mintha egy egészen más országba érkezne az ember, vége a pusztaságnak, a táj vad, erdős, hegyes, élénk, hófödte, kissé gigantikus.

Monor Gledinnél fékez a vonat. Bő évtizede vonatozom ezen az útszakaszon, de még sosem figyeltem fel rá, szentül hittem, hogy ez a beszélő helységnév Bodor fantáziájából pattant ki, és ilyen nevű település nem létezik. Monor Gledinnél elszívok egy cigit a kocsí lépcsőjére állva, a román kalauzok nem piszkálják az embert, ha a dohányosok rágyújtanak az ajtóban, amikor megáll a vonat röpké öt perc erejéig. Lehet velük seftelni, ha adsz nekik baksist, találnak gyógyírt a nikotínéhségre. A régi szép időkben az étkezőkocsiban is lehetett tolni ezerrel, kár is volt helyjegyet váltani, úgyis ott ült végig az ember, társalgott, ismerkedett, ripsz-ropsz eltelt a négy-öt órás hazaút.

Ezzel a vonattal kapcsolatban tucatnyi élményem van, az egyetemista bliccelések, amikor senki sem váltott jegyet, meg a hóillat, amely megcsapott a gyergyói állomáson, húsvétkor is, nemcsak karácsonykor, és azok a hosszú, konok hegyi telek...

Most is erre a hóillatra vágyom, az éles, csontig hatoló levegőre, a mindent beborító, nyugtató fehérségre.

Idén nem vettünk karácsonyfát, vízkeresztkor úgyis kidobná az ember, az erdő egyre csak fogy, a műfának meg nincs illata. Gyerekkorom karácsonyai villannak be, a plafonig érő fa, a várakozás izgalma.

Déda után a táj enyhén havas, az erdők egyre fogyatkoznak, sok a kopár domb. Innen már röpi az idő, Maroshévíznél szinte otthon vagyok, s ahogy meglátom a ditrói kéttornyú templomot, legszívesebben meghúznám a vészféket, hogy kiugorhassak. Betéve ismerem a tájat, az összes kanyart, a vonat döckölődésének minden ritmusa jelentést hordoz.

Megérkezem, és orrba csap a tél, szinte beleszédülök ebbe a frisségbe. Paradoxon, hogy csak a kolozsvári mínusz ötben fázzom, a gyergyói mínusz húszban úgy gyalogolok öt kilométert, hogy fel sem tűnik, meggémberedtek az ujjaim, a fülem csonttá fagyott.

A hora gondolkodik, ami legalább a hegyeken látszik, a városi háztetőkön és félreeső utcákban is megmutatja magát, azokra a farkasordító telekre, amikor naponta többször hóhányó lapáttal kellett takarítani az ösvényt az udvaron a bejárattól a kapuig és a faskamráig. Azokat a teleket idézem fel, amikor iskolába menet jeget verettünk, és azon sisonkáztunk. A lányokat a fiúk szünetben elkapták, és levitték a hóba, megfürösztyötték, akit nem vittek, az szomorú volt. Ezt a játékot ma valószínűleg szexistának titulálnák, ha még létezik egyáltalán, a pedagógusok biztos kardoskodnának ellene.

Gyerekkorom telei keringnek bennem. Belehuppanok a puha, friss húszcentis hóba, és hóangyalt rajzolok a karjaimmal. Azt képelem, hősárnyaaim nőnek, és bármilyen messze el bírok repülni. Ujjaimról lenyalom a fagyos nedűt.

Szabadságíze van ennek a hónapnak.

Nemcsak az olvasó és a szöveg, hanem az olvasó és a szerző „közt” képeztünk hidat” – fogalmazott KELE DÓRA, a népszerű InstaVers-projekt ötletgazdája, amely néhány hónapja nemcsak a közösségi hálón, hanem könyv formájában is elérhető – BRANCZEIZ ANNA interjúja.

InstaVers – ablak a kortárs irodalomra

Honnan az InstaVers alapötlete, beszélne a kezdeményezésről?

2014. április 11-én indult. Az alapvető cél az volt, hogy a költészet nagyobb teret és figyelmet kapjon, mert úgy gondoltam, hogy ez egy olyan terület, amit az emberek hajlamosak elhanyagolni. Azt szerettem volna, ha mindenképp jut ennek a peremterületnek is figyelem. Úgy kezdődött, hogy kipszoltam a saját Instagram-profilomra egy versrészletet. Kitartam egy verseskötetből, lefotóztam, és kiraktam erre a közösségi oldalra, ami Magyarországon még csak felfutóban volt: egy átlag bejegyzésre négy-öt szívezés („tetszik”) érkezett.

Érdekes módon, erre a bejegyzésemre kaptam nagyjából negyvenet. Ebből lehetett látni, hogy ez valamiért különlegesebb. Oda is írtam a forrást, hogy melyik versből van. Aztán elkezdtem azon gondolkodni, hogy így lehetne a szövegeknek népszerűséget szerezni, ajánlósszerűen egy hidat képezni az olvasó és a szöveg közé az InstaVersekkal.

Milyen visszajelzéseket kaptál, hogyan kezdte el kinőni magát ez a kezdeményezésed?

A kezdeti visszajelzések kétségekről árulkodtak. Próbáltam olyan embereknek elmondani, akiket szakmailag nagyra tartok, vagy akinek a gondolkodásmódja közel áll hozzám. A József Attila Kör elnökének, Gaborják Ádámnak is pontosan emiatt meséltem a projektről.

Azt szerettem volna, ha egy érdek-képviselői szervezet, ami rendelkezik szakmai háttérrel, meg tudná mondani, hogy jó-e ez a kezdeményezés, milyen erőnei és hiányosságai vannak. Minél több embertől, költőktől, ismerősöktől próbáltam visszajelzéseket kapni. Aztán az oldal első ezer like-ja már nagyon hamar meglett. A többi meg jött magától: elkezdte nagy médiafigyelem is övezni ezt a projektet. Már a könyv megjelenése előtt foglalkozott vele az ATV, a Ridikül magazin, az Origo, az Index, a Kreatív Online – tulajdonképpen minden olyan helyen és platformon megjelenhetett, amely ma vezetőnek számít Magyarországon.

Úgy tudom, hogy volt egy látássérült InstaVersező is.

Még a projekt elején kaptunk egy visszajelzést. Kítettük a képet, illetve kítettük a teljes verset a linkhez, viszont magát az idézett részletet nem írtuk ki a posztba, s aztán írt nekünk egy látássérült olvasó, hogy ő nem tudja így elolvasni a verset, mert a speciális számítógéppel nem látja a képen a szöveget. Ezután kezdtük el mindig kiírni a részletet is. Nagyon jó élmény volt, amikor ugyanez az ember két év egy hónap elteltével, a projekt végével jelezte, hogy szeretné, ha a könyvet is elérhetővé tennénk így valamilyen módon. Ezen dolgozunk.

Aztán ez az általad megkezdett projekt önálló életre is kelt, igaz? Hogyan történt ez, s milyen más programok szerveződtek az InstaVers köré?

Hamar elkezdett önálló életet élni, mert nyilván ezeket a képeket én csak szolgáltattam. Egy célcsoport-kutatás után kiderült, hogy milyen igény van erre, s milyen tereken. Aztán úgy döntöttünk, jó lenne ezt a projektet kihozni az online világból a közösségi terekbe, s akkor kezdtünk el fesztivált szervezni köré,

aminek az volt a célja, hogy az olvasó személyesen is eljusson a szerzőhöz. Tehát már nemcsak az olvasó és a szöveg, hanem az olvasó és a szerző között képeztünk hidat.

Térjünk át a könyvre. Milyen struktúra szerint építkezik, mit kell tudni a kiadvány megkapó dizájnjáról?

A könyvet Szabó Imola Julianna tervezte, a koncepció az enyém. Ötven szerző ötven InstaVers képét, illetve a mellette elhelyezkedő verseket tartalmazza. A hidat tehát a könyvben egy oldalátugrás képezi, illetve vannak még QR-kódok is, amelyek egy másik hidat képeznek. A QR-kódot beolvasva ugyanis adott szerzőnek egy másik verséhez juthatunk el, valamelyik közösségi, irodalomnépszerűsítő oldal (például Mindennapi kortárs magyar vers, Verselő stb.) segítségével. Ez a virtuális része. A „valóságos” megosztás pedig perforált képeslapokkal működik. Ugyanaz a vers neked megmarad, a QR-kód ezen is rajta van, ami még egy csatornát nyit, tehát így lehet megosztani a könyvet magát is.

Előfordult, hogy megkerestél egy szerzőt, kíván-e szerepelni a könyvben, és nemet mondott?

Egy szerző volt, de ő nem mondta el, mi az oka, csak annyit mondott, hogy nem szeretne benne lenni. Büszke vagyok viszont arra, hogy többek között Erdős Virág, Gerevich András, Kukorelly Endre, Lackfi János, Parti Nagy Lajos, Szíjj Ferenc, Tóth Krisztina, Závada Péter is benne van. Azt szerettem volna, ha ezt a könyvet valaki a kezébe veszi, mert érdekli a kortárs irodalom, olvashasson a reprezentatív, népszerű szerzők mellett pályakezdő alkotókat is. Sokkal több verset szerettem volna beleválogatni, csak muszáj volt szelektálni.

Milyen kritériumok alapján választottad ki a verseket?

Sokat olvastam. Próbáltam minden szerzőnek legalább három kötetét elolvasni – akinek volt kötete. A fiatalabbak minden publikációját végigolvastam. Tartalmilag nem sok minden köti össze a szövegeket, bár az olvasói kritikák szerint ez a könyv – a megoszthatóság miatt – a kapcsolatokról szól. Viszont szerin-

tük a szövegek a kapcsolatok bomlásáról szólnak. Én örülök, ha ilyeneket látnak bele, de nem szándékos a koncepció.

Milyen visszajelzéseket kapsz a könyvvel kapcsolatban?

Nagyon elégedett vagyok az olvasói visszajelzésekkel. A moly.hu-n remek vélemények vannak, érdekesek a felvetéseik, hogy mit tartanak benne jónak. Az Instagramon #hesstegelik, a Facebookon is, s bloggerek is beszélnek a könyvről. Így az olvasókhöz is el tud jutni.

Folytatnád az InstaVerset, tervezel újabb válogatást?

Újabb válogatást nem szeretnék. Azt szerettem volna, ha egy zárja le, mert a könyvnek is az volt az egyik célja, hogy a megoszthatóság ne csak virtuálisan, hanem ilyen formában is megjelenjen. Az már nem az én feladatom, hogy megosszam, hanem sokkal inkább az olvasók feladata. Olyan szinten mégis folytatódik a történet, hogy vannak visszajelzések, vélemények, s még lesz egy 20 körös megosztás. Sok helyre hívják a könyvet, örülnék, ha minél több helyre eljutna. Nemzetközi szintre szeretnénk lépni, fordításokkal és más szövegekkel. Az oldal természetesen megmarad, s remélhetőleg egy kulcs lehet azoknak az olvasóknak a számára, akik félnek kortárs irodalmat olvasni.

Fotó: Kele Dóra Facebook oldala

ZORKÓCZY ZENÓBIA kétejes jelmezekben lép föl Erdély, a szóránymagyarság településein, mélyszegénységben élő kelet-magyarországi falvakban, de darabjaival Nyugat-Európában és Kanadában is nagy népszerűsége tett szert. Szívesen építkezik kortárs irodalomra és klasszikus költők műveire, Ady volt az első „szerelem”, halotti maszkját a szobája falán őrzi.

Az egyszemélyes utazószínház

A színjátszáshoz már gyerekkorodban közel kerültél. Felső tagozatos elemistaként a Gazda József vezette színjátszó csoportban Tamási Áron Énekes madarából Magdó szerepét alakítottad. Mennyiben volt meghatározó lépcső a gyerekszínjátsszókör az egyéni előadóművészi pályádban?

A csírák tulajdonképpen még korábbra nyúlnak vissza. Már egy-négyosztályos koromban érdekelt a „bohóckodás”. Az osztálytársaimat azzal szórakoztattam, hogy szünetekben a pingpongasztalon táncoltam, és több szólamban énekeltem. A kedvencem a Felicita című szám volt, amelyet nő- és férfihangon is előadtam, mindenki rám figyelt, engem csodált. Megvallom, már akkor nagyon szerettem a figyelem középpontjában lenni. (Nevet.)

De a „dicsőség” sajnos nem volt töretlen, egyszer ugyanis meghallottam, hogy valaki azt mondta, milyen bolond ez a Zénó... Bizonyára nem volt ebben semmi negatív célzás, ítélezés, de én ettől annyira begörcsöltem, hogy aztán évekig viszolyogtam a nyilvános szerepléstől.

A vágy azonban ott munkálhatott valahol mélyen bennem, mert a gimnázium első évében, amikor meghallottam, hogy diákszínjátszó csoport indul, gondolkodás nélkül jelentkeztem.

Felszabadítóan hatott rám, hogy láttam, vannak még hason-szórú „bolondok”, nemcsak egyedül kell bohóckodnom, vannak társaim a hülyeségben. Nagy élvezettel fogtam hozzá a szerepformáláshoz, és hát az sem mellékes, hogy sikeres volt ez az előadásunk.

Nánay István azt írta róla, hogy az eddig látott *Énekes mádár*-előadások közül a mienk volt a legjobb. Sok helyen megfordultunk vele Erdélyben és a Kárpát-medencében, mintegy kétszáz előadást élt meg a produkció, 14–18 éves koromig szerepeltem benne. Turnészerűen jártuk a produkcióval Erdélyt, a szórványtelepüléseket is felkerestük. Valahova ide nyúlik vissza, itt kereshető annak a gyökere, hogy ma én is turnékban gondolkodom, úgy gondolom, ez a leghatékonyabb módja az előadásszervezésnek.

A pályád alakulásában jelentős szerepet játszott a költészet. Ady nagy hatással volt rád, több egyéni műsorban építkezel a verseire. Ha jól tudom, a halotti maszkját a szobád falán őrzöd. Hogy került hozzád ez a relikvia? Nem félsz attól, hogy egyszerűen csak az éjszaka leple alatt életre kel?

A Marosvásárhelyi Református Gimnáziumban kaptam ajándékba előadás után. Mindenki félt tőle, én nem. Sőt úgy érzem, amióta megvan, még közelebb kerültem hozzá... „Milyen szép halott leszek... Megszépül szatír arcom / Mosoly lesz az ajkamon...” – írja Ady.

Azt nyilatkozod egy korábbi interjúmban: „Rájöttem arra már nagyon fiatalon, hogy a költők tudják a titkokat, tehát tőlük akartam tanulni. Igazat csak ők mondanak, ezért őket fogom követni. Az első nagy szerelmem Ady volt. Utána sorban jöttek a többi poéták is. Mindeniket tudtam szeretni egy-egy jó versért, az igazmondásért, csodás gyermeki tisztaságukért, a szépségbe vetett hitükért.” Kérlek, beszélj bővebben az első lírai szerelemről, Adyról!

Ezek a rétegek idővel alakulnak ki. Először csak a csodálat van, aztán idővel a bensőségebb találkozások elmélyítik a kapcsolatot, pontosan úgy, mint az igazi, valóságos szerelemben.

Tinilányként rajongtam Adyért, de többek között Kocsis Zoltánba is szerelmes voltam. (Nevet.) A sötét kommunista idők után, amikor a tévében csak Ceaușescu arcképét mutatták napestig, egyszer csak megláttam valahol Kocsis Zoltánt hegedülni. A lázas tekintetbe, a szenvedélyes játékba azon nyomban bele-szerettem.

Akkoriban kezdtem felfedezni a nőiségemet, kerestem önmagam, és véletlenül eléem került Ady egyik verse, amelyben a költő hasonló dolgokat fogalmazott meg, mint amivel én is küzdöttem, úgy éreztem, akár én is írhattam volna a sorokat, annyira az én érzelmi világomat adta vissza, egyfajta tükörként működött. Elkezdtem lapozni, hogy találok-e még hasonló verseket, így kezdődött el az irodalom, a költészet iránti rajongásom. Elsősorban Ady szerelmi lírájával és a metafizikus hangolását verseivel rokonultam.

Azt tapasztalom a *Szeretném, ha szeretnének* című, Ady-költeményekre építkező műsorom kapcsán, a fiatalokat megérinti ez a költői nyelv, szeretik ezt az attitűdöt. Nem tudom elképzelni, hogy a mai gyereket magyarórán Adyval ne tudnák megfogni, ha ez így van, akkor ott valami egyébbel, és nem föltétlen a kamasz diákokkal van a baj.

Visszatérve a témához... Folytattam a verskeresést, és később hasonló rajongást éreztem Szilágyi Domokos, Szabó Lőrinc vagy József Attila költészete iránt is. Szavalóversenyeken vettem részt, és idővel rádöbbsentem arra, hogy egy jó verset hazug módon nem lehet megírni, nem születik hiteles költemény, ha a költő nem nyitott szellemiségű, nem ad bele mindent, és kicsit önmagát nem gyúrja bele a versbe.

Említéd a szavalóversenyeket, ki tudnál emelni olyan sikerélményt ezzel kapcsolatban, ami a végső lökést megadta a pódium felé? Hol volt az a pont, amikor Zorkóczy Zenóbia úgy döntött, a színpadon képzeled el az életét?

Középiskolás koromban sok helyen megfordultam, megyei szavalóversenyeken nyertem. De utólag visszagondolva mégiscsak a diákszínjátszás volt az, ami befolyásolta a döntésem. Fölléptünk Budapesten, de még Kárpátalján is megfordultunk, ami a rendszerváltás előtt nagy dolognak számított. Az egyik kárpátaljai előadásomra egy kortárs költő csupán a nevem fura

hangzása miatt jött el, nem tudta elképzelni, milyen lehet egy ilyen nevű lény. (Nevet.)

Apropó, név, nem akármilyen színész-felmenővel büszkélkedhetsz, mégsem szoktál ezzel kérkedni nyilvánosság előtt...

Igen, ez így van, sosem hivalkodom ezzel. Az a lényeg számomra, hogy én mit érek. A családomban nagy váltások voltak, ne felejtjük el, a kommunizmus nekünk, erdélyieknek sem hozott sok jót. Mindent a nulláról kellett kezdenem, színészfelmenő ide vagy oda... Csak mint egy jó történetet lehet elmesélni, semmiféle hagyomány nem folytatódott. Nagyanyám Laborfalvi-Benke Lenke abból a családból származik, mint Laborfalvi-Benke Róza. Jómódú földesasszony volt, gyárai voltak Kommandón, Budapesten, az édesapja bankár volt, de sajnos a kommunizmusban mindenüket elvették, apám szakács lett, mert nem tanulhatott tovább, szerencsére nagyanyám a világ konyháját ismerte, ezzel megkönnyítvén az apám szakmaválasztását. Nem kaptam semmit tulajdonképpen a családi vérvonaltól, édesanyám egyedül nevelt föl. Ezek csupán érdekességek számomra.

A gyergyószentmiklósi Figura Stúdió Színház művészeként dolgoztál a gimnázium elvégzése után. A színművészeti főiskolára csak később került sor. A kilencvenes években a Bocsárdi László alapította Figura alternatív, formabontó előadásairól volt ismert, hogyan kerültél a társulathoz?

'89-ben érettségiztem, majd felvételiztem a színire Marosvásárhelyre, ahová nem vettek föl egyrészt az akcentusom miatt, másrészt, mert azokban az években kevés (egy) női hely volt a magyar szakon.

Hazamentem búbanatosan, és máris rettegettem attól, hogy gyárban kell dolgoznom... Ez volt a kommunizmus utolsó éve, és hát mindenkit küldtek a gyárba, aki nem ment egyetemre. Semmilyen más tárgyból nem remekeltem, esélyem nem volt más egyetemre bejutni, talán a filozófia állt még közel hozzám, de azt meg románul kellett volna tanulnom. A színházasdi miatt nagyon lemaradtam matekból-fizikából, románul nem tudtam.

Kész rémálom volt, annyira be voltam görcsölve a gyári munkási karriertól, hogy csak na. Akkor jött a hír, hogy Gyergyóban indul a Figura Stúdió Színház, ahová felvételit hirdetnek, megpróbáltam, és bejutottam. Bocsárdi megígértette, hogy legyek ott három évig, én ezt a három évet kitartóan végigcsináltam. De egy idő után nem láttam sok továbbfejlődési lehetőséget, a beszédemet nem tudtam kijavítani segítség nélkül, székelyesen beszéltem, a szövegeket elharaptam, rémes volt.

Lelkes voltam, nagy örömmel álltam elébe minden kihívásnak, de klasszikus színházi darabokban, akármilyen tehetséges az ember, akcentussal nem lehet beszélni.

És akkor következett a Hangár Hangszíni Tanoda és néhány év Budapest.

Eldöntöttem, hogy megpróbálom. Akkor már ismertem Jancsó Adrienne-t, aki látott az *Énekes madárban*, nagyon szeretett engem, ő ajánlotta a beszédközpontú iskolát is, ahol végül sikerült kijavítanom a beszédhibáimat, és a színpadi jelenléteim alatt megszabadulnom a székelyes beszédétől.

Közben keményen dolgoztál, éjszaka csokigyárban, nappal az iskolában voltál. A Hanggal és jelenléttel – Beszélgetések Zorkóczy Zenóbiával c. beszélgető-könyvben elképesztő dolgokat mesélsz erről a periódusról Juhász Kristófnak, aki a rendhagyó hosszúinterjút készítette veled...

Az erdélyi pajtásaimmal közösen mentünk dolgozni, mindent kipróbáltunk a csokigyártól a Pampers gyárig. A legszebb időszak volt, lelkesedés, tennivágyás jellemezte, és az sem mellékes, hogy a nehézség, az éhezés, a pénztelenség sok mindenre megtanítja az embert. Nem bánom egy percét sem! Csaknem harmincféle munkám volt a budapesti diákoskodás alatt, sok mindenbe belekóstoltam, rájöttem, mindenhol egyformák az emberek. Szokták mondani, hogy a színház belső világa kész pokol, sok a rosszindulatú furkálás, az intrika. Nos, azt kell mondanom, egy csokigyárban sincs ez másképp.

Megérkeztünk mi, szép, ügyes erdélyi diáklányok, és odaraktak a szalag tövéhez, ahol egyszerre tíz csokit kellett kivenni, és iszonyatos gyorsasággal elhelyezni a dobozokba, szakadt le a

derekunk. A régi munkások, a kitanultak, a nagymenők meg a szalag végén lazsáltak, ötpercenként egy-egy csokit leemeltek, és közben pletykáltak rólunk, ki akartak dobálni. Mindenütt ugyanaz a világ van, ezt el kell tudni viselni.

A Hangárban ismerkedtél meg Ladik Katalinnal is. Miként hatottak rád a rendhagyó hangkölteményei?

A tanárok nagyon mellénk álltak, emberileg is, nemcsak szakmailag, Csengery Adrienn, Jancsó Adrienne, Kis Anna munkája sokat segített. Ladik Katival máig tartom a kapcsolatot, ha Budapesten járok, felkeresem, beszélgetünk színházról, irodalomról, az aktuális előadásokról, az életéről. Ő fonikus költészetet tanított, az óráin sokat kísérleteztünk, vettünk egy verstörédek, és azt feldolgoztuk tízezerféleképpen, nagyon izgalmas volt.

Ezt követően hazaköltöztél, és üzletasszonyként próbáltad ki magad, édesanyáddal használtruha-kereskedésbe fogtatok, ami abban az időben nagyon jó vállalkozásnak bizonyult. Kalandos életed volt...

Lehet, hogy kívülről kalandosnak tűnik, de tulajdonképpen csak önmagamot kerestem, nem volt akkoriban még mesterem, aki utat mutathatott volna, igazából nem tudtam, merre kell mennem, mit kell kezdenem magammal, mindenbe belefogtam. Az éhezésből elegendő lett, az iskolában már eleget tanultam, úgy döntöttem, pénzt fogok keresni.

Nem vagyok a helyben toporgás híve, ha meggyőződöm arról, hogy valami nem működik, lépni szoktam, nem tudok egy rossz helyzetben évekig vergődni. Hazamentem, és láttam, hogy mindenki üzletet csinál, így hát én is belevágtam. Annyi tapasztalatra szert tettem már, tudtam, a legtöbb pénzt mégiscsak üzletből lehet szerezni. (Nevet.) De elég hamar beleuntam ebbe az életformába, amíg kialakítottam, izgalmas volt, ahogy rutinossá vált, édesanyám gondjaira bízam az üzletet. Azt mondtam, nem akarom így leélni az életem, a pénz nagyon jó dolog, nagyon kell, de ha így folytatom, rossz sinre kerülök, és azért mégiscsak a művészet a legértelmesebb dolog, amit az ember csinálhat a világban. (Nevet.)

Fölajánlottak a Temesvári Állami Magyar Színházban egy statiszta-lehetőséget, ott már voltam egy évet a Hangár előtt, visszamentem hát oda. Akkor jöttem rá, hogy mi a különbség a diplomás és oklevél nélküli színész között, és milyen hátránya van annak, ha nem vagy szakképzett előadóművész. Döntöttem, felvételiztem a kolozsvári színművészetire.

Ahol aztán mesterekre is szert tettél, akik megerősítettek abban, hogy jó utat választottál. Boér Ferencre, az évfolyamvezetődre szívesen emlékszel vissza, sokat mesélsz róla baráti társaságban is.

A főiskolán a szó jó értelmében tulajdonképpen darabokra törtek, Boér Ferenc elsősorban. Volt egy időszakom, amikor minden nap abba akartam hagyni az iskolát, órák után este azt mondtam, másnap nem megyek, aztán egyet aludtam rá, és megváltozott a véleményem.

Nagyon nehéz volt. Évek alatt nagyon sok máz felkerül az emberre, észre sem veszi. Később jöttem rá, hasznos volt ez a kemény iskola, mert a mázrétegektől, amelyek az idők során rá-rakodnak az emberre, megszabadított.

Vissza kell menni nagyon mélyen a gyerekkorba ahhoz, hogy meg tudd önmagadat ismerni. Gyerekkoromban egy szép, szőke, ártatlan kislány voltam, meséken nőtem föl, hittem a jóságban, az igazságban. Aztán erre a naiv leánykára az évek során egy csomó maszk, védekező álarc ragadt rá...Már én is elhittem, hogy ezer arcom van igazából. A főiskolán egy tehetetlen, esetlen emberré törtek szét, és utána felépítettem magam újra. Most már pontosan tudom, hogy az emberismeret, legyen szó bárkiről, a gyerekekkel kezdődik.

Tizenöt egyéni előadásod van, már a temesvári társulatnál elkezdted az elsőt, Jean Cocteau Emberi hang című monodrámáján dolgozni. Hetven előadást élt meg. Miért döntöttél úgy, hogy nem egy kőszínház munkatársa leszel, hanem egyéni előadóművészként folytatod tovább?

A budapesti tartózkodásom alatt megtapasztaltam, hogyan működnek a magánszínházak, magániskolák. Az volt az érzésem a főiskolai évek alatt, hogy Erdélyben is átalakul a színházi rend-

szer, lehet, hogy megszűnik a színházak állami támogatása, éppen ezért jobb, ha több lábon állok. Létrehoztam egy alapítványt utolsó éves főiskolásként. Negyedév végére már el is készítettem az első önálló műsorom (Jean Cocteau *Emberi hang* című monodrámáját) az általam létrehozott Laborfalvi Róza Alapítvány égisze alatt, a Temesvári Színházzal koprodukcióban. Innentől már nem volt megállás, 15 év alatt 15 egyéni produkciót hoztam létre. Ezek főleg tematikus műsorok, gyakran metafizikai problémákat is érintenek.

Több évet éltél Németországban, a kisfiad, Andris pici volt, de te már töretlenül dolgoztál, nem voltál az a kismama, aki otthon ül, neveli a gyermeket, és hazavárja a férjét. Külföldi föllépéseid – Dalol a honvágy című, Wass Albert verseire építkező előadásod, Menjünk Betlehembe című adventi műsorod, Föltámadott a tenger, Kiálts Arad felé! című forradalmi témájú előadásaid, a Sanzonok hangján című műsorod – milyen fogadtatásra leltek a külhoni magyarok körében?

Tulajdonképpen Németországban és Nyugat-Európa különböző országaiban, városaiban volt a gyakorló pályám, nagyon hálás vagyok az ottani magyar közösségeknek, hogy szeretettel és nagyfokú érdeklődéssel fogadták első szárnypróbálgatásaimat. Mert felnőni ahhoz, hogy egy-két órán keresztül egyedül urald a színpadot, hogy jól szórakoztasd a közönséget, nem kis feladat, ezt csak azt tudja, aki próbálta. Rettenetesen féltem születés után attól, hogy ellustulok, és kiesek a színpadi gyakorlatból, ezért ahogy alkalom adódott (kb. három hónap múlva) azonnal elvállaltam a fellépéseket. A fiam pedig belenőtt az otthoni vers-tanulásokba. Az egész repertoáromat ismeri.

Gazdag repertoárod van, számos téma, többféle szín, a székegy humortól a forradalmi, hazafias és szerelmes verseken át a kortárs lírából ihletődő gyermekelőadásokig sok mindenbe belevágtál. Most melyik arcod domínál, milyen műsoraidat érzed leginkább aktuálisnak?

Mindenik előadásom egy-egy időszakom lenyomata, nagyon sok gonddal születtek meg, mindig figyeltem arra, hogy legyen

aktualitása. De történt valami a világgal, valami nagyon rossz, és ebből kifolyólag úgy érzem, egy-két darab ma már nem vagy nem úgy aktuális, ahogy annak idején gondoltam, ezeket nem is játszom. A hazátlanságról készített Wass Albert-műsoromra, az '56-os és '48-as produkcióimra gondolok elsősorban.

Németországban olyan közegbe kerültem, ahol rengeteg '56-os menekült élt, mindenki másféleképpen szenvedett a hazátlanságtól, többek között Mindszentynek a gyóntatópapját is itt ismertem meg és még sok más jelentős személyiséget. Rengeteg szenvedést, furcsaságot láttam, így született meg az otthontalanság témát feldolgozó műsorom. Akkor nagyon aktuálisnak éreztem, sokáig játszottam, később itthon is. Hat-nyolc éve az erdélyi gimnazistáknak rendszeresen előadtam, az előadás hatására azt mondták, nem mennek ki külföldre. Erős hatást gyakoroltam vele, fel is terjesztettek érte Kovászna megyében az Év embere címére.

Úgy érzem, hogy manapság ezek a versek nem annyira aktuálisak, egyéb gondjai vannak a világnak, olyan méretű problémák ezek, amelyek mellett még a hazátlanság is eltörpül.

Erős pedagógiai célzata is van azoknak az előadásaidnak, amelyeket iskolákban, szórványtelepülésen rendszeresen előadsz. Az Ady- és a szerelmes műsorod révén a kamaszokkal szeretted meg a költészetet, gyerekelőadásaidba a biblikus elemtől kezdve az erkölcsi szálíg és kortárs versekig sok mindent becsempészel. Tulajdonképpen nevezhetjük a hivatásodat modern népművelésnek?

A gyerekelőadásaim feltétlenül aktuálisak, egyrészt, mert kortárs költők műveit is beépítem, másrészt, mert a témák a mai gyerekekre vannak szabva. Sok bennük a humoros elem, mert úgy gondolom, a kisgyermeket a humornál jobban semmi mással nem lehet megfogni. Gyerekkorban alakul ki a humorérzék, és ha nem fordítunk kellő figyelmet rá, sok szomorú felnőttel lesz dolgunk a közeljövőben. Sok gyerek sajnos problémás környezetből jön, ahol semmin sem illik nevetni. Kemény alkoholista apuka, agyonkínzott anyuka, aki még mosolyogni sem tud már, nemhogy nevetni – jól ismerjük ezeket a helyzeteket, kár is róla beszélni. Az ilyen gyerek szeretetre, odafigyelésre, játékra, de-rűre éhes. Ezt próbálok becsempészni a *Túl az Óperencián*, a

Rosszcsont Zénó jó szeretne lenni és a legújabb, *Az elképesztő madárijesztő* című darabjaimba.

Az Ady-műsorom is jól működik a fiatalok körében, ami első sorban a költő érdeme, hiszen minden témáról örökérvényűen írt. A *Kit szeretnek ők?* című zenés, vidám szerelmi tematikájú műsoromat is aktuálisnak gondolom, hiszen a szerelem bármilyen korban ugyanolyan, ezt a témát nem lehet elkoptatni.

A Túl az Óperencián, Rosszcsont Zénó jó szeretne lenni és Az elképesztő madárijesztő című gyerekelőadásaidal a magyar szórványtelepüléseket és Kelet-Magyarország vidéki, eldugott községeit is jártad. Beszélnél ezekről a tapasztalatokról?

Nyilván a legkönnyebb ezeket az előadásokat olyan iskolákban játszani, ahol a gyerekeknek gazdag szókincsük van, és jól ismerik a költészet nyelvét, ilyen tanintézmények a tömbmagyarságban, Székelyföldön és Erdély nagyobb városaiban vannak. De fontosnak tartom elvinni ezeket a munkáimat a szórványba is, mert oda jóval kevesebb jut a magyar kultúrából, sajnos. Ezek a gyerekek, még ha nem is értenek meg mindent, abban reménykedem, ha egy számukra új kifejezést többször hallanak, kíváncsivá teszi őket, rákérdeznek, bővül ezzel is a szókészletük. Ahhoz, hogy kitaláljam, mire van szükségük a szórványban élő gyerekeknek, meg kell ismernem őket alaposan, ennek okán bejártam Erdély minden szögletét, olyan helyeken is megfordultam, ahol csak öt-nyolc kis nézőm volt.

A *Rosszcsont* és a *Madárijesztő* végén a gyerekek tanácsot kell adjanak nekem, amelyet egy füzetbe beírhatnak, illetve elküldhetik levélben is. Ezt azért építettem bele az előadásba, hogy tudjam felmérni, milyen szinten vannak, hogyan írnak, fogalmaznak ezek a gyerekek. Székelyföldön még a legkisebb falvakban is remek fogalmazókra lelni, aránylag helyesen írnak a gyerekek szemben sajnos a szórványtelepülések iskoláival vagy Kelet-Magyarország bizonyos részeivel. Manapság a helyesíráellenőrző programok elvégzik azt, amit mi nem, de az anyanyelvünket, úgy gondolom, kötelességünk helyesen használni. Ez az a terület, amelyen még sokat kellene tenni.

Csak akkor tudsz fejlődni az olvasmányaidban, és bejutni izgalmasabb könyvek birodalmába, ha megvan hozzá a kellő asszoci-

ációs képességed, fantáziád, szókincsed. Olvasás által a nyelvtani szabályokat is könnyebben el lehet sajátítani, mint képletek memorizálásával, amelyet a felmérő után a gyermek elfelejt.

Ha nincs élményhez kötve a nyelvtani formula, nem fogja érdekelni, és utálni fogja a magyarórát.

Kortárs költőket, korban hozzánk közelebb álló klasszikus lírikusokat építesz be az előadásaidba, mások mellett Bella István, László Noémi, Hervay Gizella, Ana Blandiana kap helyet a darabokban. Milyen szempont alapján választod ki az irodalmi alapanyagot?

Nemrég a Rosszcsont Zénó jó szeretne lenni előadásommal léptem föl Hegyközszentmiklóson egy olyan iskolában, ahol sok roma gyerek is tanul. Előadás után a cigány leánykák arról kérdeztek, hogyan tettem szert ezekre a humoros versekre (László Noémi *Feketeleves* című gyermekkönyvére gondoltak), mert szívesen olvasnának még hasonlót. Kiderült, hogy az iskola könyvtárában nincsenek sajnos egyáltalán kortárs vers- és prózakötetek. Íme, egy jó példa arra, hogy lenne igény a kortárs irodalomra, de az iskolák sem figyelnek a diákok igényeire, csak a klasszikus irodalmat oktatják a nebulóknak, de sajnos általában nem tudja megérinteni őket, mert nem az ő nyelvükön szól.

Az elmúlt néhány évben az NKA támogatásával többször kiutottam Kelet-Magyarországra, közel ötven előadást tartottam (Bereg-Szabolcs-Szatmár megye, Békés megye, Jász-Nagykun-Szolnok megye), nagy élmény volt számomra, teljesen más közeg, mint az erdélyi. El voltak csodálkozva több helyen, hogy a verseket előadom, ráadásul dramatizált keretben. Azt mondták, hogy eddig csak egyszerűsített, lebutított dalszövegeket hallottak gyermekelőadásként előadva. Nagyon pozitív volt a fogadtatás, sok helyre visszavárnának, ha lenne rá anyagi keret.

Másik előrelépés, hogy most már nagyszínpadi előadásokat is tudok vállalni, mert a BGA támogatásával vásárolhattam 15 év színpadi jelenlét után végre egy mikroportot.

Több mint egy évtizede küzdök a visszhanggal, mely a verses műsorok legszörnyűbb gyilkosa. Hiába panaszkodtam mindennütt a süket termekre, süket fülekre találtam eddig.

Itt viszont megjegyzem: az iskolákban nemcsak a rövidlátó gyerekek marad le a tanulmányaival, hanem a rossz hallási viszo-

nyok miatt is hátrányba kerülhetnek. Vannak olyan osztálytermek, amelyek elnyelik a hangot vagy nagyon visszhangosak, s ha még a tanár is halkán beszél, semmi esély, hogy a nebuló fülébe jusson valami, nemhogy az agyába.

Az új előadásoddal, Az elképesztő madárijesztővel nem-rég Kolozsváron és környékén léptél föl. A darabban helyet kap a kortárs irodalom és több bibliai szimbólum. Miért tartod fontosnak?

Úgy érzem, ez a műsorom még filozofikusabb, mint a *Rosszcsont*, és ahogy mondod, itt is, mint a másik két előadásba, bibliai motívumokat, szimbólumokat csempészek bele. A *Madárijesztő*ben a kereszt a központi elem, tulajdonképpen ez az egyetlen kellékem és egy többféle növényből készült hangszer. A kert szépségeiről szól, a növényekről, a madarokról – ezt akartam megszerettetni a mai gyerekekkel. Sokáig ért bennem az ötlet, kutakodtam a megfelelő irodalmi anyag után. Ana Blandiana *Milyenek a virágok* című versét Hervay Gizella fordításában zenésítettem meg és építem bele. A román költőnő egyébként írt egy csodálatos kötetet a kert lakóiról, nem fért sajnos bele a műsorba a könyv, de nagyon fantáziadús, minden gyereknek ajánlom. Végül Bella István *Áni Máni rádiózik* című versét használtam, illetve csak részleteket belőle. A versben valamiért jobban otthon érzem magam, a prózai rész tulajdonképpen kiegészítőnek, összekötőnek kell inkább, úgy gondolom, a vers zeneiségét jobban érzik a gyerekek, ez is szempont.

A kertről a madárijesztő beszél, hitelesebb narrátort nem is találhattam volna, hiszen ő az, aki mindent lát és megfigyel. Ez a madárijesztő öreg és rongyos, és ahelyett, hogy feljavítaná, a gazdája el akarja égetni. A másik kulcsszereplő a darabban az árva tücsök, aki egész télen sír, hiányolja a szüleit, a madárijesztő viseli gondját, emiatt nem adhatja föl, tovább kell mennie, új lehetőséget, munkát kell találnia. A szél odafújja a gyerekek elé, és megkérdezi tőlük, mit csinálhatnak, a kis nézők ennél a pontnál bekapcsolódnak az előadásba, és hasznos ötletekkel látják el hősünket.

A végén rájönnek, le kell szedjék a keresztet a hátamról, más-különb en alkalmatlan leszek más, hasznos munkára. A gyerekek indítják be tulajdonképpen a változást a madárijesztő életében.

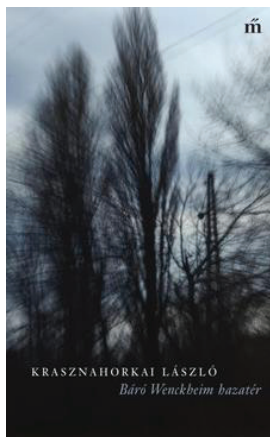
Egyenként egyenesítik ki az ujjait, egyszercsak rádöbben, hogy van keze, amivel tud ölelni.

Az ember csak a hiányból tudja megérteni, milyen, amikor nincs. Amikor mindene van, nem is értékeli mindazt, ami körülveszi, természetes, hogy megölelik, hogy finom ételeket ehet, szép ruhákban járhat. El sem tudja képzelni, milyen érték, hogy van keze valakinek, és képes ölelni. Sok üzenetet küldök indirekt módon a szimbólumokon keresztül, amelyek beleégnek az agyukba. Remélem, idősebb korukban is eszükbe jut, hogyan szedtek le engem a keresztről, ami nem egy normális dolog, hiszen eddig az történt, hogy az emberek felfeszítették Krisztust. Én hiszek a gyerekekben, annyi jóság él bennünk, hogy képesek lennének valakit levenni a keresztről.

VARGA MELINDA

Fotó: DÁVID BOTOND

Bár a kötet jó, helyenként zseniális, a szerző „szűk olvasóközönségnek szánta új regényét, mert a szöveg sűrű, végeérhetetlen mondatai általában (3–4 kiváló szöveghely kivételével) mellőzik azt a fajta gondolati könnyedséget, ami ezt az írástechnikát jól olvashatóvá teszi.” – **KRASZNAHORKAI LÁSZLÓ** *Báró Wenckheim hazatér* című művéről **ALEXOVICS INGRID** írt.

A vég siettetői

Krasznahorkai László új regénye, a *Báró Wenckheim hazatér* monumentális mű. Ez azonban nem terjedelmére értenedő, inkább arra az átfogó társadalomrajzra, mely korunk vidéki magyar valóságát kellemetlenül, ironikusan és pontosan tárja elénk. A könyvben megtalálhatjuk mindennapjaink tipikus szereplőit: az ügyeskedőket, a pitiáner bűnözőket, az elhízott funkcionáriusokat, az ostoba, bulvárért rajongó nőket és a gondolkodásra képtelen, pillanatok alatt fanatizálható „biorobotokat”.

Reménytelen, jövőtlen, katarzis és tanulságok nélküli, pusztulásra érett világot tár elénk a szerző a regényben, amely nyomasztóan rímel Móricz Zsigmond *Rokonok* című művére és a *Tragédiából* ismert embertípusokra, a „kisjánosokra”. Ahogyan számos disztópiában megszokott, egy a maga szerepéről mit sem tudó, szerencsétlen álmissás is felbukkan: a Dél-Amerikából rokonai által kimentett báró Wenckheim Béla.

A főhős sikertelen és értelmetlen életének végén tér vissza „a bús Hunniába”, ahol krisztusi szerepét a hazatérés ténye legitimálja a kisvárosi közösség számára. Mi más oka is volna bárkinak visszatérni erre a sivár vidékre egy távoli, ismeretlen, ám nyilván csodálatos világból, ha nem az, hogy Isten akaratát beteljesítve megmentse a hazát? Vagy ha az egész hazát nem is, legalább szülővárosának szerencsétlen lakóit, akiknek önerőből ez a megváltás aligha sikerülhetne. A közösség számára azonban, mely gyakorlatilag csupa Kis Jánosból (és Kis Jánosnéból)

áll, a megváltás régóta semmiféle transzcendens jelentéssel nem bír. Érthető, hiszen Isten sem járt erre jó ideje: „...aminek mindez a glóriája volna, az ezen a földön nincsen sehol”.

A magyar vidék Krasznahorkai regényeiben a moccsatlan viszonyok tere: a kommunikáció helyett irányítás és kinyilatkoztatás van. Az emberek közt nincs érdemi kapcsolat, nincs gondolatcsere, hiszen mindig van valaki, aki az adott személy felett áll a hierarchiában, és az a valaki hivatott megmondani, ki mit gondoljon, mit tegyen. Kényelmes, felelősséget nem ismerő, forradalmi ötletektől mentes életekkel szembesülhet az olvasó.

Báró Wenckheim Béla erről azonban mit sem tudott. Tájékozódhatott volna, hogy micsoda vidékre készül utazni, de nem tette, mert nem megváltani érkezett. És nem tette azért sem, mert belőle is hiányoznak az ambíciók. Krasznahorkai igazi karmestere az abszurdnak: egy akarat nélküli tömeghez egy akarat nélküli álmessiást rendelt.

A zsidó-keresztény hagyomány fontos, neuralgikus pontja a megváltás és a Messiás eljövételének kérdése, hiszen bármely történelmi korban is kerül elő, rendkívüli feszültségeket generál. Ezért is óvatos mindkét hagyomány a Messiás személyével kapcsolatban, és nem hiába torolja meg az ezzel kapcsolatos hamis elképzeléseket, hiszen a várakozás elementáris társadalmi erőt képes felszabadítani. Az erre való készülés összekapcsolható azokkal a társadalmi folyamatokkal, melyek valamiféle forradalomban, lázadásban csúcsosodnak ki: az ember akkor kezd igazán bízni a Megváltó eljövételében, amikor az elnyomást, a megaláztatást képtelen tovább elviselni, és amikor ezek elől nincs hova menekülnie.

A rabbinikus hagyomány különös szigorúsággal a *vég sietetőinek* nevezi azokat, akik nem csupán várják a Messiást, hanem úgy gondolják, már el is jött. A kérdés az, mi történik, mi történhet egy olyan világban, mely eljut ugyan a kilátástalanság végpontjára, de ott kénytelen azzal szembesülni, hogy nincs Isten, így a megváltás gondolata egyszerűen értelmezhetetlenné válik. Mintha a világ egyenletét egyszerűen csak meg kellene szoroznunk nullával, úgy szorozódik Wenckheim Béla élete a kisváros világával, hogy aztán az eredmény a semmi legyen.

„...vagyis hogy egy ilyen felismerésnek bizony eléggé pusztító ereje van, amiképpen a tudat, hogy az az Isten, aki nekünk meg-

adatott, egész biztosan nincs, az szintűgy kellemetlen, sőt talán egyenesen megsemmisítő, mikor pedig így vagyunk belőve, hogy van, akkor is, ha tagadjuk, akkor is, ha igenljük, márpedig mi igenljük a tagadását, ezért egyszerre igenljük és egyszerre tagadjuk, de azért szomorú, szomorú egy világ, amelyik biztosan tudja, hogy nincsen Isten, és nem is volt, és most már nagyon úgy fest, hogy nem is lesz soha, tényleg rémesen szomorú...”

Ennek a rémesen szomorú, értelmetlen és súlytalan világnak a szereplői a regény végi teljes megsemmisülés előtt úgy tűnnek el, mint a mai magyar vidéki életérzés disszonáns hangjaira hangszerelt haláltánc-játék táncosai. Így találkoznak Krasznahorkai regényében a középkor apokaliptikus víziói egy posztmodern világvégével.

A *Báró Wenckheim hazatér* sokféleképpen épít az irodalmi hagyományra, de leginkább Móricz vidéklátása köszön vissza olvasás közben, bár nélkülözi annak tragikumát. Hisz míg a szegénységben benne rejlik a tragédia nagysága, a nyomorúságban, értve ez alatt legfőképpen a lelki oldalát, nincs érték. Ennek a világnak nem jut Megváltó, ennek a történetnek többé nincs erkölcsi tanulsága:

„A hír azt mondja, hogy ahol minden egész eltörött, ahol hiába tántorog ki folyton hárommillió emberünk, hárommillió folyton marad, ahol az erkölcsi zuhlottság és a szellemi leépülés sötét senkiföldjévé tette azt, amit országnak is nevezhattünk volna, közel a megváltás. Azt kérdezték tőlünk: rabok legyünk, vagy szabadok? Azt kérdezték, van-e bármi kifogásunk az ellen, hogy a mi kezünkbe adják a gyeplőt, hogy aztán a szekér menjen, amerre lát? Végül azt kérdezték: na de hát hová-hová azzal a szekérrel? Mindent elvesztegettünk, mindent elvesztettünk, és mindannyian elvesztünk.”

Bár a kötet jó, helyenként zseniális, a szerző szűk olvasóközönségnek szánta új regényét, mert a szöveg sűrű, végeérhetetlen mondatai általában (3-4 kiváló szöveghely kivételével) mellőzik azt a fajta gondolati könnyedséget, ami ezt az írástechnikát jól olvashatóvá teszi. A kérdés tehát az, hogy a megváltásban reménykedők, a *vég szettetői* hogyan értesülnek majd arról, hogy ez így nincs rendben. Hogyan lesz ebből közösségi feltámadás? Miért kell akkor élni?

Krasznahorkai László: *Báró Wenckheim hazatér*. Magvető, 2016.

A drága váza címmel jelent meg **MOHAI V. LAJOS** író-költő-kritikus 60. születésnapjára válogatott esszéinek gyűjteménye. Krúdytól Mándyn át Tandoriig terjed a szerzői figyelem, de valójában még távolabbra nyúlik vissza a múltba, és még előrébb a jövőbe.

A drága vázát tartó kezek

Egy jelentős kritikus pályaszakasz összegzése a kötet – legalább annyira „Mohai V.” tehát, mint a benne foglalt írók-költők életműve. Nem száraz tudományos értekezés, hanem személyes, átéléssel telített hang, az olvasó nagy szerencsésére. Legalábbis azt az olvasót tekintve, aki az esszét az olvasás sorsközössége, az újraélt katarzis öröme miatt kedveli. Olvasom épp Ungvári Tamás frissen megjelent kötetében: „A stand-up komédia a szenvedő ember magánbeszéde, aki társát bennünk keresi.” Hiszen pontosan efféle magánbeszéd a kritika is, ahol a kritikus az olvasóban keresi társát, és bár egymaga viszi bőrét a vásárra véleményével, a közösségben kell hangjának rezonálnia. Mohai V. Lajos esszéiben ez a közösségteremtő potenciál mutatkozik meg, olvasásukkor bebocsátást nyerünk abba az elitklubba, amelynek tagjai számára evidens, hogy a magyar irodalom kérdései sorskérdéseink.

A drága váza című esszékötet első pillantásra könnyen asszociálhatja *A kínai kancsó* című Kosztolányi-mesterművet, már csak Mohai V. Lajos eddigi életműve okán is. Szintén a Savaria University Press „Kézjegy” sorozatában jelent meg ugyanis a szerző Kosztolányi-tanulmánykötete (*A vidék mélységes mítosza – Fejezetek egy Kosztolányi-monográfiából*), ugyanebben a puritánságában megkapó, hófehér kartonborítású kivitelben. És bár Kosztolányi *A drága vázá*nak is egyik kiemelt szereplője – Mohai V. irodalomtörténeti életművének egyik legjelentősebb szelete a Kosztolányi-kutatás –, ez a váza most másé. „Amikor megkapom a vágyva vágyott könyvet, mindig úgy érzem, hogy túl nagy ajándék, nem is érdemlem meg. Úgy veszem a kezembe, mint egy drága vázát, és szorongok, hogy le ne ejtsem. Tü-

relmetlenül várom, hogy felnyithassam, belenézhessek, hogy megtaláljam benne a mester pecsétjét... Az a legjobb olvasó, aki olvasás közben sajnálja, hogy nem ő írta a könyvet.” Mirko Kovač, a montenegrói szerb író mondataival dedikálja kötetét olvasójának a szerző. Kovač, a Délvidék afféle „bozgor”-ja Mohai V. Lajos tájékozódásának gyűjtőpontjában van, és a lelki rokonság aspektusait számos esszéjében csillantja meg.

A Dél- és Felvidék egyébként is kulcsszavak Mohai világában, akinél „az egykori délszláv államalakulatban élő írók sorsa beleíródik egymás életművébe” (*Cédulák Tolnai Ottó világáról*). Tolnai Ottó mellett rögtön felsorakozik Végel László is, aki „arról a végtelen szomorúságról beszél, amelyből az a fájdalom szól, hogy minden hiába, Újvidékről a magyarság is lassan eltűnik, eltűnedezik” (*Újvidék költője*). Mohai V. Lajos nem égtájak, hanem a peremlét rokonsága szempontjából közelít a határokon túl alkotók életművéhez: „Tözsér Árpád is két világ határán áll – és nemcsak életrajzi, politikai-földrajzi értelemben, hanem alkatilag, lélektanilag is.” Vagy Grendel Lajosról szólva: „Kevés kisebbségi író jutott el az illúzióvesztésnek addig a fokáig, mint ő. De nem a kisebbségi író unt, rossz szokásában, hanem egy újszerűen fölfogott szereppel, s e szerep végtelen becsvágyával” (*Ha az elbeszélő regényíró volna*).

A szerző időben sem von határokat az egymásba fonódó életművek felfejtésénél, hiszen például Krúdy, „a bomló monarchikus századforduló és a századvég írója” visszaköszön Mészölynél, Tandorinál, Grendelnél ugyanúgy, mint Esterházynál, sőt nála legfőképp, a *Hahn-hahn grófnőben* – mutatja ki Mohai V. egy nemcsak filológiai vonatkozásaiban izgalmas tanulmányban (*A szív nem ráncosodik*). De ott vannak Kosztolányi és Csáth nyomai Villányi László költészetében a Szabadka-élmény által, vagy a Kosztolányi nélkül meg nem érthető „Ottlik-tartás”, a Mészöly köpönyegéből előlépő Krasznahorkai, mint ahogy Jókai archetípusai nélkül nem létezne Darvasi László regénye, a *Virágzabálók*, és Mészöly *Filmje*, mi több, posztmodern magyar széppróza sem. (*Mi változott volna? A világ?*) A kötet szemlélete a széles látókörű irodalomtörténeti munkát igazolja a szakbarbárosult helyett: a szerző tekintete a 19. század közepétől pásztáz egészen a kortársakig, akiknek legfiatalabb képviselői Jász Attila és Juhász Attila.

A régiek (újra)felfedezésének öröme hatja át az embert például a Szini Gyula mellőzöttségéről szóló tanulmány olvastán, s az efféle figyelemfelkeltés Mohainál sosem önmagáért való me-rengés: a nemzetközi véráramba kapcsolja be az elfeledett íróra ható és a hatására létrejött prózavilágokat, a „fű alatt”, Mándyn keresztül napjainkig is továbbmunkálkodó Szini-álomvilágot. Hasonlóképp reveláló a kötet epilógusaként közzétett Petőfi-tanulmány, amelyben a szerző az 1996-ban *Ibolyák* címen megjelent, ismeretlen Petőfi-kéziratokat tartalmazó füzetecske, s kal-lódása kalandos története apropóján avat be abba, hogy: „Petőfi »szeptember végén« je az elmúlás élő képeként Danilo Kiš tol-lán” lett nemzetközi szállóige, mégpedig az író *A bolondokháza előcsarnokában* című elbeszélése nyomán.

Mohai V. Lajos esszéinek tetemes része azonban a közelmúlt alkotóira koncentrál: a Mándy–Mészöly–Ottlik hármas kijelölte mező vonzáskörzetében ott találjuk immár Esterházyt, Kertész Im-rét, Mészöly Miklóst, Polcz Alaint, Poszler Györgyöt, Tar Sándort. *A Mi van az utókor számlájára írva?* cikluscím, amely a Tar-esz-szé címe is egyben, ihletetten fejezi ki a folytonos újraértékelésben rejlő kritikus felelősséget – Tar esetében konkrétan a szegény és a menekülés széttroncsolta írói személyiség felemelését *A mi utcánk* című remekmű felfedeztetésével. E folytonos értékrend-frissítés során (melyben önmagát is rendszeresen revideálja, bátran papír-ra veti saját útkereséseit, tévedéseit) Mohai kerüli a direkt morali-zálást, az erkölcsi mérleget épp a szintiszta szakmaiság vonja meg. E mentalitásban nem is titkolt példaképe Poszler György, az „esszé nagymestere”, aki például Babits-értelmezésében „a tudás méltó-ságával tüntetett mindazzal szemben, ami az erkölccsel, a megis-meréssel és a valódi emberi léttel szemben veszélyt jelent”.

A szakmai moralitás része a trendek hullámaira nem felülő, ha kell, az árral szemben is megálló attitűd. Ennek egyik leg-fontosabb lenyomata a kötetben a *Márai nincs a helyén* című tanulmány, amely a kissé túlértékelt Márai-hagyomány hazai problémáira világít rá. „...abból a »szabadságharcból« – mond-ja Mohai V. –, amelyet Kosztolányi, Füst Milán, Babits, Móricz művei sikerrel vívtak meg az ötvenes-hatvanas években, Márai kimaradt. Azzal a polgári észjárással és tartással pedig, amely-nek szellemi, mentalitásbeli megtestesítője kívánt lenni, és e

szerepfőfogásban alkotta meg irodalmi énjét és saját mítoszát, ma nincs érintkezési felület, nincs azonosulás.” De a kortárs szerzőkkel sem elnézőbb, ha a divat és a sznobéria elfedi a gyengeségeket, legyen szó Darvasi *Virágzabálókjáról* vagy a nyolcvanas évek egyes regénysikereiről, amelyek között elfeledték az inkább kiemelkedő *Sátántangót*.

A kortársi etalonok között nem kétséges, hogy Tandorié az első hely: *A kocsmá emlékezik* című írásban „a magyar költészet és rajzolás unikális alakjának” egy belbudai kocsmában látható állandó tárlatától elindulva vezet végig nem titkolt rajongással a Tandori-milió „örökhelyszínein”, a „költészet, a próza, a képzőművészet veréb- és lóparnasszusá”-ig Mohai. És nemcsak e Duna-parti szellemi sétán csípheti fülön a figyelmes olvasó Mohai V. Lajos elő-előbukkanó szerelmes budaiságát – az Eötvös Collegium szellemiségét a Ménési útról, a Logodi utca és az Attila út egykori nagyjainak nyomdokait kutatóét, vagy az éppen Kosztolányi Dezsőről elnevezett térre nyíló Poszler-ablak jó ismerőjét. De „tandoris” mértékben meghatározó az Oravecz-költészet is, amely a szülőföld-mítosszal kapcsolódik szorosan Mohai V. Lajos nemcsak kritikus, de költői világához is. Még közvetlenebbül a földrajzi rokonság irányítja a Nagykanizsát ihletetten megjelenítő Báni Éva „regényvárosaira” Mohai figyelmét, akinek szépíróként és lírikusként is tematikai alfája Kanizsa.

Épp e személyesség teszi olyan üdévé az esszéek egy csoportját: a prágai ősztöndíj időszaka, a Hrabal-„szerelem”, Mirko Kovač véletlen felfedezése egy budai antikváriumban, a zalai őszök és körtefák emléke, amelynek esszenciájára Nádas Péter vadkörtefa-esszéjében talál rá a szerző. E melankóliával átítatott, magukban kivétel nélkül a haláltoposzt rejtő írások mintegy feloldásaképp élvezettel merülhetünk el az irodalmi ingyencségek ciklusában: olvashatunk a bordélyok világának művészi lenyomatairól; a „műkosztvíziókról”, vagyis hogy milyen utópisztikus elképzelések jelentek már meg a magyar- és világirodalomban a jövő ételeiről; de fellebben a fátyol a hajdani és jelenlegi íróbérkről is – igen tanulságos mérleg.

Számos szereplőjéről szólhatnánk még a Mohai V.-esszéeknek, de lehetetlen itt egyetlen ábrában összekötni a több évtizedes

életmű valamennyi pontját. Közös bennük Mohai V. Lajos kifinomult nyelvhasználata, amely a lírikus gondolkodásának tükrére, az olykor csak nagy figyelemmel felfejthető, hosszan indázó mondat. Közös a vizsgálódó tudós érzékenysége is, amely egyben alkotói sérülékenység is: a drága vázát kézbe fogó szemlélő pontosan tudja, hogy ő maga épp olyan törékeny, mint tárgya, s elődeivel, kortársaival a szigorúság mellett legalább olyan finoman kell bánnia, ahogyan szeretné, hogy vele is bánjanak.

LAIK ESZTER

Mohai V. Lajos: A drága váza. Szombathely, Savaria University Press, 2016.

Mintha a mesélővel együtt – mert „**SZÁLINGER BALÁZS** egy lehetséges olvasatban egyetlen történetet ad elő negyvenegy versben – megállnánk Magyarország közepén. Ott előbb körbefordulunk saját tengelyünk körül, rövid pillanatképeket exponálunk, itt-ott elidőzünk, aztán élesebb szögben fordulunk tovább.” – A 360°-ról **SIMON ADRI** írt.

Akinek nem térkép e táj

Szálanger Balázs kötete, a 360° egyhetes szellemi kemping a költészet hegy-völgyein, mezőin és fennsíkjain, földrajzilag a magyar nyelvet beszélők élőhelyein, a Kárpát-medence szél-tében-hosszában és azon is túl. A kötetnyitó (és -címadó) 360° című vers elkülönül a könyv négy ciklusától, s azt sugallja, hogy a körbeérő látkép, melyet a költő az első versben elénk tár, bomlik ki részleteiben az összes többi során:

*egy óránál az Esthajnalcsillag,
remek napja van, mindent bevilágít*

*két óránál az ellenséges zóna,
szerencsére itt sötét van*

fél ötnél még tél van a nyírfaövben;

[...]

*negyed hatnál a csapadék 700-900,
a Príncipális-csatornától nyugatra
gyarapodik a luc, az aprófalvak
szerei közt kacérkodik a gesztenyés*

*fél hatnál kezd nagyon világos lenni,
hogy az ország fele erdők helyébe épült,
bű, báj, öröm, árulás fele is*

*hat óra után, a tiszta sötétben
a 48-as honvédkopjafák közt
felmerül a bizalmi kérdés.*

Mintha a mesélővel együtt – mert Szálinger Balázs egy lehetséges olvasatban egyetlen történetet ad elő negyvenegy versben – megállnánk Magyarország közepén. Ott előbb körbefordulunk saját tengelyünk körül, rövid pillanatképeket exponálunk, itt-ott elidőzünk, aztán élesebb szögben fordulunk tovább. Majd hosszabb túrát teszünk azokon a külsőből belsővé váló, lelki tájakon, melyek a történelmi Magyarország tájegységei voltak valaha. „Önmagába érő, eltájolt kéktúra” nyomvonalán haladunk. Egy kanyarban zalai tájak bukkannak elénk: „A Szévíz völgyéből a Foglár völgyébe / Telepítik a négytagú családot. / Szakszerűen fölsegítik őket / A kisebbik utánfutóra. ... Lent, a lapon Orbányosfa és Gyűrűs / Pedig mint a száj elé tartott mutatóujj” (A Szévíz völgyéből a Foglár völgyébe). A közeli Principális-völgybe jutunk nemsokára: „A völgy elnevezése időszakonként és szakszonként változó. / Az észak-déli irányú, párhuzamos, ún. meridionális bevágódások egyike.” Itt egyébként, a Szakvélemény című versben Szálinger olyat tesz, amit csak az erős költészetet művelőknek bocsáthatunk meg, mert bátorság kell ahhoz, hogy a szerző beindítson és verssorként működtessen nem szépirodalmi fogantatású sorokat. Így folytatja később:

*„Északabbra, a 8.778 és 8.774/1 jelzetű települések közötti
völgyszakaszon már csak szintezéssel lehet kimutatni, annyira
belesimul az alluviumba.*

*A 8.774/1 jelzetű megtelepedés nyugati határában, a valami-
kori őrháznál újra éles lépcsővel különül el a terasz.*

A 8.774 jelzetű főmegtelepedés magassága 2,80-3,00 méter.

*Innen északra az erózió jelentősen rombolta az óholocén
szintet.*

*A 8.774/2 jelzetű megtelepedésnél az alluvium kiszélesedik,
és futóhomok borítja el.”*

És ez így megy oldalakon keresztül: egy száraz, tudományos jellegű leírást kapunk a táj geológiai jellemzőiről, amelyet a kontextus mégis egyértelműen versszöveggé emel.

Következő állomás a Duna-világ: „A folyam még csekély volt,
és akkor / Minden mérőket szintezni hajtottak a Duna mellé. /

*Négy mérnök és négy figuráns / Két partjáról a vizet fogta közre,
/ Két figuráns a két part között húzott ki kötelet, / Egy mérnök
csónakban ülve a mélységet mérte, / Így volt a haladás.” Lassan
egy történelmi tabló foslányai tűnnek fel előttünk: „A pogánytól
megszabadult hazánk / Mocsaras, gőzös, gennyes pokolnak tűnt,
/ Amelyre sajnáljuk földi életünket, A térképeinken kezdett formá-
ja lenni, / Kikerekedni, pírt kapni, tartást, / Mert összeszorított
szájjal, csukott szemekkel, / Meséinkből alkottuk újra őt – / De ha
felnéztünk: csak alig minden tizedik / Falunévhez tartozott falu
is” (A Duna rajzoló). Majd a Dráva-vidéken találjuk magunkat:*

*Ideát már csak az alkalmak vannak.
Odaát pedig nagy füstök alatt
Élnek, és a szemük sarkából némán
Figyelnek a horvát óriásfalvak.*

*A töltésre húz a nap, színarany:
Látható innen a felfoghatatlan,
Élet után jövő, tiszta jövő,
Mely ijesztően fájdalomtalan.
(Dráva)*

Aztán Hetésben járunk. Megtudjuk, bezárt az utolsó kocsmá is, és egy egész néprajzi régió maradt forgalmazott alkohol nélkül, a folklórkutatók pedig busszal járnak be Lentibe. A helyiek viszont otthon maradnak, kocsmá, álmok és remény nélkül:

*Népmesei a szigor, ami itt van.
Emlék békékből, háborúkból,
Ez meg a megtett igazság. Nyilván
Lehet még élni, de ez a mese vége.*

*Nagy szelek zúdulnak le a hegyről
A sík vidékre. Alig fölötte
Madár száll át, és fölkapja lábát.
Zajlik minden érinthetetlenül.
(Hetés)*

Az *Uszadékfák nyarán* aztán mintha hegytetőre érkeznénk, kinyílik a szemhatár, most német földre látunk, ismét a Dunára és egy piros hídra. Tudjuk, békeidő van. „*Furcsa nyár volt, erdők / Képében lefolyt előttünk egész Germánia. / Ijedt vizek kapaszkod-*

tak a fában, / Egymás apró csepp-kezét szorították – / Halott hajtótestekbe zárva / Tették meg az utat a tengerig.” „Fekete-erdőnyi uszadékfák” vonulnak le a folyón, dolmányos varjak állnak őrt a farönkökön. „Baljóslatú nyár volt, / Korszakhatar előtti rohadt, esős idő, / A bárókba csupa rossz nevet viselő / Zenekar kapott meghívást, / S a mozikban, mint ilyenkor rendszeren, / Tartás nélkül tenyészett az úrfilm.” A parton pedig fel-, majd eltűnnek az ott élő népek, a sokszínűség helyi őrzői és utolsó bástyái. A továbbiakban, az Ódry úrban, kinek „jobb kezében / Nyílik a legszebb szál monarchia, ... Román-bolgár- / Szerb és magyar dokkmunkások világi / Történetei közt” járunk. Ódry úr monarchiájának „Szerbiáig érzik az illata. / A Zuhata tag kapujában helyismerettel / Mennyekbe lehet menni. A török hajósnak / Vizsla, a románnak küklöpsz, a szerbnek / Folyami isten ő, csak magyarul annyi, / Amennyi.”

A Zuhatagra csak a legöregebb hajósok emlékeznek: a Dunának azt a szakaszát nevezték így, ahol áttörte a Déli-Kárpátok és a Balkán-hegység vonulatát, Ó-Moldovánál kezdődött, és a romániai Olténia régióban található Szörénytornyáig tartott. Mára megszelídítették itt a folyót: szabályozását 1890 és 1899 között végezték el Vásárhelyi Pál tervei alapján, Széchenyi István gróf kezdeményezésére. Nem úgy annakelőtte, amikor Ódry József hajóparancsnoki feladatainak tett eleget e vidéken, s nála jobban senki sem ismerte a Zuhatagot. A hatalmas uszályokat leúsztatni, hajóskapitánynak lenni ezen a helyen rangot jelentett annak ellenére, hogy sokszor száműzetési célpontként jelölték ki. Ám a hajósok tisztelték az itt tartósan szolgálatot teljesítőket. „Ahol ő áll, kétségtelen határ. És / Nincs már Dunasor, nincsen Zuhata tag – / De Ódry úr harminc méterrel a víz alatt is / Áll, és csak a bal keze szabad.” Remek, sodró hangvételű sorok ezek is.

A következőkben *Nagyjőuramat*, akiről kiderül, hogy király, és nincs szükség rá többé, hosszú fogság várja, ha marad. Alattvalója kéri, hogy meneküljenek innen. „*Kényelmes kis grófi cím Alsó- / Szászországban, ha megy*”: most is történelmi korban járunk, ám az emlékezést szétfeszíti és jelen idejűvé, személyessé teszi egyrészt az, hogy feltűnik a modern technika, a szélerőmű. Másrészt ott van a végén feltörő indulat:

*A szélerőmű itt új szelekbe kap,
És nézze csak, most véresvörösre váltott*

*A vacsoracsillag a völgy fölött,
Már forr a víz, a patak gőzölög.*

*Maga volt itt az úr, nekünk
Mától a sorsunk az, hogy vegyülünk,
Gyerekeink másik nyelven tanulnak,
Unokáink másik nyelven lesznek egyre hülyébbek.
(Nagyjóuram)*

A négysoros strófából építkező vers végén a szerző remekül sűríti a drámai feszültséget az egymagában álló, ráütő sorba: *Velünk öletik meg, ha itt marad.*

Idézhetnénk a többi verset is, mert mind jó, és tényleg összeáll a mozaikokból valami kerek egész, valami teljesség. A Teremtés egy jól sikerült fertályán találjuk magunkat. A Balatonnál járunk később, ahol a költő elmeséli az úszó szigetek keletkezés-történetét, s hogy miféle természeti jelenségek zajlanak majd le. Azt az ember nem fogja megérteni, és „*Figyeljünk csak: ezerkilencszázkilencvenhatból egy szép / napon kinyílik a teremtés*”.

Később látogatást teszünk a kívándorlók szállodájába, ahonnan hajóval megyünk tovább, mihelyt felszabadul néhány hely a fedélzetén. Pillantsunk bele plasztikus, expresszionista hangulatú képeibe: „*Meleg vízű patak párái ülnek el a völgyben, / A fák tetejét, mint egy vörös fűrész, / A felkelő nap fénye levágja*” (A skandináviai kirajzás). Aztán van földrengés-vers is, az *Obszervatórium*, másutt Kittenberger Kálmán jelenik meg egy parlamenti képében – reinkarnációjaként talán –, akit végül ugyanaz a miniszterelnök-helyettes lő le vadászata során, aki korábban szabadon engedte, miután a kórházban felgyógyult a mérgezésből.

Szálinger Balázs ritkán rímel, a nagy ívű, nagy amplitúdójú gondolatrítmus tagolja verseit. Szövegei allegorikusak: egész szerteágazó metaforarendszer húzódik meg a kötet alatt, és emeli meg az írásokat, teszi igazi, színvonalas költészetté, amelyet érdemes mind a 360°-ból újra és újra elolvasnunk.

Szálinger Balázs: 360°, Magvető, 2016.

ORCSIK a háborúnak a lakosságra gyakorolt hatását merőben másképp mutatja be, mint egy hollywoodi produkció tenné. Nála az anarchiának marginális szerep jut, a félelem itt nagyon jól kordában tudja tartani az embereket...” – A *Fantomkommandó* című regényt **MOLNÁR DÁVID** értékelte.

A háború segédgéi

Orcsik Roland, a Szegedi Tudományegyetem Szláv Intézetének oktatója, a Tiszatáj folyóirat szerkesztője és számos irodalmi díj birtokosa legutóbb, 2016-ban a *Fantomkommandó* című regényével jelentkezett. A korábbi verseskötetek után ez kissé meglepő, a műfaj- és műnemváltásnak azonban semmilyen káros hatása nem mutatható ki, Orcsik remekművet tett le az asztalra.

A téma első látásra elcsépeltnek tűnik, hiszen a regény egy manapság igencsak divatos témáról, a délszláv háborúról szól. Kétségekkel fogadtam a kötetet, aztán az első lapok sodró lendülete magával ragadott, és be kellett látnom, hogy nem is a háború áll a középpontban, mint inkább egy rettegő háterszág finoman megrajzolt hétköznapi élete. Ehhez a felismeréshez nagyban hozzájárult Orcsiknak az az ügyes taktikai fogása, hogy műve elején gyakran machinál az ifjúsági irodalom sokakat vonzó elemeivel.

Regénye írói figyelmeztetéssel indul, valahogy úgy, ahogy házuk kapujára a „Harapós kutya!” táblát szokták kiszögezni az újdonsült „gazdik”. Az olvasási stratégiákba való durva beavatkozásnak tűnhet ez, de ekkor még nem is igazán lehet érteni, hogy mire utal az intés: „*Ez a mű a képzelet hajtása. Van köze a valósághoz, kérdés, hogy melyikhez.*” Anélkül, hogy belemennék az itt megfogalmazott irodalomelméleti és filozófiai problémákba,

csupán annyit érdemes megjegyezni: a szöveg kidolgozottsága azt a képzetet kelti, mintha a fikciós műfaj csak álca lenne egy emlékirat vagy egy memoár közreadásához.

A fenti illúzióból két helyütt zökkenhetünk ki nagyon erősen, mintha az író meg akarna pirongatni minket, hogy elfelejtettük a bevezető figyelmeztetést, és szinte már valóságnak fogtuk fel a leírtakat. Az egyik ilyen, amikor az éjszakába kilopódzó és egy náci törpe fogságába eső gyerekeknek egy patkány segít megszökni. A másik pedig, amikor tápláló eledel híján a saját ürülékét eszi jóízűen egy éhező család.

A regény három részből áll, ezek rövid alfejezetekre tagolódnak. Címekkel – a *Fantomkommandó*t leszámítva – sosem találkozzunk, csupán a tördelés tájékoztat arról, hogy új fejezetbe csöppentünk. A három fő részt az Esterházy Pétertől (*A szív segédigéi*) jól ismert fekete lapok választják el egymástól. A kormozott oldalak funkciója Orcsiknál is nagyon hasonló, csak itt nem egy személy, hanem egy egész ország lakosai miatt borul gyászba a lap. Ha a három fő egységet tartalmi szempontból elkülönítjük egymástól, akkor azt mondhatjuk, hogy az első a háború előtti, a második a háború alatti, a harmadik pedig a háború utáni eseményeket járja körbe. E legutóbbi nagy hirtelenséggel szakad meg, nagyon hatásosan egyszer csak megáll az egyre bizonytalanabbá váló elbeszélői folyam.

Nemcsak a fentiekhez hasonló jelekből látszik, hogy Orcsik milyen szívesen kísérletezett a komponálás során. Éberséget követel például az olvasótól azáltal is, hogy a kisebb fejezetek narrátorai minden jelzés nélkül váltakoznak. Szerencsére a plasztikus karakterábrázolások könnyeddé teszik a váltások felismerését annak ellenére, hogy az elbeszélők cserélődésével ugyanazon szereplők nevei is különböző formákban jelennek meg.

A regény címe arra utalhat, hogy a hátszágban élő és a valódi háborús eseményektől teljesen elvágott emberek izgatott és rettegő képzelete milyen félelmetes dolgokat szülhet, és hogy e rémképek és szorongások miképp befolyásolhatják a társadalom működését. Merthogy Orcsik a háborúnak a lakosságra gyakorolt hatását merőben másképp mutatja be, mint egy holly-

woodi produkció tenné. Nála az anarchiának marginális szerep jut, a félelem itt nagyon jól kordában tudja tartani az embereket, még azok után is, hogy egyre többen kérdőjelezzik meg, valóban dül-e (még a) háború.

A *Fantomkommandó*ban a hátországot egy bácskai kisváros lakosai képviselik. Egy olyan településé, mint amilyenben Orcsik is felnőtt. A valóságnak megfelelően a város összetétele nagyon vegyes mind nemzetiségi, mind vallási, mind ideológiai szempontból, amit az író a nyelvi megformálás szintjén a szerb szavak közbeékelésével is érzékeltet. A történetmesélés bizonyos bravúrrjai lehetővé teszik, hogy ezt az etnikai-ideológiai összetettséget történeti távlatban is lássuk, így idéződnek meg a második világháború vagy épp a kommunizmus szörnyűségei is, s ezzel a színességre baljós, fullasztó árnyék vetül. Ugyanis a háborús események és a régió történelmének sötét napjai mindig oda vezettek, hogy az épp hatalmon levők megpróbálták felszámolni a „másságot”.

A már említett náci törpe uralomra törő kísérletét kivéve itt nem történik ilyesmi, a családok teljesen elszeparálják magukat, az ablakokat bedeszkázzák, az ajtókat, kapukat elzárják, és nem érintkeznek egymással, csupán a réseken keresztül kémlelik az eseménytelen utcákat. Víz, villany, távközlés nincs, a boltok és a hivatalok zárva, a városkára ráül az időtlen várakozás idegőrlő csöndje, amittől az emberek egyre jobban becsavarodnak, összeroppannak, elaljasodnak. Az állatkertből kiszökött állatok ide-oda kószálása jól leképezi azt, ami a fejekben zajlik. Szinte csak a főszereplő fiatalok tudják kezelni a helyzetet, még a nehéz körülmények között is kisarjad közöttük egy furcsa szerelem.

A regény befejezése a maga természetességével különösen erőre sikerült. Sokan esnek abba a hibába, hogy a háború hatását posztapokaliptikussá dagasztják, Orcsik azonban ügyesen kikerüli ezt a csapdát. Nála az élet megy tovább, csak nagyon apró momentumok árulkodnak arról, hogy történt valami borzasztó. Például, hogy Spenót, az egyik főszereplő, aki végtelenül szereti kis kedvencét, most váratlanul megveri az állatot, vagy az, hogy a fiatalok minden további nélkül elhagyják a kicsiny várost.

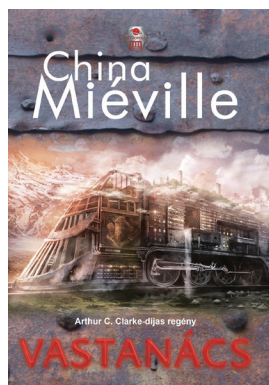
Orcsik műve az egyik legjobb „háborús regény”, amit eddig olvastam, s jöllehet írója már a mottók egyikében Ödön von Horváthhoz próbál kapcsolódni, úgy vélem, számomra nagyon sok tekintetben inkább Dino Buzzati *A Tatárpusztá* című művével rokon. Minden olvasónak jó szívvel tudom ajánlani a művet, sőt, hozzá azokat a zenéket, amelyek megidéződnek az elbeszélés során, ezek párhuzamos hallgatásával válik a mű egészé.

Orcsik Roland: Fantomkommandó. Kalligram, 2016.

A történet szerint Új-Crobuzon elnyomó, „zsarnoki, korrupt, de kozmopolita városállama próbál vasutat építeni vad és civilizálatlan síkságokon át, de a városból menekült forradalmárok, szabadságra vágyó munkások kezére kerül, így születik meg a *Vastanács*” – **CHINA MIEVILLE** regényét mutatjuk be.

A western vonat-városállam

Utazni, ó, utazni! – sóhajt föl megszámlálhatatlan mű sok-sok szereplője Andersentől Csehovig. Az újkori és modern irodalomtörténet kétféle utazást ismer: vagy egyik helyről a másikra, mondjuk, faluról városba megyünk, mint Tamási Áron Ábele, vagy ismertből az ismeretlenbe, konkrét térből egy időnkön és törvényeinken kívüli territóriumba, mint Robinson Crusoe, Gulliver vagy Don Quijote. Hogy melyik tér otthonos, és melyik idegen, melyiket birtoklom én, és melyiket a kalandok, viszonylagos kérdés. Mikor kóbor lovag indult kalandot keresni, már várából kilépve a meglepetések földjére ért. Odüsszeusszal utazva még *terra incognita* az egész Földközi-tenger, de Amerika gyarmatosításakor már minden valamirevaló író igyekezett egzotikusabb tájakon elveszejteni hőseit, hiszen ahogy az ismert világ nőtt, úgy lett Európa és környéke egyre kisebb és biztonságosabb. Egyre nagyobb részeket parcelláztak föl, egyre meszszebb került az ismeretlen. Manapság *terra incognitát* jobbára Terránkon kívül találunk.

China Mieville magyar nyelven 2016-ban megjelent, Arthur C. Clarke-díjas, *Vastanács* című regényében egyetlen fix térben sem érezhetjük biztonságban magunkat, kalandjaink mégsem olyan kedélyesek, mint Thyl Ulenspiegelé, aki száműzöttként, kedvese után vágódva is talál módot arra, hogy alkalmi szerepítőivel jól érezze magát. De a könyv Švejtől is különbözik, aki nyilván a pokolban is képes lenne sörözni és kártyázni. Mieville világában úton lenni élet, de nem olyan romantikusan, mint

Kerouac-nál, akinek hősei végignomádkodják a civilizációt, anélkül, hogy kilépnének belőle, tehát leghajmeresztőbb kalandjaik közben is lényegében konzumidióták. A *Vastanács* hősei effektíve elpusztulnak, ha nincsenek folyamatosan mozgásban, és ez a grandiózus regény olvasóira is igaz.

Miéville nemzetközi sikere izgalmas jelenség, hiszen a gyermekkorában bevallottan horrorrajongó és aktívan szerepjátékozó szerző lényegében nem tesz mást, mint kompilálja azokat a toposzokat, amiken felnőtt. Ez és a variáció mértéke, pontosabban mértéktelensége az, ami a miéville-i prózát egyedivé teszi. A kortárs fantasztikus irodalom egyik meghatározó személyiségének munkássága kapcsán kikerülhetetlen két toposz: hajó és vonat.

A toposzok elevenségéről: a vonat elment, a hajó velünk van. Az Odüsszeusz látta csodák hamar lokalizálódtak, majd katalogizálva polcra kerültek, de a nevéből képzett terminus az *Úrodüsszeiával* kozmikussá és feltehetően örök érvényűvé emelkedett, vagyis a legolcsóbb úrhajós bestsellerben is ott ringatóznak valahol a viking drakkarak vagy a vén Mississippi gőzösei, és ez így lesz, míg világ a világ.

„[A] hajó végső soron nem más, mint a tér egy úszó darabja, egy hely nélküli hely, amely a saját életét éli, rázárul önmagára, ugyanakkor kiteszi magát a tenger végtelenjének” – mondja Michael Foucault az *Eltérő terekben*. Ez a rázárulás egészen grandiózus méreteket öltött Miéville *Armádájában*: a könyv címszereplője egy ezernyi hajó összekapcsolásából született, úszó kalóz-városállam, mely eleinte a vitorlások, gőzösök, tengeralattjárók, varázslattal, tengeri sárkányokkal vagy rabszolgákkal hajtott alkotmányok együttes erejével, később egy más létsíkról megidézett, még elképzelhetetlenebb méretű mélyvízi csodalény segítésével közlekedik.

A szerzőnek három könyve játszódik Bas-Lag világán: a *Perdido pályaudvar*, *végállomás*, az *Armada* és a *Vastanács*. Pályaudvar, hajó és vonat. A *Perdido*ban vonat csak mellékesen szerepel (az is csak kisvasút), ellenben a pályaudvar, mint Új-Crobuzon városállamának idegrendszeri gócpontja, tucatnyi építészeti stílus követhetetlen káosza, és a regény egyik legfon-

tosabb fordulatának helyszíne van exponálva. A szerző nem tudhatja, de nekünk itt Kelet-Közép-Európában a pályaudvar egy egzakt toposz Hašektől József Attilán át Krasznahorkaiig. Még egy kis felületes, történelmileg determinált nemzetkarakterisztikát is képbe emelhetnénk: ami az angol irodalomnak kikötő, nekünk pályaudvar (Búvár Kundtól és Hanyi Istóktól elnézést kérek). Az üldözöttség, az átmenetiség, a parttalanság, a számkivettség, az elvagyódás képe. Mi más is lehetne egy olyan tér, ahol semmi mást nem tehetünk a várakozáson kívül? A tehetetlenség tere ez. A *Vastanács* látszólag ennek ellentéte, az örökké mozgó tér: egy gigantikus vonat-városállam. Látható, Miéville-nél minden városállam, ebben tud gondolkodni, a vadon is markáns helyszín nála, de csak az idegenség kedvéért, a falvakon pedig mindig átsürgeti hőseit, nincs ott látnivaló. A vonatállam születésének körülményei a westernnek világát, a „pionír kort” idézik, a szűz földek feltörését, kalandorok és kincsvadászok találkozását számukra érthetetlen kultúrákkal, de a reformkor vasszagát is, az emberek vérével keményre edzett acél korát.

A történet szerint Új-Crobuzon elnyomó, zsarnoki, korrupt, de kozmopolita városállama próbál vasutat építeni vad és civilizálatlan síkságokon át, de a városból menekült forradalmárok, szabadságra vágyó munkások kezére kerül, így születik meg a *Vastanács* (Miéville nemigen hallhatott a Tanácsköztársaság karhatalmistáinak páncélvonatáról, ez már a történelem akasztófahumora).

„A föld megnyílt, és bacilus módjára, vért szennyező szerves fonálként, a táj fertőzéseként jött a Vastanács. Gőzölgő, szaglászó, fémből készült állatistenség. (...) előtte táncoló alakok fektettek síneket az útjába, mások a nyomait takarították el, megint mások vitték újrahasznosítani, fogták a hátrahagyott ösvényt, és a bögő gép elé hurcolták” – olvashatjuk a könyvben. Miéville megszabadítja a toposzt a kötött pálya nyűgétől, a szabadság gépének nyomvonala instant, innentől lényegében nem különbözne egy hajótól, ha a szárazföld is olyan feneketlen lenne, mint a tenger. Szerzőnket nem érdekli a romantikus, elvagyódó atmoszférateremtés, nem kíváncsi ő tenger, mező végtelenjére (tengerről a tengeren játszódo Armadában sem esett sok szó, inkább a hajó-városállamról, meg vízalatti furcsa-

ságokról). Jobban is áll neki a szárazföld, amin sebet ejthetünk, mint a tenger, ami a hajó mögött mégiscsak bezárul.

Miéville-t a sebek izgatják, a hegek, az átmenetek emberi és embertelen (vagy annak látszó) minőségek között. Minden Bas-Lagon játszódó könyvének kulcsszereplői az újraformáltak, akiket Új-Crobuzon iszonyú gyáraiban büntetésből megcsonkítanak és átalakítanak, ember-gőzgépet, ember-állatot és egészen meghatározhatatlan kreatúrákat hozva létre, hol funkcionálisan, egy bizonyos munkafolyamat elvégzésére, hol példastatuálásból: gyermekét elveszejtő anya homlokára a halott csecsemő karjait illesztik. A horrorisztikusan, tragikomikusan bizarr karakterek külön kasztot alkotnak, az újraformálás fogalma azonban túlnő az elnyomó hatalom brutalitásának hatásos képén, Miéville „szabadraformáltaknak” kereszteli azokat az újraformált csoportokat, akik megszöktek a büntetőtelepekről, és saját közösségeket hoztak létre; végül a terminus egyfajta politikai metafora lesz, mikor a forradalmárok a társadalom újraformálásáról beszélnek.

Persze azt is mondhatjuk, hogy Miéville-nél minden forma csak blöff, játék, vagy egyenesen paródia, hiszen könyvei nem mások, mint gigantikus bestiáriumok, furábbnál furább lények katalógusai, és teljesen mindegy, mi történik, csak meglepőbb legyen, mint az előző oldalon. Ez igaz is, ahogy az is, hogy egy formát Miéville minden esetben rigorózan megtart: a velejéig romlott, elnyomó városállamot valamelyik elnyomott végül megsajnálja, és megmenti a végső pusztulástól, amit a legáltalmasabbak nem tudnának, mert mással vannak elfoglalva. A vonat toposzával viszont pontosan az történik a *Vastanács*ban, ami az irodalomtörténetben is: megáll, és mégis mozog, belefagyasztva az örök pillanatba, mikor bekebelezi a regény egyik legfilozofikusabb szereplője, az időgőlem.

JUHÁSZ KRISTÓF

***China Miéville: Vastanács. Metropolis Media Group, 2016.
Fordította: Juhász Viktor, Tamás Gábor.***

A novellák elbeszélője az öröklétet, a szellemvilágot, a mestereket faggatja a maga csendes módján, miközben hivatalban ül, vagy katonakorának emlékeihez tér vissza, esetleg egy budapesti bérház kertjében találja meg a maga édenét.” – **BOLDOGH DEZSŐ** írása **TÓTH IMRE** *A kert* című kötetéről.

A Hamvas Béla nyomán épülő Kert

Ha háború van a földön, akkor az égben is annak kell lennie. Mert minden onnan veszi kezdetét, és oda is kell visszatérnie. A mindenség egy Kert leképezése, amely az égben van, azért, hogy majd a földön is létrejöhessen. A szó a lélek nulla fokától veszi kezdetét, hogy megírassék a Kert, és benépesüljön a világ.

„Ami a színésznek egy szerep, nekem annyi egy élet. / Ha megtanulom sűgő nélkül is tudom. Tanulmányoztam az embereket, és végül magam is / azzá váltam” – írta korábban Tóth Imre rekonstrukció című versében, és ez a néhány mondat mottója is lehetne új novelláskötetének. A költőként ismert alkotó prózájában is hasonló utakat jár be, mint lírikusként: visszafogott hangvételű, esszenciális szövegvilágokat teremt, a kívülálló maszkjában figyeli az embereket és önmagát, még ha egyes szám első személyben ír is. *A kert* szereplői azonban egy hatékony tudatkivetülés folytán, számos alakban tükrözik vissza a főhőst megszemélyesítő emlékezőt, nézőpontokat és szellemi síkokat váltogatva.

A könyv hét rövid novellája rengeteg ponton egybeszővődik, a profán idő és a cselekményeket leképező kameraállások alakulnak csak át, a mélyből ugyanaz a hang szól. A kevés számú szereplő emberi és lényegi valójára talányos és kezdetben néha már idegesítő módon általában csak egy-egy betű utal : B., G., M., Q. Egyedül Gábor könyvében olvashatjuk kiírva az emlékező nevét, aki Borges hőseihez hasonlóan valójában bárkivé

átalakulhat: „A hivatali asztalomnál a helyemen ült valaki, aki betöltötte a létezéssel keletkezett űrt, mivel azzal, hogy erre a világra jöttem, egy másik világban hiány keletkezett. Ezt a valakit nevezhetjük akár Gábrrielnek...”

A novellák elbeszélője az öröklétet, a szellemvilágot, a meste-reket faggatja a maga csendes módján, miközben hivatalban ül, vagy katonakorának emlékeihez tér vissza, esetleg egy budapesti bérház kertjében találja meg a maga édenét. Ez utóbbi momen-tum miatt is nyilvánvaló, hogy elbeszélőnk fura alak. Valójában az a könyvember típus, akivel kívülről tekintve nem igazán tör-ténnek fontos események. Keresi az egyedüllétet, kizárólag olvas-mányai között érzi magát viszonylag biztonságban, hajlik a misz-ticizmusra, mert tud a szellemvilágról. És nemcsak tud, maga is szellem, saját életálmának lélekvezetője lesz, különféle Mesterek-ké inkarnálódva. Lapoz és idéz – Szentírást, Dantét, kabbalista szövegeket, ismeretlen műveket a bábeli könyvtárból.

Nyilvánvalóak tehát a borgesi hatások, de akár Poe vagy Lovecraft sötét árnyai is átszüremlenek ezeken a látszólag kelet-európai helyszíneken játszódó történeteken. Amelyeknek nincs kezdetük, földi értelemben vett tanulságaik sincsenek, és mint említettük, egybefolynak, szétágaznak, körülölelik és táplálják egymást. A kötethez írt, kiváló miniesszének is felfogható fülszö-veg szerint az elbeszélések világain átvezető szellemi utazásban – többek között – a Hagyomány olyan képviselői is segítenek minket, mint Hamvas Béla vagy René Guénon. Az utóbbi szerző, számos Magyarhonban kiadott könyve ellenére viszonylag is-meretlen gondolkozó nálunk, és valószínűleg az is marad. Ham-vassal más a helyzet. Üdítő érzés végre olyan irodalmi alkotást olvasni, ahol nem vendégszövegekként, pszichotudományok igazolásaként vagy ezoterikus érdeklődésű dolgozó nők filozó-fusaként kezelik őt, hanem saját súlya és helyi értékei szerint.

Tóth Imre Guénontól a hindu alapon felfogott létesülési kor-szakokról és azok megszűnéséről szóló témaköröket használja fel *A kert* novelláiban, Hamvastól pedig a látásmódot és a han-gulatot, ízléses formában, beépítve saját, nem kicsit apokalipti-kus világképei közé. E szellemi vezetők eredendő pesszimizmusa és tartózkodása a jelenkori világ főként tudományos és részben

művészeti eredményeitől *A kert*ben nem kap hangsúlyt, hiszen akkor elvontabb értekezéseket olvasnánk, és nem szépirodalmat. A *Karnevál*, a *Bizonyos tekintetben* és a többi, gyilkosan szatirikus mű stílusa pedig teljesen távol áll Tóth Imrétől, és szerencsére nincs szándékában utánozni ezeket. Nála a modern világtól való idegenkedés ridegebb, olykor minimalizmus felé hajló prózát eredményez. Helyenként, de csak óvatosan, hogy ne vigye túlzásba, a lírikus is elővillan néhány kellemes fűzésű mondat erejéig: „*G. M. szemét keresi. Közelednek, és amikor odaérnek a találkozási ponthoz, úgy mennek el egymás mellett, félig egymás felé fordulva, mint a bolygók, akik csak évenként egyszer találkoznak, de akkor sem állhatnak meg.*” (*A kert*)

A szerző látszólagos szárazsága mögött a szellemvilágra fókuszáló figyelem, a felső lakhelyek életidejéhez képest egyenáramú emberlét tragikumának átélése rejlik. Már-már metafizikai igényű pesszimizmusa miatt is kedvelni való mű lehet *A kert*. Pedig tele van titkos tragédiákkal és valódi harcokkal, amelyek nemcsak itt, körülöttünk folynak: „*A háború a legalkalmasabb idő a halálra, és most háború van. Az égből ugyanúgy, akár a földön*” (II.) Ennek a metaforikus és valóságos háborúnak helyébe azonban bármi beilleszthető. Mert a szerző Aquitánia nevű szellemlénye szerint nem egy sors van, hanem tíz és tízezer egyszerre. Tehát a könyv csak emberi nézőpontból lehet kiábrándító, az esély, hogy visszatáljunk a Kertbe, mindig fennmarad.

Tóth Imre prózai művét látszólag könnyen és gyorsan végigolvashatjuk, de évtizedek múlva újra elővehetjük, és még az is elképzelhető, hogy akkor ott lesz a helye a legfontosabb polcon, a kedvencek között.

Tóth Imre: *A kert és más novellák*. Pannon Írók Társasága, Zalaegerszeg, 2015.

SZŐCS GÉZA

Olvasó- és emlékező napló 1.

Az olvasónaplók logikája általában arra épül, hogy idézzünk a kezünkbe került könyvekből, meg kommentáljuk az idézeteket, netán a művet vagy a szerzőt.

Nevezhetjük ezt a szövegválogatás lineáris logikájának.

Egy organikus logika mentén azonban egyvalamelyik kiinduló szövegcitátum hozza a többit: a szöveghalmaz alapja az, hogy *mi jut eszembe erről, amit olvastam – milyen másik mű, másik szerző.*

Jelen esetben a kiinduló könyvnek, amely a kezembe került, nem is véletlenül – magától a tudós szerzőtől kaptam, Fodor Páltól – a címe: *Szülejmán szultántól Jókai Mórig*. Remek tanulmányok alkotják. Manapság, a tavalyi törökországi puccskísérlet óta, sokat hallunk Fethullah Gülenről és mozgalmáról – de ha érteni akarja valaki, miről van szó, érdemes az erről szóló Fodor-tanulmányt elolvasnia. A témát nem az aktualitás ihlette – maga a kötet 2014-ben jelent meg, de ezt a tanulmányt már tíz évvel ezelőtt olvasni lehetett a Tüske László által szerkesztett piliscsabai Acta et Studia V. kötetében. Fodor Pál egyébként nemcsak – és nem is főleg – a mai török valóság egyik első számú szakértője. Még imponálóbb, amit történészként összegyűjtött, vagyis historiai ismeretei, ezek aprólékos, részletes bemutatása és biztos kézzel összefüggésekbe rendezett meggyőző ereje.

Hadd idézzünk *A Hürrem és Máhidevrán, avagy két ágyas harca a szultán szívéért és trónjáért* című tanulmányból.

„A 15. század közepe és a 17. század közepe közötti két évszázad az »ágyasok kora« az oszmán történelemben. Ebben a hosszú időszakban a mindenható szultánok felhagytak a korábban gyakori dinasztikus házasságokkal, sőt jószerével magát a házasság intézményét is kiiktatták életükből. Szexuális igényeik kielégítésére és utódok nemzésére szinte kizárólag a háremükben tartott ágyasokat használták.”

„Az egyik leghírhedtebb ágyas az Európában Roxolane, Roxelane, Rusztán stb. néven ismert Hürrem, Szülejmán szultán (1520–1566) kegyence volt, aki bizonyos értelemben az oszmán történelem menetét is megváltoztatta.”

A „mi” Szulejmánunkról van szó, aki a mohácsi csatatéren a maga rendjén Magyarország történelmét is alaposan megváltoztatta.

„Már a kortársak nagyban találgatták, honnan érkezett, és mi lehet az oka annak, hogy szemlátomást napról napra növekvő befolyást gyakorol Szülejmán szultánra.” Mármint Hürrem.

A szultán, még mielőtt 1520-ban trónra lépett, egy anatóliai tartomány kormányzója volt. „Ebből az időszakból maradt fenn egy lista, amelyen 17 nőt sorolnak fel trónörökös háremének tagjaként.”

„...már itt előbukkan a neve annak a hölgynek, aki később fontos szerepet játszott az életében: Máhidevránnak hívták. A források jobbára cserkesz származásúnak mondják, bár némelyek szerint magyar volt.” Örököszt szült a szultánnak, „a többi háremhölgy pedig sóvárogva vágyott a helyére, és minden eszközzel próbálta kitűrni onnan.”

A többi háremhölgy közül épp az említett Hürrem, a Galíciából a tatárok által elrabolt, eredetileg Alekszandra Liszovszka névre hallgató, szépen gitározó, énekelni szépen tudó új csillag jelentette a nagy vetélytársat, aki „rendkívüli elszántsággal, kö-

nyörtelenséggel és ügyességgel ütötte ki vetélytársait a nyereg-ből.” Tréfának álcázott életveszélyes kelepce, ármány, civakodás, karmolászás, hajkitépés egyaránt szerepel a két szépség eszköztárában, míg végül Hürrem kerekedik felül, aki „a húszas évek közepére belpolitikai ügyekben is a szultán legfontosabb támasza lett.” Gyakorlatilag a szultán politikai tanácsadója lett, „olyannyira, hogy egyes (különösen lengyel) diplomáciai ügyekben önállóan dönthetett és cselekedhetett. Ez megint csak szokatlannak és rendkívülinek számított egy ágyastól. Hiszen a szultánok éppen azért szakítottak a dinasztikus házasság intézményével, hogy aszszonyaikat távol tarthassák a politikai közszerepléstől.”

A történet számos izgalmas fordulatot tartalmaz még – ezeket rábízom az olvasó kíváncsiságára. Akit érdekel, lapozza fel a kötetet. Ehhez én csak kedvet akartam ébresztetni.

Mi jut azonban az ember eszébe e viszonyokról.

Mindenekelőtt Weöres Sándor jambusai:

Nagy úr a szultán, mégis
a rózsáért lehajlik.

A második pedig, ami eszébe jut: Gaodi császár esete Bagatur hun királlyal.

Ez elég népmesei hangzású, de a történetet ókínai krónikások jegyezték fel. A leírások Csornai Katalin fordításában olvashatóak a *Négy égtájon barbár csillag ragyog* c. kötetben. (A cím egyébként Li Taj-po egyik verséből van kölcsönözve.) A bevezető tanulmányt Salát Gergely írta, a könyv alcíme: Az ázsiai hunok a kínai forrásokban. 2007-ben jelent meg.

Mint e forrásokból megtudjuk, a Krisztus előtti harmadik évszázad elején Gaodi császár kinevezte Zhang Cangot Dai tar-

tomány főminiszterévé, „azzal a feladattal, hogy intézkedjék a határ menti rablók ügyében”.

Az utasítást jellegzetes udvari döllyffel fogalmazták, mely gondolkodás szerint bármely problémát „intézkedésekkel” lehet és kell megoldani. Jelen esetben a határ menti rablók nem mások voltak, mint maga a felemelkedő hun birodalom, amellyel nem-hogy Cang főminiszter nem tudott elbánni, de még a császárt is csak egy furfangos tanácsadó mentette meg a katasztrófától.

Három évvel később ugyanis maga Gaodi császár indul hatalmas hadsereg élén Dai tartományba rendet teremteni. Bagatur, azaz Bátor hun király (kínai átírásban: Maodun) azonban törbe csalja, egy fenszíken bekeríti a császári sereget. A reménytelen helyzetben Chen Ping császári főtanácsadó körmönfont tervet eszel ki: egy festővel szép női portrét festet, amelyet eljuttat a hun király feleségéhez, azzal az üzenettel: ez a nő kerül majd férje tulajdonába, ha a hunok legyőzik a kínaiakat. A királyné megszeppent, hogy a gyönyörű lány elfoglalja majd az ő helyét, és rávette a férjét, hogy vonuljanak vissza. Így menekült meg a császár. A krónikás megjegyzése az esetről: „Mivel az elképesztőség határát súrolta, titokban tartották, hogy ki ne szivárogon.”

A császár tehát elmenekült, de nem feledkezett meg a helyes intézkedésről: „Fan Kuai-t hátrahagyták azzal a feladattal, hogy tegyen rendet Dai földjén.”

Fan Kuai nagyon örülhetett a feladatnak, pacifikálni a hunokat.

Ám mi jut eszünkbe Gaodi császár történetéről?

Gavin Menzies könyve, *1421 – amikor Kína felfedezte a világot*.

Az Alexandránál 2002-ben megjelent könyvből sok ismeret szerezhető az udvari viszonyokról. „A császárok ezrével tartot-

tak ágyasokat, egyrészt hatalmuk jelképeként, másrészt a kellő számú örökös biztosítására.” „...mindenki, még a császár rokonai és hitvesei is csak halálbüntetés terhe mellett közeledhettek az ágyasok szálláshelyéhez.”

Menzies könyvének egyik főszereplője egy másik, Gaodi után másfél ezer évvel élt császár, a Ming-dinasztia harmadik uralkodója, Csu Ti. Az ő eunuchjairól írja a szerző, hogy bejárhattak az ágyasok körleteibe, s így „alkalmuk nyílt ismerni az intrikákat is, amelyekkel az ide bezárt mintegy kétezer fiatal nő az időt múlatta.”

Kétezer ifjú hölgy folytonos áskálódása – nem akármilyen. De túl közel sem jó lenni a tűzhöz.

Amikor két császári ágyasról kiderül, hogy az egyik rájuk felvigyázó eunuch segítségével próbálták vágyaikat kielégíteni, a leleplezést követően 2800-an esnek áldozatul a császári bosszúnak. De aki ekkor megúsza, az sem járt feltétlenül jobban.

„Csu Tival együtt tizenhat ágyasát is elevenen eltemették. A komplexumot a kegyetlen halálra ítélt nők jajveszékelése közepette pecsételték le.”

Ennyit császárokról és ágyasokról. Mindenkinek bizonyára még sok-sok uralkodó, távolabbi és közelebbi történelmi korok, érdekes helyzet és történet jut eszébe. Ezeket emlékezete azon fiókjában őrzi, amelyre az van felírva: NAGY ÚR A SZOK-NYA.

Hihetetlenségek

BÁRDOS JÓZSEF rovata

Társasági dolgok

Szép, kortavaszi délután volt. A nap beragyogott a Kisfaludy-társaság igazgatói szobájába, megvilágította az íróasztalnál szöszmötölő Arany János alakját.

Kopogtattak.

A költő kiszólt, s egy perc múlva belépett Gyulai Pál.

– Szép jó napot! – köszönt fejét kissé meghajtva.

– Neked is, barátom – fogadta a köszöntést Arany. –

Isten hozott!

– Magam is igyekeztem – vette tréfára a dolgot a vendég.

– Délelőtt érkeztem, s gondoltam, fölkereslek itt, a hivatalodban.

– Jól tetted – állt fel az asztaltól Arany. – Gyere, ülj ide a helyemre. Próbáld ki, elég kényelmes-e a szék. Tudod, ez már ügyis terád vár.

– Köszönöm – mondta Gyulai, és leereszkedett az íróasztal mögötti, csíkos huzatú, párnázott karosszékre. – Jó is lenne! Persze, csak ha Deák is úgy akarja.

– Csengery akarja, és az elég. Mert akkor Deák is akarja – mondta Arany. – Tudod, az ilyesmiben mindig Csengeryre hallgat.

– Én azt hittem, fordítva van – mondta Gyulai.

– Politikában igen, de az irodalmat illetően más a szereposztás.

– Nem, tudtam.

– Majd beletanulsz, ha eleget ülsz abban a székben – mondta Arany, miközben felvette, megtömté, majd meggyújtotta a pipáját. – Apropó! Ha már az irodalomnál tartunk. Adósom vagy. Nem írtál Madách drámájáról.

– Igen, de írt neked helyettem is Szász Károly. Laposat, mint mindig.

– Te csak ne bántsad Szász Karit! Rá legalább mindig számíthatok.

– Nem akartalak volna megbántani. De mellébeszélni vagy hazudni se akartam.

– Annyira gyöngének tartod? Annyira nem tetszett?

– N ézd, most, amikor a politikai megszólalásra nincsen mód, arra van szükség, hogy az irodalom tartsa ébren a nemze-

ti gondolatot. Ez meg valami sötét jövőt mutató világdráma. A magyar nemzeti sors még véletlenül sem szerepel benne.

– Azért Hunyadit említik.

– Na igen, kap egy futó említést, bezzeg egy Habsburgnak, Rudolfnak jut egy egész szín!

– Rudolf tényleg Habsburg, de hát magyar király volt – próbálkozott Arany.

– Hogyne, de mégiscsak Habsburg, mint ez az aradi vérengzést rendező Ferenc József.

– Egy drámát mégis egészében kellene vizsgálni. Ez művészet: nézd a kompozíciót!

– Egészében nagyon pesszimisztikus. Csengerynek se tetszik. Kérdeztem, megírhatom-e a kételyeim, a rossz véleményem. Azt mondta, bármit írok, leközli.

– Csengery azt mondta, neki nem tetszik? De hiszen ő ott volt, amikor a Kisfaludy-társaság ülésén bemutattam az első négy színt. Egészen odavoltak érte. Ő is, Eötvös is. Csak úgy röpdösött tőlük a sok „remek”, „nagyszerű” meg „bravó”.

– Nekem egészen más hangon írt. Hogy sem ő, sem Deák nincs úgy elragadtatva ettől a műtől, mint te.

– Deákra hivatkozott?

– Igen. Ami elég furcsának tűnik most, azután, amit az előbb mondtál.

– Mondhatni, valóban furcsa – bólintott Arany, és dühösen pőfékelni kezdett, sűrű füsttel telítve a szoba levegőjét.

– Miféle alak ez a Csengery?

– Na látod: furcsa. A lekötelezettje vagyok. Ő segített elmenekülni Nagykőrösről, amikor muszáj volt, nem is annyira magam, mint inkább Juliska miatt. Ő, a nagy szervező tette szabaddá előttem az utat a laphoz is, meg a Kisfaludy-társasághoz. Ő tett akadémikussá.

– Azt már rég kiérdemelted a magad munkájával.

– Talán.

– Ahogy nézem, itt mindenki a lekötelezettje.

– Jól látod. Néha úgy érzem, bábu vagyunk egy báb-színházban, csak nem tudom, mi a darab. Várjál csak! Írtam is erről egy kis szösszenetet a minap. Itt van valahol – kezdett matlatni Arany az íróasztalon, majd fölemelt egy kis papírszeletet, és olvasni kezdte:

Járnak hozzám méltóságok,

Kötik rám a méltóságot:

„Megbocsásson méltóságtok,

Nem érzek rá méltóságot.”

– Nincs okod szerénykedni – mondta Gyulai.

– Igen ám, de közben meg mindenki rám haragszik. Nem Csengeryre. Mert ő azonnal hátra mutat, ott van valahol állítólag Eöt-vös vagy Deák. Ő csak jót akart. Rám fúj a mai napig Toldy Ferenc, mert Csengery félreállította. Állítólag, hogy nekem helyet csináljon.

– Igen, de így ő csinálja a Vörösmarty-összest is, és nem az öreg Toldy, aki pedig annyira akarta.

– Szegény Erdélyi János is halálra van sértve, mert úgy érezte, ez a szék neki járt volna, és nem nekem. Őt könnyen megértem: ahogy én voltam Kőrösön, úgy van ő eltemetve Patakon. Most ő is Madáchon tölti ki a bosszúját, és nem Csengeryn.

– Persze azért ő, a nagy szervező sem járt rosszul ezekkel a döntésekkel – jegyezte meg Gyulai.

– Miért járt volna rosszul? Azt mondják: minden szentnek is maga felé hajlik a keze. Csengery pedig csak egy ember. Olyan, mint te vagy én.

– Igaz, miért ne igazgatná el közben a maga karrierjét is melleleg. Meglásd, lesz belőle még elnök vagy másodelnök is az Akadémián, meg ki tudja, még mi nem. Csak az bánt, ha beülök a székedbe, én is azonnal a lekötelezettje leszek.

– Ne törődj te most azzal! Rád szükség van itt Pesten. A nemzeti irodalom ügye fontosabb, mint a mi kicsinyes gondjaink. Meg aztán, vedd számításba azt is, hogy könnyű nekünk, az irodalom napszámosainak. Ott van nekünk az az öröm, amit az alkotás nyújt. Ne csodálkozzunk és ne ítélkezzünk, ha más másként keresi a sikert, a boldogulást.

– Köszönöm, hogy egy pillanatra magad mellé emeltél – mondta Gyulai, és feltápáskodott a karosszékből. – Ideje indulnom. Korán sötétedik. Csengeryből meg épp elég ennyi egy napra.

– Azért csak tartsd vele a barátságot – mondta Arany, és az ajtóig kísérte vendégét. – Remélem, hogy most már tényleg Pesten maradsz, és akkor gyakrabban beszélgethetünk. Addig is minden jót, barátom.

– Neked is, és add át kézcsókom kedves nejednek és kislányodnak is – köszönt el Gyulai, azzal határozott léptekkel végigment az előszobán, kiment, és betette maga után az ajtót.

Arany megvárta, míg vendége eltűnt az ajtó mögött, aztán visszament az íróasztalához. Letette a tartóra kialudt pipáját, és nekiállt, hogy összerakja az asztalon fekvő iratokat. Amikor készen lett, elégedetten bólintott, kisétált az előszobába, feltette a kalapját, és kiskabátját magán összehúzával elindult hazafelé a hűvös, esti szürkületben.

KARKÓ ÁDÁM

1997. július 17-én született Esztergom-ban. Bejárva az ország Esztergom-környéki, majd Békés megyei településeit, végül Békéscsabán kötött ki. A Békéscsabai Andrassy Gyula Gimnázium történelem tagozatos diákja volt; most a Pázmány Péter Katolikus Egyetem Bölcsészet- és Társadalomtudományi Karán, magyar-történelem tanári szakon tanul. Verseket 2013 óta ír.

DEBÜT

Lehallgatás

Ferde keresztrel fizettek meg értünk,
akik a dicsőséget tekintették hatalomnak,
hely sem maradt senkinek, se itt,
se a vonaton, se alatta –
ketten voltunk, vagyunk, lehetünk,
de tolvajnak nem mi születtünk,
hanem a harmadik, az az ismeretlen,
az a világtalan csavargó,
aki úgyis ott liheg a füledben,
és lehallgat téged minden pillanatban.

lényegtelenül

a gyomrod kavarog émelyegsz
padkától padkáig kúszol
könnybe meg vérbe fordult szemmel
írsz valahol kint a kertben
a hold vigasztalni akarna de
te még köpni sem tudsz rá
egyszer kívántál igazán valamit
éjfélkor azóta csak falhoz vágod
a füzetet a ceruzát kettétöröd
majd mint kisgyerek elveszett
játéka után toporzékolsz
vasútnál lakom gondolod magadban
és holnap mikor fölkel a szomszéd
a vasút mentén kezd el keresni
ott szoktál éjszakánként sétálgatni
megnyugtató érzés látnod a síneket
a sötétben a sötétség ellenére
szipogás nyomja el az éjszaka hangjait
anyád ölelését is megérzed valahogyan
a gyertya melletted úgy remeg
mintha veled akarna tartani de nem lehet
megbocsájtasz a lelkednek mindent
de amit kaptál meghatározott téged
akit kaphatsz lényegyet ír beléd

Szonettbirtokló

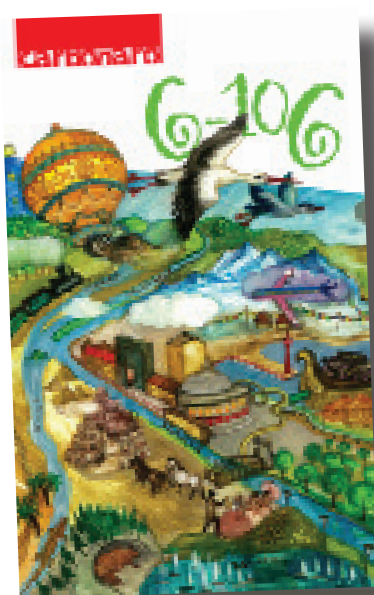
Megjátszottam magam egytől a máig,
mert játszottam közhelyet, játszottam
metaforát, voltam vessző sokáig,
de szonettnek még sosem látszódtam.

Láttam már hasonlatot, mint ezt most,
hallottam oximoronról is többször,
tudtam, hogy azért vagy, hogy ezt elrontsd,
vagy azért, mert valami földbe döngöl.

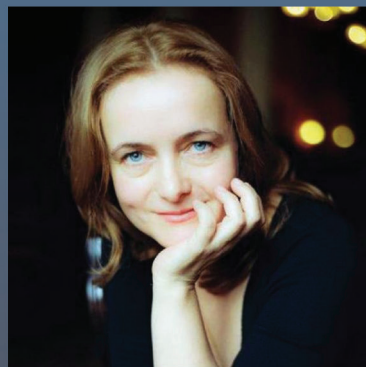
Megszemélyesedni nem tudtam még,
csupán inverzió voltam, úgy meddő
voltam én, a fönti föld s lenn az ég,

az alliteráció, egy vagy kettő,
voltam én a szavak bitorlója,
s én voltam egy szonett birtoklója.

- 3 **Böszörményi Zoltán:** Nicola Tesla fehér galambja (vers)
6 **Döme Barbara:** Júdás fia (próza)
11 **Jász Attila** versnaplója: Belső használat
15 **Gáspár Ferenc:** Trubadúrvarázs (Regényrészlet)
22 **Lőnhárt Melinda:** Ugyanaz a ház (vers)
24 **Nagy Zopán:** Pustina lente – Egy moldvai és gyimesi utazás nyomán
 (próza)
31 **Sirokai Mátyás** versei: A sztúpa, Hogy nyíljon ablak
34 **Rojik Tamás:** Tériszony (próza)
39 **Lackfi János:** Szerelem a négyzetben (vers)
41 **Majoros Sándor:** Javier Asalvino rejtélyes üldögélése (próza)
49 **Kemény Gabriella** versei: Az eperhold éjszakáján történt
56 **Zimonyi Zita:** Gondolatváltás a Kisdeddel (próza)
58 Láthatár
58 **Jevgenyij Popov:** Az Ördögtucat-novellák – **Herczeg Ferenc**
 fordításában
64 **Böszörményi Zoltán:** Elmaradt találkozásaim Márai Sándorral (tárca)
66 **Varga Melinda:** Hóangyal (tárca)
68 InstaVers – ablak a kortárs irodalomra – **Branczeiz Anna** beszélgetése
 Kele Dórával
72 Az egyszemélyes utazószínház – **Varga Melinda** beszélgetése **Zorkóczy**
 Zenóbiával
85 **Alexovics Ingrid:** A vég siettetői (Krasznahorkai László: Báró
 Wenckheim hazatér)
88 **Laik Eszter:** A drága vázát tartó kezek (Mohai V. Lajos: A drága váza)
93 **Simon Adri:** Akinek nem térkép e táj (Szálinger Balázs: 360°)
98 **Molnár Dávid:** A háború segédei (Orcsik Roland: Fantomkommandó)
102 **Juhász Kristóf:** A western vonat-városállam (China Miéville: Vastanács)
106 **Boldogh Dezső:** A Hamvas Béla nyomán épülő Kert (Tóth Imre: A kert)
109 **Szőcs Géza:** Olvasó- és emlékező napló 1.
114 Hihetetlenlégek – **Bárdos József** rovata: Társasági dolgok
117 Debüt – **Karkó Ádám** versei

Zorkóczy Zenóbia kétlejes jelmezekben lép föl Erdély, a szórványmagyarság településein, mélyszegénységben élő kelet-magyarországi falvakban, de darabjaival Nyugat-Európában és Kanadában is nagy népszerűsége tette szert. Szívesen építkezik kortárs irodalomra és klasszikus költők műveire, Ady volt az első „szerelme”, halotti maszkját a szobája falán őrzi.

Az egyszemélyes utazószínház

72. oldal

„Orcsik a háborúnak a lakosságra gyakorolt hatását merőben másképp mutatja be, mint egy hollywoodi produkció tenné. Nála az anarchiának marginális szerep jut, a félelem itt nagyon jól kordában tudja tartani az embereket...”

A *Fantomkommandó* című regényt Molnár Dávid értékelte.

A háború segédigéi

98. oldal

500 forint, 6 lej, 1,50 euró

948429 701748 17002

nka

Nemzeti Kulturális Alap